

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN
SANAT EĞİTİMİNDE MÜZELERDEN
YARARLANMALARINA İLİŞKİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Damla AKYÜZ

Eskişehir 2023

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN SANAT EĞİTİMİNDE
MÜZELERDEN YARARLANMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

Damla AKYÜZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Resim-İş Eğitimi Yüksek Lisans Programı

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kibar Evren BOLAT

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ocak 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN SANAT EĞİTİMİNDE MÜZELERDEN YARARLANMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Damla AKYÜZ

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Programı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ocak 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kibar Evren BOLAT

Müzeler birçok alana ait nesnelere bünyesinde barındıran, geçmişten geleceğe köprü kuran, eğitim yönünün keşfedilmesiyle birlikte ziyaretçilerine farklı deneyimler yaşatan kurumlardır. Geliştirilen eğitim programları ve düzenlemelerle birer öğrenme ortamına dönüşen müzeler pek çok eğitim alanında olduğu gibi sanat eğitimi için de önemli bir yere sahiptir. Gerek normal gelişim sürdüren gerekse özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden aktif ve etkin bir şekilde yararlanabilmeleri son derecede önemlidir. Bu bağlamda araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde öğretmenlerin müzelerden faydalanma durumları incelenerek bu faydalanma durumu üzerindeki etkili faktörler tespit edilmiş ve öğretmenlerin okullarında görev yapan diğer öğretmenlerden, veli, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentileri saptanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği araştırmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. 7 özel eğitim öğretmeni ve 7 görsel sanatlar öğretmeni olmak üzere toplam 14 öğretmenin görüşü alındığı araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik müzelerde eğitim ortamı oluşturulduğunda ve gerekli düzenlemeler yapıldığında müzelerin öğrencilerin gelişimine katkı sağladığı ancak öğrencilerin engel türü ve düzeyi, resmi prosedürler, iş birliği yapılamaması gibi nedenlerden dolayı özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yeterli düzeyde yararlanamadıkları görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Müze eğitimi, Sanat eğitimi, Özel eğitim, Özel gereksinimli bireyler

ABSTRACT

TEACHERS' OPINIONS ON BENEFITING OF MUSEUMS IN ART EDUCATION OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS

Damla AKYÜZ

Department of Fine Arts Education, Program in Arts and Crafts Teaching
Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, January 2023

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Kibar Evren BOLAT

Museums are institutions that contain objects belonging to many fields, build bridges from the past to the future, and gain different experiences for their visitors with the discovery of the educational aspect. Museums, which have been transformed into a learning environment with the education programs and regulations developed, have an important place in art education as well as in many educational fields. It is extremely important for both students with normal development and students with special needs to be able to benefit from museums actively and effectively in art education. In this context, in the research, the situations of teachers' benefiting from museums in art education of students with special needs were examined and the effective factors on this benefit status were determined, and the expectations of teachers from other teachers working in their schools, parents, school administration, Ministry of National Education and museums were determined. In the study, in which the qualitative research approach was adopted, the basic qualitative research design was used. Semi-structured interview form was used as a data collection tool in the study, in which a total of 14 teachers, including 7 special education teachers and 7 visual arts teachers, were consulted, and the obtained data were analyzed by descriptive analysis method. As a result of the research, it is seen that museums contribute to the development of students when an educational environment is created and necessary arrangements are made in museums for the needs of students with special needs; however, it is seen that museums are not used sufficiently in art education of students with special needs due to reasons such as the type and level of disability, official procedures, inability to cooperate.

Keywords: Museum education, Art education, Special education, Special needs individuals

ÖNSÖZ

Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda yapılan araştırmada, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumları ve bu durumları etkileyen faktörler tespit edilmiştir. Bu kapsamda öğretmenlerin okullarında görev yapan diğer öğretmenlerden, veli, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentileri saptanmıştır. Araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde öğrenme ortamı olarak müzelerin yeri ve bu bireylerin müzelerden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için gerekli olanakların sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Araştırmanın tasarlanmasından, yürütülmesine ve tamamlanmasına kadar olan her aşamada akademik bilgi ve deneyimleriyle yol göstererek yardımını hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman destekleyen, telaşlanmalarımı rahatlatarak olumlu yaklaşımıyla beni motive eden değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kibar Evren BOLAT'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde yer alarak çok değerli görüş ve önerileriyle araştırmama katkı sağlayan hocalarım Prof. Dr. İsmail Özgür SOĞANCI'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÖZESKİCİ'ye çok teşekkür ederim. Araştırmama görüşleri ve önerileriyle destek veren Dr. Öğr. Üyesi Sevcan SARİBAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim. Araştırmam için katılımcıların belirlenmesinde yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen Şehit Rüstem Resul Perçin Özel Eğitim Uygulama Okulunda görev yapan eski çalışma arkadaşlarıma ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ederek değerli görüşlerini esirgemeyen meslektaşlarıma da ayrıca çok teşekkür ederim.

Yüksek Lisans yapmam konusunda beni teşvik eden ve destekleyen lisans arkadaşım Ercan MAKREŞ'e; her konuda beni destekleyen, stresli olduğum anlarda beni motive eden, lisansüstü eğitimin bana kattığı değerli insanlardan biri olan arkadaşım Emine TUNA'ya; her zaman yanımda olan, desteklerini ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen çok sevdiğim çalışma arkadaşlarım Aynur BİTKİ ve Şebnem HIZALANLAR'a çok teşekkür ederim.

Her koşulda beni destekleyerek yanımda olan, sevgisini hiç esirgemeyen sevgili ailem; annem Sevda AKYÜZ'e, babam Cengiz AKYÜZ'e ve kardeşlerim Yağmur AKYÜZ ÖNER ve Çisem AKYÜZ'e sonsuz sevgi ve minnetlerimi sunarım.

Damla AKYÜZ

Eskişehir 2023

16/01/2023

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Damla AKYÜZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler.....	3
1.4. Amaç	3
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Varsayımlar.....	5
1.7. Sınırlılıklar	5
1.8. Tanımlar	5
2. ALANYAZIN	7
2.1. Müze Eğitimi	7
2.2.1. Çağdaş öğrenme ve müze eğitimi	11
2.2. Sanat Eğitimi Ortamı Olarak Müzeler	14
2.3. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Sanat Eğitimi Ortamı Olarak Müzeler	17
2.3.1. Özel eğitim ve özel eğitime gereksinim duyan bireyler.....	18
2.3.2. Özel gereksinimli öğrencilere yönelik müze uygulamaları.....	24
2.4. İlgili Araştırmalar	30
2.4.1. Yurt içinde yapılan çalışmalar	30
2.4.2. Yurt dışında yapılan çalışmalar	35

3. YÖNTEM	40
3.1. Araştırmanın Modeli	40
3.2. Araştırmacı	42
3.3. Katılımcılar	43
3.4. Veri Toplama Araçları	45
3.5. Verilerin Çözümlemesi	46
3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	47
4. BULGULAR VE YORUMLAR	50
4.1. Öğretmenlerin Müze Eğitimi Alma Durumları	52
4.2. Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanılmasının Önemine İlişkin Görüşler	54
4.3. Öğretmenlerin Müzelerden Faydalanmalarında Etkili Faktörler	57
4.4. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sanat Eğitiminde Müzelerden Öğrenme Ortamı Olarak Yararlanmaları Adına Beklentiler	59
4.4.1. Diğer öğretmenlerden beklentiler	60
4.4.2. Velilerden beklentiler	62
4.4.3. Okul idaresinden beklentiler	64
4.4.4. Millî Eğitim Bakanlığında beklentiler	66
4.5. Sanat Eğitiminde Özel Gereksinimli Öğrencilerin Müzelerin Öğrenme Ortamından Yararlanmaları Adına Müzelerden Beklentiler	68
4.5.1. Müze mekânına ilişkin beklentiler	69
4.5.2. Sergileme düzenine ilişkin beklentiler	71
4.5.3. Öğrencilere yönelik eğitime ilişkin beklentiler	73
4.5.4. Öğretmenlere yönelik eğitime ilişkin beklentiler	74
4.5.5. Eğitsel materyal sağlamaya ilişkin beklentiler	76
4.5.6. Müze personeline ilişkin beklentiler	79
4.5.7. Müze yetkilisine ilişkin beklentiler	81
4.5.8. Okul-müze iş birliği bağlamında beklentiler	84
4.5.9. Müze binasına ve çevresine ilişkin beklentiler	87
4.6. Sanat Eğitiminde Özel Gereksinimli Öğrencilerin Müzelerin Öğrenme Ortamından Yararlanmaları Adına Diğer Beklentiler	89
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	91
5.1. Sonuç ve Tartışma	91

5.2. Öneriler	105
5.2.1. Eğitimcilere yönelik öneriler.....	105
5.2.2. Millî Eğitim Bakanlığına yönelik öneriler	106
5.2.3. Müzelere yönelik öneriler	106
5.2.4. Araştırmacılara yönelik öneriler	107
KAYNAKÇA	109
EKLER	
ÖZGEÇMİŐ	

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Çoklu zekâ alanları	13
Tablo 2.2. ÖEHY(2006)'de özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sınıflandırılması	19
Tablo 2.3. ÖEHY(2018)'de özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sınıflandırılması	22
Tablo 3.1. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlere ilişkin bilgiler	44
Tablo 3.2. Betimsel analizin aşamaları	46
Tablo 4.1. Öğretmenlerin müze eğitimi alma durumlarına ilişkin bilgiler	52

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1. Nitel araştırma süreci	41
Şekil 4.1. Araştırmanın bulgularına ait temalar ve alt temalar	51
Şekil 4.2. Müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılmasının önemine ilişkin temalar	54
Şekil 4.3. “Eğitsel Katkılar” temasına ilişkin alt temalar	54
Şekil 4.4. “Bilişsel/Bireysel/Sosyal Katkılar” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	56
Şekil 4.5. “Müzelerden Faydalanmada Etkili Olan Faktörler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar.....	57
Şekil 4.6. Müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanmak adına beklentilere ilişkin temalar	60
Şekil 4.7. “Diğer Öğretmenlerden Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	61
Şekil 4.8. “Velilerden Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	63
Şekil 4.9. “Okul İdaresinden Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	64
Şekil 4.10. “Millî Eğitim Bakanlığında Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	66
Şekil 4.11. Müzelerden Beklentilere ilişkin temalar	68
Şekil 4.12. “Müze Mekânına İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	69
Şekil 4.13. “Sergileme Düzenine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	71
Şekil 4.14. “Öğrencilere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	73
Şekil 4.15. “Öğretmenlere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	75
Şekil 4.16. “Eğitsel Materyal Sağlamaya İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt	

temalar ve kodlar	77
Şekil 4.17. “Müze Personeline İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar.....	79
Şekil 4.18. “Müze Yetkilisine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	82
Şekil. 4.19. “Okul-Müze İş Birliği Bağlamında Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	85
Şekil 4.20. “Müze Binası ve Çevresine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar	87
Şekil 4.21. “Diğer Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar	89

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 2.1. Metropolitan Sanat Müzesi, New York.....	25
Görsel 2.2. Çağdaş Sanat Müzesi, Avustralya.....	27
Görsel 2.3. İstanbul Modern Sanatlar Müzesi.....	29

KISALTMALAR DİZİNİ

BEP	: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktifite Bozukluğu
ICOM	: International Council of Museums (Uluslararası Müzeler Konseyi)
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu
ÖEHY	: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada önemli olan kavramlara ilişkin tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Sanat gerçek dünyayı algılamanın, anlamlandırmanın ve yorumlamanın bir yoludur. Sanatı anlamak, sanatsal faaliyetler içinde bulunmak, sanata ilgi duymak her birey için bir ihtiyaçtır (Artut, 2020, s.119). Bu bağlamda sanat eğitimi; bireylerde estetik kaygı oluşturmayı, sanatsal zekânın beslenmesi ve geliştirilmesine olanak tanıyarak insanı ve insana bağlı değerleri iletmeyi amaçlamaktadır. Bireyi hedef alarak onun mutluluğu adına insan anlayışına uygun nesiller yetiştirmeyi hedefleyen sanat eğitimi, sanat yapıtlarının yanı sıra bireylerin çevresine ve her türlü görsel nesneye estetik ölçütlerle ulaşmasına olanak tanımaktadır (Yolcu, 2021, s.82). Sanat eğitiminin amacı, bireye estetik yargıda bulunabilme konusunda yardımcı olmanın yanı sıra kişinin yeni biçimleri hissedip duygularını, heyecanlarını, yaratıcılığını doğru biçimlerde yönlendirmeyi öğretmektir (Eliri, 2021, s.18). 20. yüzyıldan bu yana güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini kapsayan sanat eğitimi kavramı, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitim olarak tanımlanmaktadır (San, tarihsiz, s.24). Sadece okulda yapılan eğitimlerle sınırlı kalmayan sanat eğitiminin okul dışı eğitim ortamlarından biri de sanatsal ve kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü müzelerdir (Kuruoğlu Maccario, 2002, s.276).

Geçmiş ve gelecek arasında köprü kuran, barındırdıkları koleksiyonların saklanıp korunarak sergilendiği aynı zamanda kitlelerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine yönelik hizmet veren kurumlar olan müzelere ilişkin birçok tanım bulunmaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler İç Hizmet Yönetmeliğine göre kültür varlıklarını saptayan, bilimsel yöntemlerle açığa çıkararak inceleyen, koruyan, sürekli ve geçici olarak sergileyen ve tanıtan müzeler; halkın kültür ve tabiat varlıkları konusunda bilinçlenmesini sağlayarak dünyaya bakışını değiştiren etkili kurumlardır (<http-1>). Buyurgan ve Buyurgan (2020, s.68)`a göre müzeler “sanatsal, bilimsel, geleneğe ait, tarihi, teknoloji ve doğaya ait alanlarda geçmişin, bugünün ve geleceğin izlerini içinde barındıran, görerek, işiterek, uygulama yaparak, hatta yaşayarak öğrenmenin gerçekleştiği, halka açık heyecan verici öğrenme mekânları”dır. Yaşam boyu öğrenme fırsatı sunan müzelerin eser toplama,

belgeleme-arşivleme, koruma-onarma, sergileme/yansıtmanın yanı sıra en önemli görevlerinden biri de eğitim görevidir. Çok yönlü öğrenme alanları olan müzeler, izleyicisine yaşattığı atmosfer ve deneyim açısından önemli mekânlardır. 19. yüzyılla birlikte özellikle gelişmiş ülkeler tarafından müzelerin eğitimdeki rolü keşfedilmiş; eğitim-öğretim ortamı olarak hayatın içerisine girmiş olan müzeler, günümüzde tüm dünyada aktif öğrenme ortamları olarak kullanılmaktadır (Buyurgan, 2019, s.1).

Müzelerde yürütülen eğitim faaliyetlerinde aktif bir şekilde yer alan bireyler, müzelerin bünyelerindeki eserler ile etkileşime girerek çok yönlü sorgulama ve düşünme, analiz etme ve sanat atölyelerinde gerçekleşen etkinliklerle yaparak-yaşayarak öğrenme imkânına sahip olmaktadır (Atilla, 2017, s.24). Farklı disiplinlerin bir arada bulunduğu müzeler öğrencilerin yaşadıkları dünyayı ve çevreyi daha iyi anlamalarını ve içselleştirmelerini sağlamaktadır. Küçük yaşlardan itibaren verilen müze eğitimi, öğrencilerin duyuşsal ve algısal becerilerini geliştirmesinde önemli rol oynamaktadır (Demirel, 2019, s.17).

Gerek normal gelişimini sürdüren gerekse özel gereksinimli çocukların müzelerden aktif şekilde faydalanabilmeleri ve müzelerin eğitim işlevlerini kullanabilmeleri son derece önemlidir (Bolu Sert, 2017, s.3). Müzeler öğrencilerin alternatif öğrenme yollarını deneyimlemesine ve aktif şekilde çalışmasına olanak sunmaktadır. Bazı öğrencilerin daha formal olan sınıf ortamında fazla görülmeyen yetenek ve becerilerini gösterme imkânı yaratmaktadır. Eğitim, sadece sınıf ortamında değil aynı zamanda yaşam boyu öğrenme süreci olarak bilginin, becerinin ve kişiliğin gelişimi açısından müze ve okul ilişkisi önemlidir (Şahan, 2005, s.496). Fakat gerek okullar ve müzeler arasında yeterli iş birliğinin sağlanamaması gerek okulların, öğretmenlerin ve velilerin özel eğitime gereksinim duyan bireylere yönelik programlı müze ziyaretlerine mesafeli bakması bu bireylerin müzelerde gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinden yeterince yararlanamamalarına neden olmaktadır (Bolu Sert, 2017, s.3-4). Bu bağlamda araştırmada, özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerin eğitim ortamlarından faydalanma durumları incelenmiş ve bu faydalanma durumu üzerindeki etkili faktörler tespit edilerek öğretmenlerin okulların görev yapan diğer öğretmenlerden, veli, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentileri saptanmaya çalışılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanmalarına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

1.3. Alt Problemler

1. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin lisans eğitimlerinde ya da hizmet içi eğitim kapsamında müze eğitimi alma durumu nedir?

2. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılmasının önemine ilişkin düşünceleri nelerdir?

3. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumu nedir?

4. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumu üzerindeki etkili faktörler nelerdir?

5. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin müze ortamının özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitimine uygunluğu hakkındaki düşünceleri nelerdir?

6. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerin kullanılmasına ilişkin diğer öğretmen-veli-okul-MEB-müze iş birliğine ilişkin beklentileri nelerdir?

7. Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanmaları adına özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin müzelerden beklentileri nelerdir?

1.4. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumunu ve bu durumu etkileyen faktörleri tespit ederek bu kapsamda öğretmenlerin okullarında görev yapan diğer öğretmenlerden, veli, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentilerini saptamaktır. Bu amaç çerçevesinde araştırmada cevap aranan sorular şunlardır:

1. Lisans eğitimi veya hizmet içi eğitim kapsamında müze eğitimi alan özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin aldıkları eğitim ile ilgili görüşleri nelerdir?

2. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

3. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenleri özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlandılar mı? Eğer müzelerden yararlanıldıysa öğretmenlerin müze ziyaretindeki deneyimleri nelerdir?

4. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumu üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?

5. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanmaları adına diğer öğretmenler, veliler, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığında beklentileri nelerdir?

6. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerin öğrenme ortamından yararlanmaları adına müzelerden beklentileri nelerdir?

6.1. Müze mekânlarının özelliklerine ilişkin beklentileri nelerdir?

6.2. Müzelerdeki sergileme düzenine ilişkin beklentileri nelerdir?

6.3. Müzelerin öğretmenlere ve öğrencilere yönelik eğitsel hizmetler sunmasına ilişkin beklentileri nelerdir?

6.4. Eğitsel materyal sağlamaya ilişkin beklentileri nelerdir?

6.5. Müze ziyaret sürecinde müze personelinden beklentileri nelerdir?

6.6. Müze ziyareti planlama sürecinde müze yetkililerinden beklentileri nelerdir?

6.7. Okul-müze iş birliği bağlamında müzelerden beklentileri nelerdir?

6.8. Müze binası ve çevresine ilişkin beklentileri nelerdir?

1.5. Araştırmanın Önemi

Çağdaş müzecilik anlayışıyla birlikte müzeler, ziyaretçilerinin ihtiyaçlarına ve beklentilerine yönelik hizmet vermeye başlamışlardır. Bireylerin aktif katılımlarını sağlayarak öğrenme yaşantılarını geliştiren, dokunarak, yaşayarak, keşfederek öğrenmenin sağlandığı eğitim programları ve teknolojileriyle günümüz okul dışı eğitim ortamlarından biri olmuştur. Bu anlayış doğrultusunda tüm insanların kültürel mirasa eşit erişimini sağlayan, sosyal adalete önem veren çağdaş müzeler; eğitim hizmetleri kapsamında özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim programları ve etkinlikler uygulamaya başlamışlardır. Müzelerde yürütülen eğitim faaliyetleri ve engel türüne göre

gerçekleştirilen özel turlar; özel gereksinimli bireylerin müzelerde yer alan eserleri ve nesnelere anlamalarına, yapılan atölye çalışmaları ile müzeyi, kültürünü ve çevresini tanımalarına ve sanatsal faaliyetlerle kendilerini ifade etmelerine olanak tanımaktadır.

Bu araştırmada, özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumları üzerinde etkili olan faktörlerin neler olduğu ve bu kapsamda özel eğitim okullarında ve ilköğretim okulları özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin diğer öğretmenlerden, veli, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentilerine ilişkin görüşleri ortaya konmak istenmiştir. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin, bir sanat eğitimi ortamı olarak müzelerden yararlanıp yararlanmama durumuna ilişkin görüşlerinin alındığı bu araştırma, özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin sanat eğitiminde öğrenme ortamı olarak müzelerin yerinin vurgulanması ve etkili bir şekilde müzelerden faydalanmak için gerekli özelliklerin ortaya konması açısından önem taşımaktadır.

1.6. Varsayımlar

Bu tez çalışmasında aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

1. Çalışma grubundaki öğretmenlerin sayısı nitel araştırmayı temsil edebilecek niteliktedir.
2. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşmelerde yöneltilen sorulara yansız olarak cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Araştırma grubunu oluşturan özel eğitim okullarında ya da ilköğretim okullarının özel eğitim sınıflarında görev yapan 7 özel eğitim ve 7 görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın bulguları, veri toplama aracında yer alan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Müze: Sanatsal, bilimsel, her türlü kültüre ait etnografik ve arkeolojik nesnelere bünyesinde barındıran ve sergileyen, toplumun geçmişini halka ve yeni nesillere

aktarılmasını sağlayan ve çağdaş eğitimi destekleyen kurumlardır (Uğurlu ve Uğurlu, 2020, s.291).

Müze Eğitimi: Müze ziyaretlerinin etkin olmasını sağlamak amacıyla ziyaretçide kalıcı öğrenmeleri gerçekleştirme ve ziyaretçilerin yaşantılarını olumlu anlamda değiştirmeyi amaçlayan müze eğitimi; eğitimde uygulanacak etkinlikleri, programları ve kullanılacak malzemeleri hazırlama ve eğitime ilişkin tüm prosedürleri yerine getirme sürecidir (Karadeniz ve Okvuran, 2014, s.868).

Özel Eğitim: Bireysel, gelişim özellikleri ve eğitim yeterlilikleri bakımından yaşlılarından anlamlı bir şekilde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla özel olarak yetiştirilmiş personeller ve uygun ortamlar sürdürülen eğitimidir ([http-2](#)).

Özel Gereksinimli Birey: Bedensel, bilişsel ve duyuşsal açıdan yaşlılarına göre anlamlı farklılık gösteren bireylerdir (Kırcaali İftar, 1998, s.3).

Sanat Eğitimi: Kültürel ve çağın gelişen değerlerini içinde taşıyan, yaratıcı, yapıcı, üretken ve sorgulayan bireyler yetiştirmeyi hedefleyen, bireylerin sanatsal tekniklerle kendilerini ifade etmelerine ve geliştirmelerine olanak tanıyan eğitim sürecidir (Buyurgan ve Buyurgan, 2020, s.5).

2. ALANYAZIN

2. 1. Müze Eğitimi

Müzeler, medeni toplumların en önemli kültürel merkezlerinden biri olmasının yanı sıra ziyaretçiler ve sergilenen nesnelere arasında duygusal ve kültürel açıdan iletişim kurularak etkileşimin yaşandığı özel mekânlardır (Artut, 2020, s.163). 2018 yılında üye ülkelerde yapmış olduğu çalıştaylarda “çağdaş müze” tanımı için çalışmalarını başlatan Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), 2019 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde düzenlenen konferansta da çağdaş müze tanımına yer verilmiştir (Karadeniz, 2020, s.114-115). ICOM tarafından 2019 yılında yapılan çağdaş müzenin tanımı şu şekildedir (http-3):

Müzeler, geçmiş ve gelecek hakkında kritik diyaloglar için demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli alanlardır. Bugünün çatışmalarını ve zorluklarını kabul edip ele alarak, toplum adına korumakla yükümlü oldukları eserleri ve örnekleri gelecek nesiller için güvence altına alır, tüm insanların kültürel mirasa eşit erişimini sağlar. Müzeler kâr amaçlı kurumlar değildir. Katılımcı ve şeffaflar, insan onuruna ve sosyal adalete, küresel eşitliğe ve gezegensel refaha katkıda bulunmayı amaçlayan dünya anlayışlarını toplamak, korumak, araştırmak, yorumlamak, sergilemek ve geliştirmek için çeşitli topluluklarla aktif ortaklıklar içerisinde çalışırlar.

ICOM'un müze tanımında görüldüğü üzere, geleneksel müzecilik anlayışı yerini toplumların profesyonel olarak müze ihtiyaçlarını karşılamayı ve küresel müze algısına uygun olarak her kesimden insanın kültürel mirasa eşit olarak erişimini sağlamayı amaçlayan çağdaş bir anlayışa bırakmıştır (Bostancı, 2019, s.36). 2022 yılında Çek Cumhuriyeti'nin Prag şehrinde yapılan konferansta ICOM'un yeni müze tanımı önerisi ICOM Olağanüstü Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Kapsayıcılığın, topluluk katılımının ve sürdürülebilirliğin önemini kabul ederek müzelerin rolündeki değişikliklerle uyumlu olan ICOM'un yeni müze tanımı ise şu şekildedir (http-4):

Müze, somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, muhafaza eden, yorumlayan ve sergileyen, toplumun hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen, kalıcı bir kurumdur. Halka açık, erişilebilir ve kapsayıcı müzeler, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eder. Eğitim, eğlence, yansıtma ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunarak, etik, profesyonel ve toplulukların katılımıyla çalışır ve iletişim kurarlar.

Toplumun kültürel mirasını toplayarak, araştırarak ve koruyarak halkın eğitimi için sunan müzeler, çağdaş bir toplumda olması gereken temel kurumlardan biridir (Tezcan Akmehmet ve Ödekan, 2006, s.49). Bu anlamda geçmişten günümüze biçim ve fonksiyon olarak birçok kez değişime uğrayan müzeler, çağdaş müzecilik anlayışıyla birlikte pek

çok alanı içinde barındırmanın ve koleksiyonları sergilemenin ötesinde birer eğitim kurumuna dönüşmüştür (Okan, 2015, s.189). Müzelerde ve galerilerde eğitim yapmanın önemli hedeflerinden biri de müze koleksiyonları ile farklı ihtiyaçlara ve ilgilere sahip müze ziyaretçileri arasında ilişki kurulmasını sağlamaktır. Bu nedenle bu ilişkinin mümkün olduğunca etkin, dinamik ve esnek olması gerekmektedir (Hooper-Greenhill, 1999, s. 23). Çakır İlhan ve Okvuran (2001, s.86)'a göre müze eğitimi, “temel eğitimde ve yaşam boyu eğitim sürecinde, yaşantılara dayalı, çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olarak müzelerin etkin kullanımını içermektedir.”

19. yüzyılda Endüstri Devrimi`yle birlikte endüstrileşmenin gelişmesi, insanların şehirlere göç etmelerinin etkisiyle bilim ve endüstri hayatı toplumun yapısını yeniden biçimlendirerek müzelerin eğitim ile ilişkisini geliştirmiştir (Özmen, 2018, s.307). Müze eğitimi, 19. yüzyıldan itibaren özellikle Avrupa ve Amerika'daki ülkelerin kültür politikalarında yer almaktadır. Çocuklara yönelik ortam yaratma düşüncesiyle 1899 yılında ilk çocuk müzesi olan “Brooklyn Children Museum” kurulmuştur. Çocukların zevk alabilecekleri eğitim ve sosyal ortamları oluşturmak, okullarda ele alınan bilimsel konularda uygulamalar yapılmasına olanak sağlamak, gözlem ve düşünme gibi becerilerini geliştirmek ilk kurulan çocuk müzelerinin temel ilkeleri olmuştur (Kuruoğlu Maccario, 2002, s.279).

Yaşanan gelişmelerin etkisiyle 1938 yılından itibaren Stokholm'deki öğrenciler müzelerde düzenli olarak eğitim almaya başlamıştır. Stokholm`de bulunan sekiz müzede, okullar için öngörölmüş öğretim programları uygulanmaya başlanmıştır (Thordeman, 1949, s.52). Bu dönemde Büyük Britanya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Hollanda'da müzelerin özel bölümlerinde çocuklara yönelik eğitim çalışmaları yapılarak okullarla iş birliği yapılmıştır (Morley, 1949, s.23). 1960`ların sonuna gelindiğinde ise müzelere eğitsel ziyaretlerin sayısında artış olmuştur. Müze personelleri talep artışını karşılayamayınca yeni yöntemler geliştirerek öğretmenlere yönelik kaynak paketleri hazırlanmış ve özel yöntem kursları düzenlenmiştir. Bu eğitimlerin yanı sıra öğretmen merkezlerinin ve kentsel-kırsal yorum merkezlerinin kurulmasıyla öğretmenlere yönelik destek hizmetlerinde artış yaşanmıştır (Hooper-Greenhill, 1999, s.78).

1970 sonrasında yeni müze anlayışının ortaya çıkmasıyla birlikte müzelerde eğitim veren kişilerin daha çok müzelerin bünyesinde yer alan koleksiyonlar ile ilgili akademik bilgiye sahip oldukları ancak hedef kitlelerin özelliklerini bilmede yeterli donanıma sahip olmadıkları görölmüştür. Bu nedenle müze eğitimcilerinin özel bir eğitim almış olması

gerektiği dűşüncesi ortaya çıkmıştır. Daha sonrasında üniversitelerde müzecilik ve müze eğitimi formasyonu veren bölümler açılmıştır (Tezcan Akmehmet ve Ödekan, 2006, s.54). 1990'ların başında ise büyük ulusal müzelerin, taşra müzelerinin ve bağımsız müzelerinin büyük bir bölümünde tecrübeli uzman personellerinin yer aldığı eğitim bölümleri oluşturulmaya başlanmıştır (Hooper-Greenhill, 1999, s.81).

2000'li yıllara geldiğinde ise toplumun ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarının ve beklentilerinin değişmesi, yenilikçi eğitim yaklaşımlarının ortaya çıkmayla birlikte müzeler geleneksel bakış açasından uzaklaşmışlardır. Müzeler eserlerin depolandığı, ziyaretçilerin nesnelere bakıp geçtiği yerler değil; yaşayan ve yaşatan ortamlar olarak eğitim yoluyla ziyaretçilerle bütünleşen öğrenme ortamlarına dönüşmüştür (Özmen, 2018, s.313-314). Müzelerin öğrenme ortamı olarak bu denli önemli bir güce sahip olmasının nedeni, bireylerin doğrudan gerçek nesnelere bağ kurmasını sağlayarak geçmişi dokunabilir, hissedebilir ve keşfedilebilir kılmadır (Adıgüzel, 2019, s.36).

Gerçek nesnelere çalışmak; bireylerin somut gözlemlerden soyut kavramlara geçmesini, eski bilgileriyle yeni bilgilerini birleştirerek anlamlandırmasını, genellemelere ulaşmasını, ilişki kurmasını, karşılaştırma ve sınıflandırma yaparak sorgulamasını sağlamaktadır. Müzelerde dűřünme süreçlerinin gerçekteşmesinin önemli bir nedeni, duyularımızın neredeyse istem dışı kullanılmasıyla bağlantılı olarak kendiliğinden gerçekteşmesidir. Bu nedenle öğrenmelerin gerçekteşmesi için daha az beceriye ihtiyaç duyulmakta, öğrenme süreci daha eğlenceli ve keşfedici geçmektedir (Hooper-Greenhill, 1999, s.127). Aynı zamanda öğrenmeyi öğrenen bireyler bilgi kaynaklarını aktif ve etkin bir şekilde kullanarak çevresine karşı daha duyarlı olacaktır. Tarihi ve kültürel değerlerin anlamını ve önemini kavrayan kişiler kültürel mirasın korunmasında da yardımcı olacaktır. Kültür merkezlerinden biri olan müzeler hem ziyaretçilerin hem de sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılan bireylerin ve toplumun sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. Bu anlamda müze eğitimi ile ilgili hedeflerin doğru saptanması gerekmektedir. Eğitim programlarının hazırlanmasından destek olabilecek kurum ve kişilerle ilişkilerin kurulmasına kadar pek çok boyutu olan müze eğitimi; yönetici, uzman ve eğitimcilerin iř birliği yapmalarıyla gerçekteşebilmektedir (Kuruođlu Maccario, 2002, s.282). Çođu zaman müzeye girilip eserlere bakılmasından öteye gidemeyen müze ziyaretlerinin doğru yöntem ve etkinliklerle uzmanlar eşliğinde gerçekteştiğinde bireylerin yaşantılarında ne kadar etkili olduğu görölmektedir (Oruç ve Altın, 2008, s.136).

Ülkemizde müze eğitimine yönelik ilk örneklerden biri, 1868'de Galatasaray Lisesinin tabiat tarihiyle ilgili açmış olduğu okul müzesidir. Fakat bu konudaki resmi atılımlar 1923-1925 yıllarında I. Heyet-i İlmiye'nin çalışmalarıyla birlikte resmîyet kazanmıştır (Çakır İlhan, 2019, s.22). Bu kapsamda okul müzelerinin kurulmasına yönelik tartışmaların yapıldığı I. Heyet'i İlmiye toplantısında okul müzesinde yapılan derslerde kullanılan araç-gereçler, okul eşyaları, belgeler vb. eğitime ilişkin materyallerin yer alacağı bildirilmiştir. 1 Mart 1926 yılında 2287 sayılı kanunla ilk ilkokul müzesi kurulmuştur. Okul müzesi yönetmeliği ise "Maarif Vekâleti Okul Müzesi Rehberi" adı altında 1927 yılında yayınlanmıştır (Karadeniz ve Baloş, 2019, s.163). 1948 yılında Türkiye, Uluslararası Müzeler Konseyi'ne (ICOM) katılma kararı almıştır. Fakat ICOM Türkiye Milli Komitesi 1956 yılında kurulmuştur (Güzel, 2006, s.55). Bu komitenin amaçları ise; Türkiye'de yer alan müzeleri ve müzecilik mesleğini uluslararası düzeye çıkarmak, ülkedeki müzecilerin yurt dışında eğitim almalarına olanak tanımak, müzeleri ve müzecilik mesleğini koruyarak geliştirmek, müzecilik camiasına ilişkin bilgilerin paylaşılması adına uluslararası ilişkilerin gelişmesine yararlı olmaktır (http-5). 1963 yılında ise ICOM Türkiye Millî Komitesi, "Müzelerin Teşkilatlanması: Pratik Öğütler" adlı kitabın Türkçe basılmasını sağlamıştır. Bu kitapta müzede eğitimin nasıl, nerede ve kimler tarafından verileceğine dair detaylar bulunmaktadır (Çakır İlhan, 2019, s.22). 1988 yılında düzenlenen 12. Millî Eğitim Şûrası'nın Türk Eğitim Sistemi konulu 17. karar maddesinde "Okullarda tabiat koleksiyonları, müzeler, sergiler, seralar ve hayvan yetiştirme yerlerinin kurulması; öğrencilerin gözlem, araştırma ve uygulama yapmalarının teşvik edilmesi; çevrede mevcut müzelerin ve benzeri yerlerin gezdirilmesi" ifadesi bulunmaktadır (http-6).

1989'da Yıldız Teknik Üniversitesinde Müzecilik Ana Bilim Dalı, 1998'de Ankara Üniversitesinde Müze Eğitimi Yüksek Lisans Programının kurulması üzerine müze eğitimi akademik düzeyde de kendine yer bulmuştur. Ayrıca 1990 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Programına "Müze Pedagojisi" dersi konmuştur. 1997-1998 eğitim-öğretim yılında YÖK tarafından yenilenen Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı çerçeve ders programlarına "Müze Eğitimi ve Uygulamaları" dersi konulmuş ve bu ders 2000 yılında uygulanmaya başlanmıştır (Mercin, 2006, s.31).

Ülkemizde müze eğitimi alanında yapılan çalışmaların artması, yükseköğretim kurumlarında müze eğitimine ilişkin derslerin yer alması ve müzelerin eğitim birimlerinin oluşturulması bu alanın gelişmesine olanak tanımaktadır (Güler, 2009, s.42). Ülke genelinde çağdaş müzelerimiz incelendiğinde eğitim birimleri olan ve müze eğitimi uygulamalarına yer veren müzelere örnek olarak Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Rahmi Koç Müzesi, Sabancı Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Pera Müzesi, Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, Türkiye İş Bankası Müzesi, Santral İstanbul Enerji ve Çağdaş Sanatlar Müzesi, Ankara Çocuk Müzesi ve Bilim Merkezi, TRT Yayıncılık Tarihi Müzesi, Antalya Oyuncak Müzesi, Mardin Müzesi, PTT Pul Müzesi, Bursa Merinos Tekstil Sanayi Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi, Beypazarı Yaşayan Müze, Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi gösterilebilir.

2.2.1. Çağdaş öğrenme ve müze eğitimi

20. yüzyıldan itibaren sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan gelişmeler, toplumun ihtiyaçlarının yol açtığı değişimlerle birlikte müzelerin eğitim misyonunda önemli değişimler yaşanmaya başlamıştır. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte çağdaş müzeciliğin temelleri atılarak, eserlerin toplanıp korunması ve sergilenmesi görevlerini içinde barındıran geleneksel müzecilik anlayışı sorgulanmaya başlamıştır (Çetiner ve Yavuz, 2021, s.149). Bu arayışlar, müzeyi milli ideoloji ve toplumsal belleğin yeni nesle aktarıldığı kutsal ve gelenekçi mekânlar olarak gören modern müzecilik anlayışına karşı gelerek izleyicilerin beklentilerine göre çeşitlendirilmiş yeni müze ve sergileme anlayışını temsil eden postmodern müzeciliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Artan, 2014, s.107).

Günümüzde çağdaş müzecilikle birlikte eğitimde de geleneksel anlayış yerini daha yenilikçi yaklaşımlara bırakmıştır (Onur, 2014, s.16). Çağdaş eğitim; bireylerin sorgulamasını, düşünmesini sağlayarak yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Öğrenme süreçlerinin gerçekleştiği eğitim ortamlarında bireyler aktif katılım göstermektedir. Eğitim ortamları sadece okullarla sınırlı değildir. Sanat ve kültür merkezi olan müzeler de aktif öğrenmenin gerçekleştiği birer eğitim ortamlarıdır (Kuruoğlu Maccario, 2002, s.275-276).

Günümüzde yaşam bir okula, öğrenme de hiçbir zaman sonlamayan bir eyleme dönüşmüştür. Böyle bir durum söz konusu iken eğitimin bu şartlara uyum sağlaması ve

kendini yenilemesi çok önemlidir. Eğitim sistemini bugünün ötesine geleceğe ancak iyi bir eğitim modeli taşıyabilir. Kökeni Sokrates'e kadar uzanan, günümüzde en çok kullanılan eğitim modeli olan yapılandırmacı yaklaşım öğrenenden soru sormasını, konuları kendine özgü plan ve tekniklerle araştırmasını, bulduklarını sistemli hale getirerek karşılaştırmalar yapmasını buna bağlı olarak sonuçlar çıkarmasını ve bu öğrenme süreçlerine aktif katılmalarını beklemektedir (Tarman, Ergür ve Eryıldız, 2012, s.105). Öğrencilerin yaşam deneyimlerine dayalı olarak sahip oldukları bilgi ve kavramların öğrenmenin kalitesini ve niteliğini etkilediğini öne süren bu yaklaşım, bilginin ezberlenmesine değil; bilginin öğrenci tarafından geçmiş deneyimler ışığında yeniden yapılandırılmasına ve yorumlanmasına dayalıdır (Malatyalı ve Yılmaz, 2010, s.320).

Son zamanlarda yaygın olarak kullanılan yapılandırmacılık kuramında öğrenme evrimsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Aktif bir öğrenme ortamında çevresiyle etkileşime giren öğrenen, var olan bilgilerini kullanarak sosyal bir çaba sonucunda yeni bilgiye ulaşmaktadır (Savaş, 2019, s.434). Bu doğrultuda yapılandırmacı eğitim kapsamında geliştirilen müze eğitimi dersleri, bireylerin yaparak-yaşayarak öğrenmelerine olanak sağlamasından dolayı dünyanın birçok ülkesinde eğitim müfredat programlarına dâhil edilmiştir (Şar ve Sağkol, 2013, s.85).

Eğitim ve öğretim ortamlarına, eğitimde kullanılan yöntem ve tekniklere yenilikler getirerek farklı seçenekler sunan, yöntem çeşitliliğiyle birlikte müze eğitimini içinde barındıran kuramlardan birisi de çoklu zekâ kuramıdır (Ayaydın, 2017, s.12). Gardner zekâyı, "bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürüne şekil verme ya da problemleri çözme yeteneği" olarak tanımlamaktadır (Gardner, 1993 aktaran Bümen, 2020, s.2). Bu tanım, zekâyı insanların neler yaptığı ve gerçek dünyada hangi ürünleri ortaya çıkardığı noktasına koymaktadır. Bu yeni anlayış test yoluyla belirlenen geleneksel zekâ anlayışından oldukça farklıdır (Bümen, 2005, s.5). Gardner, zekâyla ilgili yapmış olduğu çalışmalarda insan kapasitesinin sınırlarının çok geniş olduğunu bu nedenle de insan zekâsını tek zekâ kavramıyla açıklanamayacağını ifade etmiştir (Doğan Temur, 2014, s.174). Çoklu zekâ kuramına göre, insan zekâsı farklı zekâ alanlarından oluşmaktadır. Her insanda sekiz zekâ alanı bulunmaktadır. Ancak kişilerde bazı zekâ alanları diğerlerine göre daha baskın görüldüğünden dolayı bu zekâ alanlarını tanımak ve anlamak çok önemlidir (Ayaydın, 2017, s.12). Çoklu zekâ alanlarına ilişkin bilgiler Tablo 2.1'de gösterilmektedir:

Tablo 2.1. Çoklu zekâ alanları (Gardner, 1999, Demirel, Başbay ve Erdem, 2006; Doğan Temur, 2014; Bümen, 2020)

Sözselsel-dilsel zekâ	Hikâye, şiir, roman okuma; yaratıcı yazma, konuşma, tartışma; çevresindeki insanlarla etkili iletişim kurma yeteneklerinin yer aldığı zekâ alanıdır.
Mantıksal-matematiksel zekâ	Problem çözme, mantıksal düşünme, formül ve strateji oluşturma, bilimsel hipotezi sınıflandırma, neden-sonuç ilişkilerini anlama, benzerlik ve ilişkileri belirleme gibi becerilerin yer aldığı zekâ alanıdır.
Görsel-uzamsal zekâ	Görsel dünyayı algılama, kişinin kendi görsel yaşantılarını yeniden yaratma, farklı derinlik ve açılardan objeler tasarlama yeteneğini kapsayan zekâ alanıdır.
Bedensel-kinestetik zekâ	Fiziksel hareketler yapma, fiziksel yaratıcılık, hareketlerle modeller yaratma, drama, vücut ile beyin arasında uyum oluşturma, hareketlerini kontrol etme gibi yetenekleri kapsayan zekâ alanıdır.
Müziksel-ritmik zekâ	Müziksel kompozisyon oluşturma, müzik aleti çalma, melodi ve ritmi kullanma gibi yeteneklerin yer aldığı zekâ alanıdır.
Sosyal zekâ	İnsanlarla sözel ya da sözsüz iletişim kurma, grup çalışmalarına istekli olma, empati kurma gibi becerileri kapsayan zekâ alanıdır.
İçsel zekâ	İnsanın kendi duygularını, duygusal tepki derecesini, düşünme süresini tanıma, kendi kişisel özelliklerinin farkında olma becerisini kapsayan zekâ alanıdır.
Doğacı zekâ	Doğayı ve çevreyi anlama, doğadaki ayrıntıları fark edebilme yeteneklerinin yer aldığı zekâ alanıdır.

Çağdaş eğitimin getirdiği öğrenci merkezli eğitim yaklaşımını destekleyen çoklu zekâ kuramı; öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alan, her bir zekâ alanına sahip bireylerin öğrenme süreçlerine aktif katılımlarını önemseyen bir anlayışa sahiptir (Özkan, 2008). Bu zekâ alanlarına göre düzenlenmiş eğitim etkinliklerinin, pek çok alanı içinde barındıran müze ortamlarında uygulanması öğrencileri öğrenmeye aktif hale

getirebilmektedir. Eğitim-öğretim süreçlerinin etkili ve anlamlı bir şekilde sürdürülebilmesi için tüm olanakların kullanılması önemlidir (Ayaydın, 2017, s.17).

Öğrenme süreçlerinde soyut bilgilerin somut bilgilere göre aktarımı daha zordur. Fakat müzeler aktif öğrenme yaşantılarıyla öğrenme deneyimlerini çoğaltarak bireylerin bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru yol alabilmelerine olanak tanıyarak öğrenmelerin anlamlı olmasını sağlamaktadır (Atilla, 2017, s.25). Müzeler içinde barındırdıkları nesnelere ve teknolojilerle kişileri uzak ülkelere, geçmiş zamanlara, farklı dünyalara yolculuklara çıkarabilmektedir. Bu nedenle müzeler, bireylerin düş gücünü ve yaratıcılıklarını ortaya çıkarmak amacıyla kullanılabilir (Gartenhaus, 2000, s.33). Yaratıcılığın genel kabul görmüş kesin bir tanımı olmamakla beraber alanyazında çeşitli tanımları bulunmaktadır (Doğan, 2020, s.171). Gartenhaus (2000, s.15) yaratıcılığı, "alışkanlık ve kanaat işlevlerinin ötesinde, kişisel keşif, değişim ve yüksek düzeyde anlayışa götüren fikirleri ve olasılıkları oluşturma becerisi" olarak tanımlamaktadır. Yaratıcılığın özü, problemin fark edilmesi, problemin tanımlanarak problemle ilgili bilgilerin toplanması gibi aşamaların yanı sıra, bu problemlere olası çözüm yolları bulma, bu çözüm yollarını deneyerek farklı çözümlere ulaşmayı kapsamaktadır (Doğan, 2020, s.177). Bu kapsamda müzeleri yaratıcı düşünmeyi geliştirmek için kullanmanın amacı, özel bir bilgiyi öğretmek değil bir düşünce sürecini uygulamak olmalıdır. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek için müzeleri eğitim ortamı olarak kullanmak önemlidir. Çünkü müzeler, fikirleri birbiri üzerine kurma eğilimi içerisindedirler. Öğrencilerin müzede karşılaşacağı nesnelere, onların ilk düşüncelerini ortaya çıkartacaktır. Bu nesnelere daha sonrasında öğrencilerin kendileri için keşfedecekleri ek düşünceler, seçenekler ve içgörü için çıkış noktası olacaktır (Gartenhaus, 2000, s.35).

2.2. Sanat Eğitimi Ortamı Olarak Müzeler

Sanat eğitimi, bireyin yaratıcılığı doğrultusunda duygu, düşünce ve deneyimlerini disiplinlerarası ifade ettiği, yaşantılarını amaçlı ve yöntemli olarak olumlu anlamda değiştirdiği, kendisini geliştirerek yetkinleştirdiği bir eğitim sürecidir (Eliri, 2021, s.18). San (2018, s.46)'a göre yaratıcılığı sanat ve düşün alanında geliştirmeyi amaçlayan, sanatı ve sanatsallığı devingen değişkenliği içerisinde kavratan ve yaşamsal değerini belirleyen eğitsel programlar bütünü olan sanat eğitimi; yeni, çağdaş ve özgün bir nitelik taşıyan düşünceler üretmeyi ön görmektedir.

21. yüzyılda toplumun her alanını etkisi altına alan küreselleşme ve onu etkilerine yönelik geliştirilen teorilerden etkilenen sanat eğitimi, görselliğin giderek arttığı bu çağda kapsamını genişletme gereği duymaktadır. Bu bağlamda sanat eğitiminin görsel okuryazarlığı yeniden tartışması, medya okuryazarlığı ve kültürel okuryazarlık ile iç içe geçme gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu durum sanat eğitiminin yeniden sorgulanarak yapılandırılması ihtiyacını doğurmuştur. Ortaya çıkan ihtiyaçlara yönelik yapılan araştırmalar ve oluşturulan teoriler sanat eğitimcilerine yeni bakış açıları sunmaktadır (Mamur ve Özsoy, 2019, s.153).

Günümüz sanat eğitimini etkileyen kuramlardan biri olan görsel kültür, doğası gereği disiplinlerarasıdır. Sadece geleneksel açıdan görsel sanatlar olarak kabul edilen sanatlar değil, tüm sanatlar görsel kültürün özelliklerine sahiptir (Freddman, 2003, s.2). Görsel kültür, içinde yaşadığımız çağın içerisinde yer alan görsel imgelerin, insanlar üzerinde bıraktığı etkinin ve birikimin adıdır (Kırıçoğlu, 2009, s.44). Görsel imgelerle kişisel ve toplumsal anlamlar bulmayı konu edinen görsel kültür eğitimi, kültürel kimlik oluşturmak için görsel kültür imgelerinin gücünü sorgulamaya dayalıdır. (Mamur, 2015, s.31). Bu anlamda görselin kendisinden çok görselin birey, toplum ve dünyaya dair ürettiği anlamları içeren görsel kültür; görsel kodların çözümlenmesi, yorumlanması, kişinin kültürel kimliğini yapılandırması ve toplumun dönüşümü açısından bir gereklilik haline gelmiştir (Çıldır, 2015, s.24).

Geçmişten günümüze insanlık tarihine ve topluluklara ait olan tüm kültür öğelerini ve sanat eserlerini sergileme ve muhafaza etme görevi olan müzeler; toplumun öz kimliğini, kültürünü temsil etmektedir. Ayrıca müzelerin döneminde bulunan insanlara hitap edebilmesi için çağın getirdiği yenilikleri takip etmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda kendilerini geliştiren müzeler, görsel kültür eğitimi aracı olarak da görevini yerine getirmektedir (Ekiz, Yerlikaya ve Kaya, 2018, s.773). Bu açıdan yeniden dönüştürülen müzeler farklı anlatı, kimlik ve temaları içinde barındıran ve çağdaş anlayışı benimseyen postmodern müzeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür, iletişim, öğrenme ve kimlik arasındaki karmaşık ilişkileri kavramak çağdaş anlayışı benimseyen postmodern müzelerin temelini oluşturmaktadır (Çıldır, 2015, s.32). Bu bağlamda görsel kültür, bu ilişkileri kavramak amacıyla görünenin ötesinde anlam ve kavramları müze ziyaretçisine anlatmada önemli bir yere sahiptir (Ekiz, Yerlikaya ve Kaya, 2018, s.774).

Ancak ülkemizde müze eğitimi dersleri, 1998 yılında “Müze Eğitimi ve Uygulamaları” dersi olarak görsel sanatlar öğretmen eğitimi bölümlerinin programlarına

girmiştir. 2006'dan itibaren ise, görsel sanatlar öğretim programlarına “müze bilinci” öğrenme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2013'te programların güncellenmesiyle birlikte müze bilinci “kültürel miras” öğrenme alanı olarak yeniden tanımlanmıştır. Bu doğrultuda görsel kültür kuramını “Müze Eğitimi ve Uygulamaları” dersi ile ilişkilendirmek önem taşımaktadır. Çünkü görsel kültür ve müze pedagojisi, bireylere kendi yeteneklerini keşfetmeye olanak tanıyarak bu konuya odaklanmaktadır (Mamur,2015, s.31-32). Müzede görsel kültür yaklaşımı kullanılarak yapılan çalışmalar, kişinin kendisini ve çevresini sorgulamasını destekleyerek yenilikçi yaklaşımlarla dönüşüme uğrayan “bakma” eylemine karşı yeni bir yol sunmaktadır. Müzeler görsel kültür yoluyla izleyiciye sanat nesnelere sosyal ilişkileriyle bir arada konuşabileceği, tartışabileceği bir ortam sağlamaktadır (Çıldır, 2015, s.55).

Müze programlarının önemli uygulamalarından biri de geleneksel çocuk oyunlarıdır. Müzelerin iç ya da dış mekânlarında çocuklar, oyunlarla eğlenerek öğrenmektedirler (Tekin, 2017, 163). Bununla birlikte etkili bir öğrenme ortamı yaratmak için kullanılan oyunlar; öğrencilere sanatsal beceri ve problem çözme, karar verme gibi becerilerin kazandırılmasında önemli bir role sahiptir. Düşünülen aksine oyunlar sadece küçük yaşta çocukların hoşlanacağı bir yöntem değildir. Bu konuda yapılan çalışmalarda her yaşta insanların keyif alabileceği bir yöntem olduğu görülmektedir (Gözütok, 2020, s.291). Bu kapsamda müzelerde sanat eğitime yönelik oyuna dayalı müze etkinlikleri yapılarak bireylere eğlenceli ve heyecan verici öğrenme ortamları oluşturulmaktadır.

Müzelerde yapılan sanat eğitiminde aktif olarak kullanılan yöntemlerden diğeri de yaratıcı dramadır. Eğitimde yaratıcı drama, katılımcıların bir grup çalışması içinde doğaçlama rol yapma, tiyatro, drama gibi tekniklerden faydalanarak bir yaşantıyı, olayı, düşünceyi, eğitim ünitesini, soyut bir kavramı davranışı eski bilişsel örüntülerinin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirildiği oyunsu süreçlerde anlamlandırılıp canlandırılmasıdır (San, 2018, s.75). Yaratıcı drama, çocukların bir konuyu ya da olayı yaşayarak ve canlandırarak öğrenmelerine olanak tanıyan eğitsel bir süreçtir. Bir çocuk tiyatrosu olmayan yaratıcı drama, izleyiciden karşılık almak için sunulmaz ve sayısız prova içermez. Katılımcılar için vurgu, çalışmanın kalitesinden çok eğitsel ve sanatsal faydaları içindir (Isbell ve Rebecca, 2003, aktaran Artut, 2013, s.220). Bireyin oynayarak, yaşayarak ve kendini tanıyarak eleştirel bir tartışma ortamı sunan yaratıcı drama yöntemi, öğretmenin tek yönlü

bilgi vermesinden çok, kişilik eğitimi, katılımcılar arası iletişim, yaratıcılık, öğrencinin çok boyutlu eğitimi gibi pek çok boyutun yer aldığı doğal öğrenme ortamında gerçekleşebilir. Bu ortamının oluşabilmesi için de liderin-öğretmenin yaratıcı drama kavramını ve aşamalarını ayrıntıları ile bilmesi önem taşımaktadır (Adıgüzel, 2006, s.27).

Sanat eğitiminde alternatif öğrenme ortamı olarak kullanılan müzeler bireylerin sanat eserleriyle doğrudan bağ kurmalarını, yaparak-yaşayarak öğrenmelerini sağlayarak yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi becerilerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Yaşantısal öğrenmenin ve aktif katılımın sağlanabileceği eğitim ortamları olarak kullanılan müzelerde yürütülen eğitim faaliyetleri öğrenci odaklıdır (Akengin, 2011, s.26-27). Alanında uzman kişiler tarafından yürütülen planlı ve etkili bir müze eğitimi, bireylerin öğrenme sürecinde aktif olmalarına olanak tanımakta bireylere çok yönlü öğrenme ortamları yaratarak pek çok deneyimi bir arada yaşatmaktadır (Özer, 2018, s.22).

2.3. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Sanat Eğitimi Ortamı Olarak Müzeler

Müzelerin bünyesinde barındırdığı ve sergilediği alana ait gerçek nesnelere ve yapıtlar karşısında öğrenme daha heyecan verici ve istekli olmaktadır. Bu nedenle özellikle gelişmiş ülkelerde müzelerin öğrenme üzerindeki rolü ve etkisi görüldükçe müzelerde eğitim birimleri oluşturularak her kesimden izleyiciye göre (okullara, ailelere, resmî kurumlara, vatandaşlara, engellilere) programlar, faaliyetler ve fiziki şartlar oluşturulmaya başlanmıştır (Buyurgan, 2009, s.1169-1170).

Özel gereksinimli bireylerin kendilerini değerli hissetmeleri, toplum tarafından fark edilmeleri ve sosyal hayata karışmaları adına sanatsal, kültürel etkinliklerin yapıldığı, formal ve informal eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü müzeler önemli bir yere sahiptir. Müzeler eğitim faaliyetlerinin yanı sıra özel turlar ve atölye çalışmalarıyla özel gereksinimli bireylerin müzeyi ve müzede sergilenen eserleri anlamalarını, kültürünü ve kendi çevrelerini tanımalarına olanak tanımaktadırlar (Erdoğan, 2017, s.59-60). Bu nedenle araştırmanın bu bölümünde özel eğitim alanı, özel eğitime gereksinim duyan bireyler ve engel türlerinin yanı sıra dünyada ve ülkemizdeki müzelerin özel gereksinimli bireylere yönelik yapmış oldukları eğitim programlarına ve etkinliklerine yer verilmiştir.

2.3.1. Özel eğitim ve özel eğitime gereksinim duyan bireyler

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 26. maddesinde yer alan "Herkesin eğitim hakkı vardır." ifadesi her bireyin kendini geliştirmesi doğrultusunda eğitim almalarının önemini belirtmektedir. Özel gereksinimli bireylerin, normal gelişim özelliği gösteren akranlarıyla aynı imkânlardan faydalanmaları açısından yasal, idari ve eğitsel düzenlemelerin yapılması durumu ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu zorunluluktan dolayı ülkeler, tüm bireylere eşit bir şekilde eğitim sunabilmek için çeşitli politikalarla özel gereksinimli bireylerin bütün eğitimlerine yönelik gerekli düzenlemeler yapmaktadır (Orhan ve Genç, 2015, s.117).

Özel gereksinimli bireylerin sayılarının azımsanmayacak düzeyde olması, eğitime ve bireye verilen önemin artmasıyla birlikte özel eğitim alanı ülkemizde de eğitim hizmetleri kapsamında yerini alarak bu alanda yapılan çalışmaların sayısı artmıştır (Erdoğan, 2017, s.6). Özel eğitim kavramına ilişkin birçok tanım bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şu şekildedir:

"Özel gereksinimli bireylere sunulan, bu konuda eğitim almış uzman personel ile uyarlanmış ve geliştirilmiş müfredatlar yoluyla, öğrencilerin ihtiyacına göre düzenlenmiş çevreyle, uygun yöntem ve araç-gereçlerle sürdürülen eğitim biçimine özel eğitim denilmektedir (Çitil, Karakoç ve Küçüközyiğit, 2018, s.816)". Kırcaali İftar (1998,s.3)'a göre özel eğitim, "ortalama öğrenci özelliklerinden önemli ölçüde farklılaşan öğrencilere sağlanan, bireysel olarak planlanmış ve bireyin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerinin bütünüdür." Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine (2018) göre özel eğitim, "bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir (http-2)." Bu tanımlarda da görüldüğü üzere özel eğitim hizmetleri kapsamında özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda özellikle özel eğitim alanında yetiştirilmiş personel, özel hazırlanmış eğitim programları, etkili öğretim yöntemleri ve eğitim faaliyetlerinden en etkin şekilde faydalanabilmeleri için eğitim ortamları vurgulanmaktadır (Çakıroğlu, 2019, s.8).

Çok geniş bir kavram olan özel eğitimin; eğitim planlamalarının düzenlenmesi, uygun eğitim koşullarının sağlanarak eğitim ortamlarının oluşturulması, araştırmaların yapılmasını kolaylaştırması açısından özel eğitime gereksinim duyan bireylerin

davranışlarına, ihtiyaçlarına göre sınıflandırılması önemlidir (Akçamete, 2019, s.4). Özel gereksinimli çocuklar akranları ile olan farklılıklarına göre farklı alt gruplara ayrılarak sınıflandırılmaktadır. Bu anlamda bu bireylerin sınıflandırılması uzmanların birbirleriyle daha iyi iletişim kurması, özel eğitime ihtiyaç duyan bireyleri daha görünür kılarak yasal hakların daha iyi savunulmasını sağlamaktadır. Ayrıca özel eğitim alanına ilişkin para ve kaynakların doğru bir şekilde kullanılması ve etkili planlama yapılması gibi faydalarının olduğu görülmektedir (Ünlü, 2021, s.6).

Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2018) özel eğitime ihtiyacı olan birey, “bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmaktadır (http-2). Özel gereksinimli çocukların eğitimden faydalanabilmeleri, ihtiyaçlarının giderilmesi için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarına (BEP), destek hizmetlere, okul programlarında gerekli değişikliklere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu çocukların özel eğitim ve destek hizmetlere ihtiyaçlarının düzeyi, tanılama ve özel eğitim alanındaki yaygın olma sıklığı gibi durumlar sınıflamaları zaman içinde değiştirmektedir (Akçamete, 2019, s.2-5). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2006) yer alan sınıflandırmaya göre özel eğitime gereksinim duyan bireyler ve tanımları Tablo 2.2`de gösterilmektedir:

Tablo 2.2. *ÖEHY (2006) ' de özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sınıflandırılması (http-7)*

Zihinsel yetersizliği olan birey	Zihinsel işlevler olarak ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, bu nedenle de toplumsal uyum becerileri ve zihinsel işlevlerde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu yetersizlikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde meydana çıkan, özel eğitime ve destek eğitim hizmetlerine gereksinim duyan bireydir.
Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey	Zihinsel işlevler ve toplumsal uyum becerilerinde hafif düzeydeki eksikleri ve yetersizliği sebebiyle sınırlı düzeyde özel eğitime ve destek eğitim hizmetlerine gereksinim duyan bireydir.
Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey	Zihinsel işlevler ve toplumsal uyum becerilerindeki sınırlılıklardan dolayı eğitsel, sosyal ve mesleki becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde gereksinim duyan bireydir.

Tablo 2.2. (Devam) *ÖEHY (2006)*' de özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sınıflandırılması
([http-7](#))

Ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey	Zihinsel işlevler ve toplumsal uyum becerilerindeki eksikliklerinden dolayı öz bakım becerileri de dahil olmak üzere hayatın tüm alanlarında hayat boyu süren özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey	Bireyin zihinsel yetersizliğiyle birlikte başka yetersizliklerinin de olması sebebiyle öz bakım, sosyal ve eğitsel becerileri edinmemesinden dolayı hayat boyu bakım ve gözetime gereksinimi olan bireydir.
Birden fazla yetersizliği olan birey	Birden fazla alanda görülen yetersizlik sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan birey	Yaşına ve gelişim düzeyine uygun olmayan “dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, hiperaktivite ve dürtüsellik” belirtilerini 6 ay süreyle en az iki ortamda gösteren, bu belirtileri 7 yaşından önce görülen, özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Dil ve konuşma güçlüğü olan birey	Dili kullanma, konuşmayı edinme ve iletişimde yaşadığı güçlük sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Duygusal ve davranış bozukluğu olan birey	Sosyal ve kültürel normlardan farklı olarak yaşına uygun olmayan duygusal tepki ve davranışlar sergilemesi sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Görme yetersizliği olan birey	Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybı olması sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
İşitme yetersizliği olan birey	İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybı olması sebebiyle konuşmayı edinme, dili kullanma ve iletişimde yaşadığı güçlüklerden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Ortopedik yetersizliği olan birey	Genetik rahatsızlıklar, hastalıklar, kazalara bağlı olarak kas, iskelet ve eklemlerin fonksiyonlarını yerine getirememesiyle ortaya çıkan hareket ile ilgili yetersizliklerden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.

Tablo 2.2. (Devam) ÖEHY (2006)' de özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sınıflandırılması
(http-7)

Otistik birey	Erken çocukluk döneminde ortaya çıkan, sosyal ilişkiler, iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılıklar sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinim olan bireydir.
Özel öğrenme güçlüğü olan birey	Dinleme, konuşma, yazma, okuma, heceleme, matematiksel işlemler, odaklanma gibi konularda belirgin düzeyde eksiklikler gösterme, dili yazma, kullanma ve anlamada gerekli olan bilgi alma süreçlerin birinde ya da daha fazlasında ortaya çıkan yetersizlik nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Serebral palsili birey	Doğum öncesi, doğum esnası veya doğum sonrasında oluşan beyin hasarından kaynaklanan kas ve sinir sistemi bozukluklarına bağlı olarak motor becerilerinde yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Süreğen hastalığı olan birey	Devamlı veya uzun süreli bakım ve tedavi süreci gerektiren hastalığı sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Üstün yetenekli birey	Yaşıtlarına göre zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderliğe ilişkin kapasitesi yüksek olan, özel akademik alanlarda yeteneğe sahip, üst düzey performans gösteren bireydir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2006) yer alan sınıflandırmalar ve tanımlar incelendiğinde zihinsel yetersizliğin tanımının 4 ayrı başlık altında yer verildiği, otizmin ise tek bir başlık olarak tanımlandığı, diğer engel gruplarının ise “birden fazla yetersizliği olan birey, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan birey, dil ve konuşma güçlüğü olan birey, duygusal ve davranış bozukluğu olan birey, ortopedik yetersizliği olan birey, özel öğrenme güçlüğü olan birey, Serebral Palsili birey, süreğen hastalığı olan birey ve üstün yetenekli birey” şeklinde ayrı ayrı tanımlandığı görülmektedir (http-7).

Özel eğitim alanına ilişkin birçok kavramın eğitim sürecinde yer almasını sağlayan yasal düzenleme 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 1997 yılında yayımlanmıştır. Bu kararnameyle birlikte özel eğitim alanına ilişkin temel ilkeler,

özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, kaynaştırma, özel eğitim kurumları gibi birçok konu karara bağlanmıştır. 2006 yılında yayınlanmış olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğiyle 1997 yılında yayınlanmış kararnamede bulunmayan otizm, destek eğitim hizmetleri, zihinsel yetersizlik, en az kısıtlayıcı ortam gibi kavramlara yer verilmiştir. Bu kavramların yanı sıra 2006 yılında yayınlanmış olan yönetmelikte Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP), eğitsel değerlendirme gibi konulara ilişkin daha fazla bilgi ve detay görülmektedir. 2018 yılında yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde ise evde değerlendirme ve eğitim hizmetleri, tam ve yarı zamanlı kaynaştırma/ bütünlendirme eğitimi, destek eğitim odası, özel eğitim kurum türleri ve bu kurumlara geçiş gibi konulara ilişkin düzenlemeler yer almaktadır (Ünlü, 2021, s.12-13). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2018) yer alan sınıflandırmaya göre özel eğitime gereksinim duyan bireyler ve tanımları Tablo 2.3`te gösterilmektedir:

Tablo 2.3. *ÖEHY (2018)'de özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sınıflandırılması (http-2)*

Hafif düzeyde otizmi olan birey	Sosyal ilişkiler, iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki hafif düzey sınırlılıklarından dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Orta düzeyde otizmi olan birey	Sosyal ilişkiler, iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılıklarından dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine yoğun bir şekilde gereksinimi olan bireydir.
Ağır düzeyde otizmi olan birey	Sosyal ilişkiler, iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılıklarından dolayı yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinim olan bireydir.
Hafif düzeyde zihinsel engelli birey	Zihinsel işlevler ve toplumsal uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliğinden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine sınırlı düzeyde gereksinimi olan bireydir.
Orta düzeyde zihinsel engelli birey	Zihinsel işlevler ve toplumsal uyum becerilerindeki sınırlılıklardan dolayı eğitsel, sosyal ve mesleki becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde gereksinim duyan bireydir.
Ağır düzeyde zihinsel engelli birey	Zihinsel işlevler, toplumsal uyum becerileri ve öz bakım becerilerinde yaşadığı eksikliklerinden dolayı hayat boyu süren, yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.

Tablo 2.3. (Devam) ÖEHY (2018) 'de özel eğitime gereksinim duyan bireylerin sınıflandırılması
(http-2)

Çok ağır düzeyde zihinsel engelli birey	Zihinsel yetersizliğin yanı sıra öz bakım, sosyal ve eğitsel becerileri edinemeyen, hayat boyu bakım ve gözetime gereksinimi olan bireydir.
Bedensel engelli birey	Kas, iskelet ve sinir sisteminde oluşan bozukluklar sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Görme engelli birey	Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybı olması sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
İşitme engelli birey	İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybı olması sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan bireydir.
Özel yetenekli birey	Yaşlılarından daha çabuk öğrenen, yaratıcılık, liderlik ve sanat gibi ilgili alanlarda kapasitede öne çıkan, özel akademik yeteneğe sahip olan, ilgilendiği alanlarda bağımsız hareket eden, soyut fikirleri anlayabilen ve üst düzeyde performans gösteren bireydir.

Özel Eğitim Yönetmeliğinde (2018) “yetersizlik” kavramı yerine “engelli” kavramı kullanılmıştır. Yönetmelikte yer alan sınıflandırmalar ve tanımlar incelediğinde 11 özel eğitim grubunun yer aldığı; otizmi olan bireylerin hafif, orta, ağır şeklinde 3 başlıkta, zihinsel yetersizliği olan bireylerin hafif, orta, ağır, çok ağır şeklinde 4 başlıkta toplandığı, bedensel engelli, görme engelli, işitme engelli ve özel yetenekli bireylerin tanımlarına yer verildiği ancak diğer grupların tanımlarına yer verilmediği görülmektedir. Özel eğitim hizmetlerinin amacı ise özel eğitime ihtiyaç duyan bireyleri yetenek, ilgi, yeterlilikleri ve eğitim ihtiyaçları yönünde kapasitelerini en yüksek düzeyde kullanmalarını sağlayarak üst öğrenime, iş ve toplumsal yaşama hazırlamaktır (http-2).

Millî Eğitim Bakanlığının 2021-2022 yılı istatistiklerine göre özel eğitim örgün eğitim kapsamında 1.573 okul/sınıf/kurum yer almaktadır. Bu kurumlarda 173.113 ü kız ve 299.573 ü erkek olmak üzere toplam 472.686 öğrenci eğitim görmektedir. Okulöncesi dönemde 8.182, ilkökul döneminde 173.488, ortaokul döneminde 192.952, ortaöğretim döneminde 98.064 öğrenci eğitime devam etmektedir. Bu öğrencilerin büyük çoğunluğunun kaynaştırma eğitimine dâhil edildiği görülmektedir. Kaynaştırma yoluyla

eğitime devam eden öğrencilerin sayısı ise okulöncesi dönemde 1.830, ilkokul döneminde 129.637, ortaokul döneminde 154.617, ortaöğretim döneminde ise 71.235`tir ([http-8](#)).

Özel gereksinimli bireyler normal gelişim sürecinde olan bireylerden farklı olarak bilgi ve beceriyi kendiliğinden veya standart eğitim süreçleri ve yöntemleriyle öğrenmede zorluk yaşayabilmektedirler. Özel gereksinimli bireylerin yetersizlikleri nedeniyle toplumsal hayata uyum sağlama, günlük yaşam aktivitelerini karşılama ve bağımsızlaşma süreçlerinde gereksinimleri farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla bu bireylerin eğitiminde farklı yaklaşım ve yöntemlerle destekte bulunulması gerekmektedir. Yetersizlik alanlarının çok çeşitli olması ve bu alanların yetersizlikten etkilenme düzeylerindeki farklılıklar sebebiyle gereksinimler ve yaklaşımlar değişkenlik gösterse de en temel amaç her bireyin bağımsız yaşama hazırlanmasıdır (Metin, 2018, s.6-7).

Özel gereksinimli bireylerin sayılarının artmasıyla birlikte eğitim hizmetleri kapsamında yer alan özel eğitime yönelik eğitim programları geliştirilerek bu bireylerin sosyal yaşama aktif olarak katılmalarını sağlamak amacıyla çeşitli eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu bireylerin kapasitelerine, ihtiyaç duydukları yetersizlik durumlarına göre uygun koşulların sağlandığı ortamlarda eğitim almaları, bu bireylerin yaşam becerilerinin geliştirilmesi ve topluma kazandırılması özel eğitim açısından önem taşımaktadır.

2.3.2. Özel gereksinimli öğrencilere yönelik müze uygulamaları

Dünyada birçok ülkedeki müzeler ziyaretçilerine yönelik eğitim programları ve etkinlikleri hazırlamaktadır. Bu kapsamda müzeler özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına, ilgilerine ve yeteneklerine göre hazırlanmış eğitim faaliyetleri de düzenlemektedir. Müzelerde düzenlenen turlar, atölye ve sanat etkinlikleriyle özel gereksinimli bireylerin eserleri algılamaları, yorumlamaları sağlanarak sosyal yaşam becerilerini destekleyecek deneyimler yaşamaları sağlanmaktadır (Erdoğan, 2017, s.59).

Müzelerin eğitim hizmetleri kapsamında özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim programlarının ve etkinliklerinin aktif olarak sunulduğu dünyadaki müzelerden biri de Amerika Birleşik Devletleri'nin New York şehrinde bulunan Metropolitan Sanat Müzesi`dir. Metropolitan Sanat Müzesi, her yaştan engelli bireylerin ihtiyaçlarına, yeteneklerine ve ilgi alanlarına yönelik öğrenme deneyimleri sunmanın yanı sıra koleksiyonunu, programlarını ve hizmetlerini tüm izleyicilere erişilebilir hale getirmek için müzede fiziksel engelli bireylere yönelik servis hizmetleri bulunmaktadır ([http-9](#)).

Görsel 2.1. *Metropolitan Sanat Müzesi, New York (http-10)*

Müzenin görme engelli ziyaretçilere yönelik düzenlediği sözlü görüntüleme ve dokunma turlarının yanında çocuklar, gençler ve yetişkinler için sanat atölyeleri bulunmaktadır. Kör veya kısmen gören ziyaretçiler için müzenin koleksiyonundan ilham alarak malzemelerle deney yapmayı, sözlü anlatımları ve sanat eserlerine yaratıcı tepkiyi içeren atölye çalışmaları yer almaktadır (http-10).

Gelişimsel ve öğrenme yetersizliği olan ve otizm spektrum bozukluğu olan ziyaretçiler için hazırlanan programda ise çocukların yeteneklerine ve öğrenme stillerine göre aktiviteler yapılmaktadır (http-11). Bu etkinliklerin yanı sıra her oturumda farklı bir temanın işlendiği “Keşifler” adlı programda, çocukların arkadaşları ve aileleriyle birlikte gerçekleştireceği sanatsal etkinliklerin ve dokunsal fırsatların yer aldığı çok yönlü atölye çalışmaları bulunmaktadır (http-12).

Bir başka örnek ise İngiltere'nin Londra şehrinde bulunan Ulusal Galeri'dir. Ulusal Galeri, zihinsel engellilere yönelik programlar hazırlayan ve eğitimler düzenleyen bir müzedir. Ulusal Galeri ve Londra Müzesi ortaklığıyla kurulan Özel Eğitim İhtiyaçları ve Engelliler Ağı'nın üye kuruluşları arasında müzeler, galeriler ve ülkedeki diğer miras alanları yer almaktadır. Ağ, özel eğitim öğretmenlerinin yanı sıra özel gereksinimli bireylerin eğitiminde en iyi uygulamaları paylaşmak isteyen sanat ve miras örgütlerindeki meslektaşlara da açıktır. Yılda dört kez toplanan Özel Eğitim İhtiyaçları ve Engelliler Ağı, yıllık konferansın yanı sıra eğitim de vermektedir (http-13).

Bu müzede uygulanan “Hisset” adlı program, ağır ve çoklu öğrenme güçlükleri olan öğrenciler ve çalışanları için çoklu duyuşsal bir atölye çalışmasıdır. Bu atölye çalışmasıyla öğrenciler sesleri, mekânları, kokuları, renkleri ve ışığı deneyimleyebilmektedir. Bu

programla birlikte ziyaretçiler duyular aracılığıyla bir tabloyu keşfederek uygulama atölyelerinde bu tablonun nasıl yapıldığı ile ilgili araştırmalar yapabilmektedirler. Oturum lideri, müzeye gelecek okulu önceden ziyaret ederek öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemektedir. Böylece özel eğitim öğrencilerine özel olarak hazırlanmış bir galeri oturumu sağlanmaktadır. Pigott Eğitim Merkezi'nin özel gereksinimli bireylere uygun bir şekilde donatılmış özel alanlarında uzmanlar tarafından bu bireylere çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir (http-14).

Müzenin öğretmenlere ve uzman uygulayıcılara danışarak geliştirdiği “Keşfet” adlı program, orta ve ağır öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için özel olarak uyarlanmış yeni bir uygulamadır. Müzeye gelecek okullara yapılan ön ziyaretten sonra öğrencilerin ihtiyaçlarına uyacak şekilde tasarlanan etkinlik, özel galeri tabanlı bir oturumdan oluşmaktadır. Öğrenciler Ulusal Galeri'yi ziyaretleri sırasında duyuları aracılığıyla tek bir tabloyu keşfederek, uygulama atölyelerinde nasıl yapıldığını araştırmaktadır. Galeri oturumları, öğrencilerin deneyimini geliştirmek için drama, özel tasarlanmış kaynaklar ve sahne malzemeleri içeren duyuşal faaliyetlerdir (http-15).

Avustralya'nın Sidney şehrinde bulunan Avustralya Çağdaş Sanat Müzesi'nin, çağdaş sanatla bağlantı kurmak isteyen her yaştan engelli bireyler için Bella programı bulunmaktadır. Bella programı, “Sanat herkes içindir.” felsefesiyle engelli ve özel gereksinimleri olan insanlar için programlarını ücretsiz sunmaktadır. Esnek olarak hazırlanan programlar; çocuklar, gençler, aileler ve yetişkinler için ilgi çekici deneyimler sunmak üzere tasarlanmıştır. 1993'ten beri uygulanan program, çağdaş sanatın deneyimlerini bireylere yaşatmak için deneyimli sanat eğitimcileri tarafından hazırlanmaktadır (http-16).

Müzedede uygulanan programlar kapsamında yer alan “Bella Okulları”, engelli veya özel gereksinimleri olan erken çocukluk, ilk ve ortaöğretim öğrencileri için yaratıcı bir öğrenme programıdır. Sanat eserleriyle bağlantı kurmalarını sağlayan interaktif ve duyuşal etkinlikler aracılığıyla öğrencilere çağdaş sanat tanıtılmaktadır. Bir galeri ziyaretini ve stüdyo oturumunu içeren programda öğrenciler, kendi hikâyelerini yaratıcı bir şekilde anlatmak için çeşitli materyalleri deneme fırsatına sahip olmaktadır. Etkinlikler yaratıcı, yorumlayıcı ve eleştirel düşünmeyi sağlayan, bireysel ve iş birliğine dayalı öğrenme süreçleri olarak tasarlanmıştır (http-17).

Görsel 2.2. Çağdaş Sanat Müzesi, Avustralya (<http-18>)

“Bella Grupları” engelli veya özel gereksinimleri olan çocuklar ve gençler için sosyal ve yaratıcı bir programdır. Katılımcılar çeşitli malzemelerle deney yaparak deneyimlerini paylaşma fırsatı elde etmektedir. Yaratıcı, eğlenceli ve duyuşal aktivitelerle öğrencilere çağdaş sanat tanıtılmaktadır (<http-18>). “Bella Aile” programı ise engelli veya özel gereksinimi olan bireylerin aile üyelerinden oluşan grubun ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına göre hazırlanmaktadır. Güncel sergileri ziyaret ederek yaratıcı stüdyolarda sanatsal etkinlikler yapma fırsatı sunmaktadır. Esnek ve eğlenceli programda çağdaş sanat aileyle birlikte keşfedilmektedir (<http-19>).

“Bella Plus Grupları” programı “Bak, dinle, paylaş ve yarat!” sloganıyla etkileşimli bir galeri keşfi ve deneysel sanat etkinlikleriyle çağdaş sanatı eğlenceli ve sosyal yollarla deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Duyusal deneyimler yoluyla erişime gereksinim duyan bireylerin, çağdaş sanatçıların çalışmalarıyla bağlantı kurmasını sağlamak ve ilham vermek amacıyla interaktif “Bella Odası” bulunmaktadır. Her program sanatçı eğitimciler tarafından bireysel olarak ve katılımcıların gereksinimlerine ve ilgi alanlarına göre tasarlanmıştır (<http-20>). Ulusal Yaratıcı Öğrenme Merkezi`nde yer alan Jackson Bella Odası için enstalasyon oluşturmak üzere her yıl bir sanatçı görevlendirilmektedir (<http-21>). “Bella Plus Connect” adlı program, engelli veya erişim gereksinimleri olan bireyler ve gruplar için aylık olarak düzenlenmektedir. Bu programda katılımcılar, çeşitli sanat ve mesleki gelişim faaliyetleri arasından seçim yaparak galeri keşiflerine katılabilmektedir (<http-22>).

Metropolitan Sanat Müzesi, Londra Ulusal Galeri ve Avustralya Çağdaş Sanat Müzesi`nin özel gereksinimli bireylere yönelik düzenlenmiş oldukları eğitim programları incelendiğinde özel gereksinimli bireyler ve aileleri için kapsamlı olarak hazırlanmış sanat eğitimi programlarının olduğu görülmektedir. Fakat ülkemizde yer alan müzelerde

özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim faaliyetleri sınırlı sayıdadır. Ülkemizde özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü müzelerden biri Pera Müzesi`dir.

Pera Müzesi`nde, 2009 yılından itibaren uygulanmaya başlayan Pera Eğitim programı bulunmaktadır. Bu programda özel gereksinimli öğrencilere yönelik etkinlikler düzenlenerek engelli öğrencilerin sanat aracılığıyla kendilerini ifade etmelerini, yaratıcılıklarını, problem çözme ve motor becerilerini geliştirmelerini, sosyal çevreyle iletişim kurmalarını sağlayan faaliyetler yürütülmektedir. Müzede zihinsel engelli öğrencilere yönelik sosyal ve bedensel etkinlikler düzenlenerek kültürel, sosyal ve sanatsal deneyimler kazanmalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir eğitim programı bulunmaktadır. Diğer bir eğitim faaliyeti olan “Kaynaştırma Programı” normal gelişim gösteren özel ve devlet okulu öğrencileri ile zihinsel engelli gruplarını bir araya getirerek birlikte sanatsal etkinlikler yapmalarını sağlayan bir eğitim programıdır. İş birliği yapılan kurumun öğrencilerine özel gereksinimli öğrencilerin duygusal, davranışsal ve bilişsel özellikleri ile ilgili ön bilgilendirmeler yapılarak yürütülen program; eğitim yılı süresince kaynaştırma atölyesinde devam etmektedir. Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlayan ve kendilerinden farklı grupları tanıma ve anlama fırsatı sunan programda, sergileri kapsayan rehberli tur ve atölyede gerçekleşen ortak proje çalışmaları yer almaktadır. İşitme engelli öğrencilere yönelik hazırlanan eğitim programında ise öğretmenlerle birlikte işaret diliyle sergileri gezen öğrencilere, daha sonrasında duylara yönelik atölye çalışma faaliyetleri düzenlenmektedir (http-23).

Diğer bir örnek ise ülkemizin ilk modern ve çağdaş sanat müzesi olan İstanbul Modern Sanatlar Müzesi`dir. Özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal sorumluluk projesiyle eğitim uygulamalarındaki çeşitliliğini arttıran İstanbul Modern Sanatlar Müzesi, çağdaş müzecilik anlayışıyla farklı yaş gruplarında yer alan engelli bireyler için özel eğitim programları tasarlamaktadır. Müzenin eğitim faaliyetleri kapsamında yürüttüğü “Dokunduğum Renk” adlı etkinliğinde; 7-18 yaş arası görme engelli çocuklar için uzmanlar eşliğinde sergi gezileri, sanat yapıtlarının okunmasına yönelik atölye uygulamaları (resim, heykel, müzik, drama, hareket) ve film gösterimleri yer almaktadır. Müzenin diğer bir eğitim faaliyeti ise 12 – 18 yaş arası zihinsel engelli çocuklar için olan “Buluşma” adlı sosyal projedir. Bu projede uzman eşliğinde gerçekleştirilen turlar, görsel odaklanmanın ön planda olduğu portre kavramına yönelik atölye etkinlikleri, görsel ve işitsel eşleştirmelerin kullanıldığı eğitim faaliyetleri bulunmaktadır (http-24).

Görsel 2.3. *İstanbul Modern Sanatlar Müzesi (http-24)*

Program, özel eğitime gereksinim duyan çocukların genç gönüllülerle birlikte farklı sanat etkinliklerinde bir arada çalışmalarını esas almaktadır. Özel eğitime gereksinim duyan çocuklara yönelik farklı deneyim alanları oluşturulmaktadır. Bu eğitim programı, özel gereksinimli bireylerin fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda gençlerin kültürel yaşamda sosyal sorumluluk bilinci oluşturmalarına olanak tanımaktadır (http-25). “Sanatın Sözcükleri” projesinde ise 4-15 yaş arası işitme engelli çocuklar için; uzman eşliğinde sergi gezileri, masal tasarım, duvar resmi çalışmaları gibi atölye uygulamaları yer almaktadır (http-24).

Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde de eğitim etkinlikleri kapsamında özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yönelik eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Özel gereksinimli bireyler için ilk çalışmalar 2001 yılında müzeyi erişilebilir kılmak adına müze bahçesine ve sergi salonlarının girişlerine rampalar yerleştirilerek başlamıştır. Bedensel engelli bireylerin müzenin salonlarını daha rahat gezebilmelerine olanak tanımaktadır. Daha çok görme engelli öğrenciler için yapılan uygulamalarda, dokunarak hissedilmeye yönelik farklı etkinlikler düzenlenmektedir (Sağır, Demirdelen ve Alpagut, 2017, s.387). Müzede 2004-2011 yılları arasında, Ankara’daki Mithat Enç Görme Engelliler İlköğretim Okulu ve Gönül Turgut Özel Eğitim Merkezi öğrencileriyle yürütülen eğitim faaliyetlerinde eğitim çalışmalarına yönelik malzemelerin bulunduğu etkinlik kutusundaki etütlük eserlere, kabartmalara ve replikalara özel gereksinimli öğrencilerin dokunmaları sağlanmıştır. Öğrencilerin merak duygularını uyandırmak için onlardan nesnelere hissetmeleri ve bu nesnelere ne olabileceğiyle ilgili düşünerek

incelemeleri istenmiştir. Öte yandan müzede özel gereksinimli öğrencilerin incelemeleri için, müzenin bünyesinde yer alan bazı objelerin alçı kopyalarının yer aldığı eğitim atölyesi de bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerin “deri, yün, kirmen, çakmak taşı, obsidyen, çanak-çömlek ve bazı metal heykelcikleri” dokunarak hissettikleri bu etkinlikte anlatıma da önem verilmektedir (Demirdelen, 2020, s.43-44).

Müzelerin yaşam mekânlarına dönüşmesiyle içinde barındırdığı koleksiyonlar kadar ziyaretçilerin beklentileri de ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda son yıllarda müzelerde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik özel eğitim ve öğretim çalışmaları da giderek artmakta ve müzeler erişebilir ve kullanabilir olmak amacıyla dezavantajlı gruplara yönelik uygulamalar geliştirmektedir. Bu anlamda günümüzde müze eğitimi ortamlarının daha sağlıklı duruma getirilerek dezavantajlı gruplara yönelik özel eğitim ve öğretim metotlarının geliştirilmesi önem taşımaktadır (Erbay, 2017, s.291). Bu örnekler göstermektedir ki müzeler; mekân düzenlemelerinden eğitim atölyelerine, müze uzmanlarından eğitim etkinliklerine kadar tüm süreçlerde özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine yönelik hizmetler sunarak kendilerini tüm dezavantajlı ziyaretçilere erişilebilir kılmalıdır.

2.4. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde müzelerin öğrenme ve sanat eğitimi ortamı olarak kullanılması, müze ziyareti ve eğitim programları, özel gereksinimli öğrenciler için planlanan müze etkinliklerine ilişkin yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1. Yurt içinde yapılan çalışmalar

Buyurgan ve Demirdelen (2009)'in “Total Kör Bir Öğrencinin Öğrenmesinde Dokunma, İşitsel Bilgilendirme, Hissetme ve Müze” adlı vaka çalışmasında, total kör bir öğrenci için özel öğrenme yöntemlerine göre hazırlanan çalışma kâğıtlarıyla programlı bir müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. “Görme Engellilerde Resim ve Modelaj Öğretimi” dersi kapsamında total kör bir üniversite öğrencisi için Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Anadolu uygarlıklarının yaşam biçimlerini, inançlarını ve sanatlarını öğretmeye yönelik etkinlik yapılmıştır. Etkinlikte öğrenciye dokunsal ve işitsel bilgilendirmeler yapılmış, soru ve cevaplarla düşünceler üretilerek müzenin eğitim atölyesinde uygulama çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, total kör bir

üniversite öğrencisine yönelik yapılan etkinliğin amacına ulaştığı görülmüştür. Heyecanlı, verimli ve anlamlı bir öğrenme süreci yaşanmıştır.

Buyurgan (2009) “Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerinin Müzelerden Beklentileri” adlı araştırmasında görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin müzelere ilişkin var olan bilgilerini öğrenmeyi ve müzede öğrenmenin kazanımlarını belirleyerek görme engelli bireylerin daha verimli müze ziyareti gerçekleştirebilmeleri için müzelerden beklentilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Görme Engelliler Eğitimi Anabilim Dalında “Görme Engellilerde Resim ve Modelaj Öğretimi” dersini alan, görme yetersizliği olan 5 üçüncü sınıf öğrencisiyle Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde programlı bir müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. Küçük bir grupla yapılan örnek olay çalışması olan çalışmada veriler görüşme formları, gözlem ve müze ziyareti sonrasında öğrencilerin duygularının yer aldığı kompozisyonlardan elde edilmiştir. Araştırma sonucunda görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin ziyaret öncesinde müzeyle ilgili yeterli bir bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Araştırma öğrenme kazanımlarına yönelik programlanan işitsel bilgilendirmelerle dokunarak ve uygulama yaparak organize edilen müze ziyaretinin verimli ve heyecan verici olduğunu göstermiştir. Görme yetersizliği olan öğrencilerin müzelerden beklentileri ise kendilerine sesli bilgilendirme yapılması, müzede yer alan eserlerin kopyaları, kabartma resimler ve Braille alfabesinin kullanıldığı açıklamaların yer almasıdır. Aynı zamanda az gören öğrenciler de aydınlık ve ferah bir müze ortamının olması gerektiğini, zıt renklerin kullanılmasını, yazıların ise büyük punto ve zemine kontrast renk olacak şekilde düzenleme yapılmasını belirtmişlerdir. Yapılan çalışmada, ülkemizde yer alan müzelerde eğitim birimleri kurularak görme yetersizliği olan bireylere yönelik programlar oluşturulması ve fiziki ortam düzenlemelerinin bu bireylerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi önerilerine yer verilmiştir.

Atilla ve Bulut (2017) “Müze Eğitiminin Çocuğun Görsel Sanatlar Eğitimine Etkileri” adlı çalışmada, müze eğitimi etkinliklerinin ve uygulamalarının çocukların görsel sanatlar eğitimine olan etkilerini incelemişlerdir. Araştırma 8. sınıfta öğrenim gören ortaokul öğrencilerinden 30 deney ve 30 kontrol grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Her iki gruba da aynı öğretmen tarafından 6 haftalık bir müze eğitimi verilmiştir. Bu araştırma sürecinde kontrol grubuna müze eğitimi geleneksel yöntemlerle sınıf içi etkinlikler yapılarak verilmiştir. Deney grubuna da aynı konular işlenmiş ancak

konuların yanı sıra müze ziyareti etkinliği düzenlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda müze eğitiminin geleneksel yöntemle uygulandığı kontrol grubuna göre deney grubu üzerinde gerçekleştirilen görsel sanatlar eğitimi kapsamında müze ziyaretinde elde edilen kazanımların daha anlamlı ve olumlu olduğu görülmüştür.

Bolu Sert (2017) “Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Müze Ziyaretlerinin Değerlendirilmesi: Bir Uygulama Örneği” başlıklı doktora tezinde, zihinsel engelli çocuklarla programlı bir müze ziyareti gerçekleştirmiştir. Durum çalışması olarak yapılan araştırmada çalışma grubu, hafif düzeyde zihinsel engelli 6 çocuk ve 4 veliden oluşmaktadır. Ankara Rahmi M. Koç Müzesi'ne yapılan müze ziyaretinden önce öğrencilere müze kavramını, müzede uyulması gereken kuralları ve ziyaret edilecek müzenin tanıtımını içeren hazırlık eğitimi uygulanmıştır. Müze ziyareti öncesi ve sonrası uygulanan başarı ölççeklerinden, müze ziyareti için hazırlanan rehberdeki etkinliklerden, müze ziyareti sonrası çocuklar ve velilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sonucunda müzede çocukların etkili ve anlamlı öğrenmelerinin gerçekleştiği bir süreç yaşadıkları, var olan bilgilerini daha kolay geliştirebildikleri, müze ziyareti sırasında olumlu davranışlar sergiledikleri, müzelere karşı olumlu tutumlar geliştirdikleri görülmüştür. Aynı zamanda veliler de yapılan müze ziyaretini çocukları için faydalı bulmuştur. Bu araştırmada, müzelerde engelli bireylere yönelik etkinliklerin artırılması ve engelli çocukların eğitim-öğretim süreçlerinde yer alan eğitimcilerin programlı müze ziyaretlerine önem vermesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

Erbay (2017) “Müzelerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Eğitimler” adlı makalesinde, müzelerde dezavantajlı gruplar için yapılan çalışmaları incelemiştir. Görme engelliler, işitme engelliler, zihinsel engelliler, fiziksel engelli ziyaretçiler gibi dezavantajlı gruplara yönelik ülkemizde ve yurt dışında yapılan müze uygulamalarına ilişkin örneklere yer verilmiştir. Dezavantajlı grupların içerisinde yer alan ziyaretçilerin müzede diğer ziyaretçilerle sosyal etkileşime girmesi, aktif olarak etkinliklere katılmaları ve interaktif müze eğitimi açısından önemine değinilmiştir. Bu araştırmada, müzelerde yürütülen eğitim programlarının dezavantajlı grupların ihtiyaçları doğrultusunda planlanması, gerekli fiziki düzenlemelerin yapılması, bu gruplara eşlik edecek müze personeline ve eğitimcilere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Erdoğan (2017) “Özel Eğitim Kapsamında Müze Eğitimi Uygulamalarının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde özel eğitim öğrencilerine yönelik müzelerde uygulanan etkinlikleri araştırmış, müzelerin internet sitelerinde yer alan fotoğraflar,

videolar, ses kayıtları, yazılar ve belgelerden elde edilen veriler doküman analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak hafif düzeyde zihinsel yetersizliği bulunan 5 ortaokul öğrencisinden oluşan bir grupla Karaman Müzesi'ne müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. Müzenin etnografya ve arkeoloji bölümlerinde gerçekleştirilen müze eğitimi için eğitim etkinlikleri planları oluşturularak etkinliklerden sonra öğrencilere konulara uygun uygulama çalışmaları yaptırılmıştır. Bu uygulamalardan elde edilen bulgular sonucunda özel gereksinimli öğrencilerin tarihi birçok nesnenin yer aldığı bir mekânda bulunmalarının öğrencilerde merak ve heyecan uyandırdığı görülmüştür. Bu anlamda özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde müzelerin aktif olarak kullanılması öğrencilerin istek, merak ve heyecan gibi duygularını artırmakta ve verimli öğrenmelerin gerçekleşmesine olanak tanımaktadır.

Gögebakan (2018) “Alternatif Öğrenme Mekânları Olarak Müzelerin Eğitim-Öğretimde Kullanılmasının Önemi” adlı makalesinde, okul dışı öğrenme ortamı olarak müzelerin kullanılmasının önemine değinerek öğrencilerin öğrenme sürecinde müze ve okulların iş birliğiyle yapılan faaliyetlerde karşılaşılan sorunları ele almıştır. Öğrenciler için kalıcı öğrenmelerin gerçekleştiği ve öğrenmeyi teşvik ettiren okul dışı eğitim ortamlarından biri olan müzelerin verimli bir şekilde kullanılması müze yönetimi ile okul yönetimi arasındaki iş birliğine bağlıdır. Araştırmada etkili bir müze ziyaretinin gerçekleşebilmesi için müze ve okul çalışanlarının üzerine düşen sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmelerinin yanı sıra bireylerin yaparak yaşayarak doğrudan deneyimler yaşamasına ve hayal gücü, yaratıcılık gibi yeteneklerini geliştirmesine olanak tanıyan müzelerde eğitim programları oluşturulurken öğrencilerin ilgi alanlarındaki farklılıkların göz önünde bulundurulmasının önemine değinilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının bazı derslerin müzelerde işlenmesi gerektiği yönündeki çalışmaları doğrultusunda okul idarecilerinin müze ziyaretlerini teşvik etmelerinin yanı sıra her okulda bir müzenin kurulması yönünde girişimlerin bulunulmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Yurtsever (2018) “Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Müzelerde Düzenlenen Müze Eğitimi ve Fiziki Koşullarının Durumu (Ankara İli Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde müzelerde özel gereksinimli bireylere yönelik gerçekleştirilen müze eğitimi durumunu ve müzelerin fiziki olanaklarının bu bireylere uygunluğunu saptamayı amaçlamıştır. Tarama yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, verilerin toplanması için anket tekniğinden yararlanılmıştır. Ankara ilinde bulunan T.C. Kültür ve Turizm

Bakanlığına bağlı müzelerde görev yapan 52 müze personeliyle yürütülen bu araştırmada, özel gereksinimli bireyler için fiziksel olanakların %76,92 oranında olduğu; fiziksel kullanım alanlarından tuvaletlerin %40,4, park yerlerinin %42,3, yeterli düzeyde aydınlatmaların %98,1 oranında olduğu; eserlerin dokunabilirlik açısından %23, işitilebilirlik açısından %46,2 oranında olduğu; müzelerin %19,2 oranında belirli bir hizmet politikasının olduğu; fiziki açıdan destek sağlayan personellerin %36,53; eğitsel açıdan destek sağlayan personellerin %11,51 oranında olduğu; kültür ve eğitim faaliyetlerinin %1,9 oranında olduğu; müzelerin reklam çalışmalarının %17,31, pazarlama ve tanıtım çalışmalarının %3,8 oranında olduğu; özel gereksinimli bireylerin önerileriyle yapılan düzenlemelerin %15,4; yalnızca özel gereksinimli bireylerin gidebileceği, ayrılmış özel bir günün olmadığı; bu bireyler için yapılacak uygulamalar için ayrılmış ödeneğin %7,7, ayrıca müzenin kendine ait fonu olmadığı, sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle yapılan çalışmaların %19,2 oranında olduğu, yapılan çalışmalar için proje ekibinin %13,5 oranında olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmacı özel gereksinimli bireylerin görüşleri doğrultusunda müzelerde gerekli fiziki düzenlemelerinin yapılması, bu bireyler için eğitim faaliyetlerinin artırılması ve müzelerin bu konuya yönelik tanıtım yapmaları, özel gereksinimli bireyler için ayrılan özel bir günün olması, müze personellerine bu konu ile ilgili eğitim verilmesi gerektiğiyle ilgili önerilerde bulunmuştur.

Bolat Aydoğan (2019) “Bir Eğitim Ortamı Olarak Müzeler Nasıl Olmalıdır? Sanat Eğitimi Ortamı Olarak Müzelerden Beklentiler” adlı makalesinde bir eğitim ortamı olarak müzelerin değerlendirilebilmesi, verimli ve anlamlı bir müze eğitiminin gerçekleştirilmesi için yapılacak olan düzenlemeleri belirlemek amacıyla “Müze Eğitimi ve Uygulamaları” dersi kapsamında teorik bilginin beraberinde müzelerde müze eğitimi etkinlikleri gerçekleştirmiş ve 56 görsel sanatlar öğretmeni adayının müzelerden beklentilerini araştırmıştır. Tarama yöntemi kullanılan araştırmada, öğretmen adaylarının müzelerden beklentilerini kapsamlı olarak belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının sanatsal etkinliklerin yapılabilmesi için ayrı bir sanat atölyesi olmasını, anlaşılır bir sergileme düzeninin oluşturulmasını, öğretmen ve öğrencilere müze eğitimine yönelik düzenli eğitim ve bilgilendirmenin yapılmasını, çalışma yaprakları, eser kopyaları, sanatsal ve etkinlik malzemeleri gibi materyallerin müze tarafından sağlanmasını, müze personeli ve yetkililerin ilgili ve iş birlikçi olmasını aynı zamanda

okul-müze iş birliği bağlamında sürekliliğin sağlanmasını, müze binası ve çevresine ilişkin beklentiler bağlamında ise kafe/büfe gibi olanakların olmasını, özel durumlular için gerekli düzenlemelerin yapılmasını bekledikleri sonucuna ulaşmıştır.

2.4.2. Yurt dışında yapılan çalışmalar

Hetherington (2000) “Museums and The Visually Impaired: The Spatial Politics of Access” adlı makalesi 1998/1999 yıllarında Londra ve İngiltere'nin güneydoğusunda yer alan 36 müzede gerçekleştirilen saha çalışmasına dayanmaktadır. Araştırmada müze küratörleri ve eğitim görevlilerinin yanı sıra engelli gruplarının ve müzeleri ziyaret eden görme engelli kişilerin görüşlerine yer verilmiştir. Aynı zamanda araştırmada görme engelli bireylerin müzelere erişimi için yapılan mekânsal düzenlemeler, nesnelere tanımlandığı rehberli turlar, kulaklıkla sesli anlatımlar, dokunmatik turlar, kabartmalar ve 3D nesnelere vb. tamamlayıcı yeniliklerden bahsedilmiştir. Yapılan bu düzenlemelerle görme engelli bir birey müzeyi ziyaret ettiğinde sahip olduğu deneyimin kalitesini arttığı ifade edilmektedir. Pek çok görme engelli birey ihtiyaç ve isteklerine uygun bir ortam bulmayı beklemediği için müzelere az kişi gitmekte ve bu sayının küçük bir kısmı ihtiyaçlarını dile getirmektedir. Kısmen bunun bir sonucu olarak müzelerde engelli erişiminin bir sorun haline geldiği görülmektedir. Ayrıca araştırmada müzelerde görme engelli ziyaretçiler için yeni bir yapı inşa etmenin büyük bir hibenin sonucu olduğu; eş bir finansman, mimari ve tasarım ile ilgili sorunlar kadar müzelerin engelli erişimi gibi konuları nasıl ele aldığına da bağlı olduğu gibi sorunlar ele alınmıştır. Araştırmacı görme engelli bireylerin müzelere erişim sorunundan söz ederken önceleri engelli gereksinimlerine kayıtsız kalan müzelerin günümüzde bu bireyler için daha erişilebilir olduğunu fakat yeterli düzeyde olmadığını belirtmektedir.

Walker (2001), “The Museum: An Effective Learning Environment for Students with Learning Disabilities” başlıklı yüksek lisans tezinde, öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için müze mekânlarının kullanılmasının yararlarını araştırmıştır. Bilimsel literatür, eğitim dergileri, meslek kuruluşları ve kişisel görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda çağdaş müze eğitimine değinen Walker, heyecan verici uyarıcılarla dolu öğrenme ortamı olan müzelerin eğitim programları kapsamında öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için yapılan etkinliklerde dikkat edilmesi gereken hususlara yer vermiştir. Müze eğitimcileri ve program düzenleyicileri için de önerilerde bulunulan araştırmada, Amerika'daki müzelerin yapmış olduğu programlara değinilmiştir. Araştırmada elde

edilen bilgiler doğrultusunda, öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin müze ortamında kendilerini rahat ve iyi hissedebilmeleri için, bu öğrencileri iyi tanımak gerekmektedir. Aynı zamanda müzelerde yer alan eğitim programları bu öğrencilerin ihtiyaçlarına göre revize edilerek müzeler bu öğrencilerin farklı deneyimler yaşamasına olanak tanınmalıdır. Çünkü başarılı bir şekilde gerçekleştirilen müze programında öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimine; öğrencilerin tanıma, seçim yapma ve karar verme yeteneklerinde daha fazla özgüvenli olmalarına katkı sağlamaktadır.

Bell (2011) “The Least Restrictive Museum: Educational Programming for Cognitively Disabled Visitors at History Museums and Historic Sites in North Carolina” adlı araştırmasında Kuzey Karolina'daki müzelerin bilişsel engelli ziyaretçilere sunduğu mevcut müze eğitim programlarının durumunu saptamak adına tarih müzelerinin, tarihi yerlerin, çocuk müzelerinin, bilim müzelerinin, sanat müzelerinin ve öğrenim merkezlerinin engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için neler yaptıklarını incelemiştir. Anket yönteminin kullanıldığı çalışmada müze eğitimcilerine, eğitim veya programlama müdürlerine, sit alanları yöneticilerine ve müdürlerine kurumlarında bilişsel engelli ziyaretçilerin hangi hizmetlere erişebileceklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Araştırma sonucunda, tarih müzeleri ve tarihi mekânları ziyaret eden bilişsel engelli ziyaretçiler için mevcut kaynakların yetersiz olduğu görülmektedir. Tarih müzelerinin ve tarihi alanların, bilişsel engelli ziyaretçiler için artan eğitim programı talebini karşılamak için bilim müzeleri ve benzer misyonlara sahip diğer kurumlara göre daha az donanımlı olduğunu göstermiştir. Araştırmada müze eğitim programlarını bireylerin yetenekleri ne olursa olsun tüm ziyaretçilere yararlı ve erişilebilir kılmak adına kurumlara önerilerde bulunulmuştur. Kapsayıcı olma sürecinde yol gösterici olabilecek için yurt içi ve yurt dışındaki kurumların başarılı programlarının ve etkinliklerinin incelenmesi, tarih müzelerinin ve tarihi mekânların kendi personelini, ziyaretçi grupları içinde engelliliğin yaygınlığı ve çeşitliliği konusunda eğitmeleri gerektiği öneriler arasındadır.

Stringer (2013) “Enriching The Public History Dialogue: Effective Museum Education Programs for Audiences with Special Needs” başlıklı doktora tezinde Smyrna, Tennessee'deki tarihi bir ev müzesinden New York'taki Modern Sanat Müzesi gibi büyük kurumlara kadar Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kültürel kurumları inceleyerek zihinsel engelli ve diğer ilgili bilişsel ve gelişimsel engelleri olan ortaöğretim öğrencileri için geliştirilen programları araştırmıştır. Tezde müze personeli için duyarlılık ve

farkındalık eğitimi araştırılmış ve özel eğitim sınıfı olan yerel bir tarihi mekânda vaka çalışması yürütülmüştür. Bu örnek olay incelemesinin sonucunda müzelerin programlarını geliştirmek ve müzelerde engellilere yönelik sunulan eğitim hizmetleri için en iyi uygulamaların bir modeli ortaya konulmuştur. Hedef gruba yönelik programlar yaratmak için etkili örnekler ve yönergeler oluşturulması amaçlanmıştır. Aynı zamanda tezde müze eğitimi için evrensel tasarım kavramlarının nesne tabanlı öğrenme programı ile nasıl birleşebileceği incelenmiştir. New York Transit Müzesi, Modern Sanat Müzesi ve Tarihi Sam Davis Evi ve Müzesi'ndeki örnek olay incelemelerinin sonucunda eğitimciler etkili sergiler ve evrensel tasarım ortamlarını nesnelere birleştirdiklerinde zihinsel engelli ziyaretçilerin müzelerde zenginleştirici bir deneyim yaşadıkları görülmüştür. Bununla birlikte öğrencilere ve öğretmenlere güvenli ve sıcak bir ortam sağlamak için duyarlılık ve farkındalık personel eğitiminin mümkün olduğunca tüm müzelerin ve tarihi alanların eğitim programlarına dahil edilmesi gerektiği; kurumların öğretmen ve öğrencilere başarılı bir şekilde hizmet sunmasını sağlamak için gezilerden önce ve sonra öğretmenlerle iletişimin çok önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Deng (2015) "Inclusive Museum and Its Impact on Learning of Special Needs Children" adlı çalışmasında, geleneksel sınıf ortamından farklı bir informal ortam olan müzelerde öğrenmenin özel gereksinimli çocuklar üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Projenin amacı, müze deneyiminin gelişimsel bozukluğu olan çocukların öğrenmelerini ve sosyalleşmelerini nasıl etkilediğini incelemektir. Karma yöntem araştırma tasarımı yoluyla müze deneyiminin değerini ve etkisini anlamayı amaçlayan çalışmada hem nicel hem de nitel veriler standartlaştırılmış bir ölçek, gözlemler, ebeveyn anketleri, etkinlik öncesi ve sonrası değerlendirmeler yoluyla toplanmıştır. Otizm Spektrum Bozukluğu olan 10 çocukla operasyonel olarak sorgulamaya dayalı rehberli galeri turunun ardından uygulamalı sanat etkinliklerinden oluşan altı müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma sonucunda, ankete katılan ebeveynlerin %80'i çocuklarının başkalarıyla etkileşimlerinde olumlu bir değişiklik olduğunu, akranlarıyla bağ kurma yeteneğinin arttığını, büyük bir grupta daha rahat hissettiğini öne sürmüştür. Davranış gözlem sayfalarından elde edilen verilerde, müze ziyaretlerindeki grup iletişimde %58'lik bir artış olduğu görülmüştür. Bilişsel yönle ilgili olarak görev değerlendirme sayfalarından toplanan verilerde ise programın çalışma konularının öğrencilere başarılı bir öğrenme deneyimi yaşattığını göstermektedir.

Di Lello (2015) “Guggenheim for All: Museum Education for Students on the Spectrum” adlı çalışmasında Guggenheim Müzesi'nin eğitim programının Otizm Spektrum Bozukluğu olan öğrenciler için olumlu öğrenme çıktılarını, Öğrenmede Evrensel Tasarım ilkelerini ve yer temelli eğitimin güçlü yanlarını incelemiştir. Ayrıca müzenin eğitim programının bu öğrencilere nasıl fayda sağlayabileceğini araştırmıştır. Üç bölümden oluşan program; müze eğitimcilerinin okula ön ziyareti, müzeye öğrenci gezisi ve eğitimciler tarafından sınıfa tekrar ziyareti şeklindedir. İsteğe bağlı olan dördüncü oturumda ise kısa bir galeri ziyareti ve öğrenci sanatı sergisi de dâhil olmak üzere müze öğrencileri, öğretmenleri ve velileri bir aile günü için geri davet etmiştir. Öğrenciler program boyunca aynı eğitimcilerle çalışmıştır. Programın tüm bölümleri öğretmenlerin öğrenci yaşı, ihtiyaçları, ilgi alanları, güçlü yönleri ve zorlukları hakkındaki raporlarına göre özelleştirilmiştir. Araştırmaya katılan 13 öğretmenin e-posta yoluyla çevrimiçi bir anketi doldurmaları ve öğrencileri, müze ziyareti hedefleri ve programın başarısına katkıda bulunduğu inandıkları şeyler hakkında bilgi vermeleri istenmiştir. Dört öğretmen ankete geri dönüş yapmıştır. Öğretmenler öğrencilerinin bu ortamdan keyif aldıklarını ve öğrencilerin müzenin eğitim sınıfında öğrendikleri bilgileri (sanat müfredatı, sosyal beceriler vb.) genelleştirebildiklerini ve başka bir ortamda uygulayabildiklerini ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunda özel gereksinimli ziyaretçilere yönelik müze eğitim programlarının sayısı arttıkça bu öğrencilerin müzelere erişiminin kolaylaştığı ve müzelerin bireylerin öğrenmeleri üzerindeki katkılarını artırmak için yer temelli eğitim yaklaşımının klinik ve pedagojik temele sahip olduğu görülmektedir.

Johnson (2022) “How Neurodiversity Centered Museum Education within Art Museums Can Benefit Children with ADHD and Autism Spectrum Disorders” adlı yüksek lisans tezinde 10-16 yaş arası çocuklara fayda sağlayan nöropsikiyatrik sanat müzesi eğitim programlarına yer vermektedir. Bu çalışmada, beyin fonksiyonları ve davranışsal özellikleri açısından farklılıkları olan bireyleri ele alan nöroçeşitlilik hareketine ilişkin literatürü, müze eğitiminin ortak standartları ve sanat müzelerinin daha kapsayıcı olmak için kullanabileceği çeşitli yöntemler incelenmektedir. Nöro-gelişimsel yetersizlik olarak tanımlanan Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Otizm Spektrum Bozukluklarına özgü yöntemlere yer verilen çalışmada Metropolitan Sanat Müzesi ve Walters Sanat Müzesi, nöropsikiyatrik odaklı eğitim programlarının etkinliğini göstermek için vaka çalışmaları yapılmıştır. Her iki müzenin eğitim programlarında

çocuklar için eğlenceli ve zenginleştirici deneyimler geliştirecek ortamlar yaratmaya odaklandıkları görülmektedir. Araştırmacı çalışmasında bireylerin bilişsel gelişimlerine göre farklı öğrendikleri bu nedenle de müzelerin eğitim programlarında yer alan etkinliklerin çeşitlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Sanat müzelerinin duyuşal, dokunmaya dayalı öğrenme ve müze eğitimi planlama kılavuzlarının yardımıyla DEHB ve OSB'li çocuklar ve gençler için daha iyi bir öğrenme deneyimi sunabileceği belirtilmiştir. Yöneticilerden güvenlik personeline kadar tüm çalışanlar bir bütün olarak kurumun kapsayıcı bir deneyim sunabilmesi için engelli ziyaretçilerle düzgün bir şekilde nasıl etkileşime girileceği konusunda eğitim almaları araştırmanın önerileri arasında yer almaktadır.

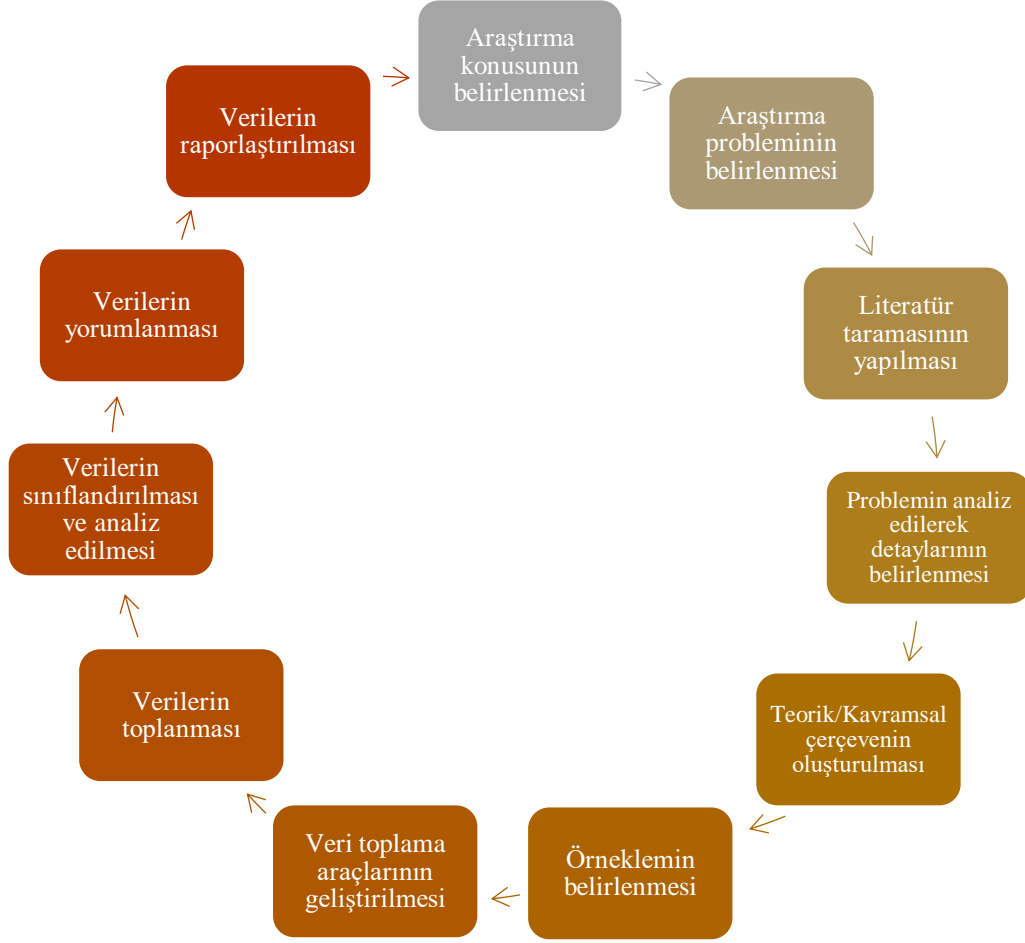
3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmacı, katılımcı grubu, araştırma süreci, veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesi ve araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada özel eğitim öğretmenleri ve görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumlarını ve faydalanma durumu üzerindeki etkili faktörleri tespit ederek öğretmenlerin okullarında görev yapan diğer öğretmenlerden, veli, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.41). Denzin ve Lincoln (2011, s.3) a göre nitel araştırma gözlemcinin dünyadaki yerini tespit eden yerleşik bir aktivitedir. Dünyayı görünür kılan bir dizi yorumlayıcı ve materyal uygulamalardan oluşan nitel araştırmadaki bu uygulamalar dünyayı; alan notları, görüşmeler, konuşmalar, kayıtlar, fotoğraflar ve benliğe ilişkin notları içeren temsiller serisine dönüştürmektedirler. Bu düzeyde dünyaya ilişkin yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşımı olan nitel araştırmada araştırmacılar, olayları kendi doğal ortamlarında inceleyerek insanların olaylara verdiği anlamlar açısından anlamlandırmaya ve yorumlamaya çalışmaktadır.

Tümevarımsal ve gelişen bir niteliğe sahip olan nitel araştırmanın prosedürleri ve metodolojisi, araştırmacının veri toplama ve analiz etme deneyimiyle şekillenmektedir. Araştırma problemlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak adına bazen araştırma süreci ortasında da araştırma soruları değişebilmektedir. Bu duruma paralel olarak araştırmanın en başında karar verilen veri toplanmasına ilişkin stratejisini de değiştirmek gerekmektedir. Araştırmacı verilerin analizi esnasında araştırılan konuya ilişkin gittikçe artan ayrıntılı bilgileri yapılandırmak adına bir yol takip etmektedir (Creswell, 2013, s.22). Nitel araştırma sürecine ilişkin aşamalar Şekil 3.1.'de gösterilmiştir:

Şekil 3.1. Nitel araştırma süreci (Creswell, 2013; Merriam, 2018; Patton, 2018)

Nitel araştırma, çalışılacak alanın iyi incelenmesini ve verilerin mümkün olduğunca ilk elden toplanmasını gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.84). Nitel veri araştırmaya dahil olan kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda kişilerin tecrübeleri, düşünceleri, duyguları ve bilgilerinden doğrudan alıntılarını, insanların gözlemlenebilen etkinlikleri, davranışları ve deneyimlerinin detaylı bir şekilde tanımlanması ya da belge, yazışmalar, resmi yayınlar, raporlar gibi çeşitli dokümanları kapsamaktadır (Patton, 2018, s.4).

Bu araştırmanın deseni olarak ise temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma desenleri, araştırmanın amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi için araştırmacıya kılavuzluk etmektedir. Araştırmacıya çalışmasının odağını, veri toplama ve analiz stratejilerini belirlemede yön göstererek kesin sınırlarla belirlenmiş bir yönlendirme yapmamaktadır. Nitel araştırma desenleri araştırmacıya belirlenen bir odak

çerçevesinde çalışmasının aşamalarını birbirleriyle tutarlı olmasına katkıda bulunarak esnek bir yaklaşım sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.67).

Eğitim alanındaki nitel araştırmalarda sıkça kullanılan desenlerden biri olan temel nitel araştırma; insanların yaşamlarını nasıl yorumladığını, dünyalarını nasıl inşa ettiklerini ve deneyimlerine ilişkin ne anlamlar kattıklarını belirlemeye yönelik bir araştırmadır (Merriam, 2018, s.22). Temel nitel araştırmalar bir olguyu, olayı ya da süreci katılımcıların bakış açısından anlamayı amaçlayan zengin tanımlayıcı açıklamalar sağlamaktadır. Bu nedenle araştırmacının temel amacı; katılımcılar tarafından olaylar, süreçler ve etkinliklerin nasıl algılandığına ilişkin sorulara katılımcıların deneyimleri doğrultusunda yanıt bulmaya çalışmaktır (Ary, Jacobs ve Sorensen, 2010, s.453). Temel nitel araştırmada görüşme, gözlem ve doküman incelemesi yoluyla toplanan verilerin analizi, verileri karakterize ederek tekrarlayan örüntüleri saptamayı içermektedir. Bulgular, bu tekrarlanan kalıplar veya türetildikleri verilerden desteklenen temalardan oluşmaktadır. Tüm yorum araştırmacının, katılımcının ilgilendiği olgu ve olayı anlamasıdır (Merriam, 2018, s.23). Verilerin analizi, araştırmacının kendi disiplin merceği aracılığıyla yorumladığı kalıpların ya da temaların kategorize edilmesini ve geliştirilmesini içermektedir (Ary, Jacobs ve Sorensen, 2010, s.453). Temel nitel araştırma deseni bu çalışmada özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerin önemini, müzelerden yararlanma durumuna ilişkin öğretmen görüşlerini ve müzelerde sanat eğitimi için öğretmenlerin, okullarında görev yapan diğer öğretmenlerden, veli, okul, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentilerini genel hatlarıyla belirlemek ve anlamak amacıyla kullanılmaktadır.

3.2. Araştırmacı

Araştırmacı, 3 yılı özel eğitim uygulama okulunda, 6 yılı ortaöğretim okullarında olmak üzere toplam 9 yıllık bir eğitimcidir. Araştırmacı 2017 yılında Ardahan İl Eğitim Tarihi Müzesinin kuruluşuna ilişkin çalışmalarda yer almış ve müzeyi ziyaret eden öğrencilerle yaratıcı drama, sanatsal etkinlikler, geleneksel oyunlar vb. çeşitli müze eğitimi faaliyetlerini yürütmüştür. 2018 yılında ise hizmet içi eğitim kapsamında “Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Kullanımı” kursu ve müze eğitimine ilişkin çeşitli seminerler almıştır. 2018-2021 yılları arasında özel eğitim uygulama okulunun II. ve III. kademelerinde ve özel eğitim meslek okulunda görev yapan araştırmacı, özel gereksinimli öğrencilere sanat eğitimi vermiştir. Bu süreçte araştırmacı özel eğitim

alanına ilişkin literatürü taramış ve bu alana ilişkin kapsamlı bir şekilde bilgi edinmeye çalışmıştır. Engel türlerine ve düzeylerine göre özel gereksinimli öğrencilerle çeşitli etkinlikler ve sanatsal çalışmalar yapan araştırmacı; resmi prosedürler, öğrencilerin engel düzeyleri, hazırbulunuşlukları, gerekli iş birliğinin sağlanamaması gibi pek çok faktörden dolayı bu öğrencilerin okul dışı öğrenme ortamlarından biri olan müzelerden yeterince yararlanamadıklarını gözlemlemiştir. Araştırmacı müzelerin öğrenme ortamında gerçekleştirilecek bir eğitimin planlanma ve ziyaret sürecinin çok boyutlu bir süreç olduğunun ve yalnızca öğretmenlerin çabalarının yeterli olmadığını farkındadır. Tez çalışmasında araştırmacı müze eğitiminin tüm süreçlerinde öğretmenlerin yanı sıra veli, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerin de üzerine sorumlulukların düştüğünü ve özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden etkin bir şekilde yararlanmaları için gerekli olanakların sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Araştırma sürecinde doğrudan gözlemler yapan araştırmacı, araştırmada katılımcıların deneyimleri ve görüşleri doğrultusunda özel gereksinimli bireylerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanabilmeleri adına öğretmenlerin beklentilerini saptamaya çalışmıştır.

3.3. Katılımcılar

Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanmalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin alındığı bu araştırmadaki katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme ve kartopu (zincir) örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasını sağlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2020, s. 92). Aynı zamanda araştırmacının keşfetmek, anlamak ve farkındalık kazanmak istediği ve pek çok şeyi öğrenilebileceği bir örneklem seçimi yapmasını zorunlu kılmaktadır (Merriam, 2018, s.76). Bu anlamda araştırmada katılımcıların belirlenmesinde ilk olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme önceden belirlenmiş bir takım ölçütün yer aldığı durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.122). Araştırmada öğretmenlerin özel eğitim okullarında ya da ilköğretim özel eğitim sınıflarında görev yapmaları ve bu öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere sanat eğitimi vermeleri ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu ölçütler doğrultusunda araştırmacının katılımcı grubunu özel eğitim uygulama okulları ve ilköğretim okulları özel eğitim sınıflarının I. kademesinde sanat eğitimi derslerine giren özel eğitim öğretmenleri ve özel

eğitim uygulama okullarının II, III. kademesi ve özel eğitim meslek okullarında görev yapan gorsel sanatlar oğretmenleri oluşturmaktadır.

Özel eğitim okullarında ve ilköğretim okulları özel eğitim sınıflarında sanat eğitimi veren özel eğitim ve gorsel sanatlar oğretmenlerinin belirlenmesinde ise kartopu (zincir) örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kartopu (zincir) örnekleme, araştırmacının problemine bağlı olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek kişi ve durumların tespit edilmesinde etkili bir yöntemdir. Süreç, bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? sorusuyla başlar ve süreç devam ettikçe elde edilen isimler veya durumlar tıpkı bir kartopu gibi büyüyerek devam etmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2018, s.122). Bu nedenle araştırmada ulaşılan katılımcıların önerileri doğrultusunda hareket edilerek diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Araştırmada gönüllülük esasına dayalı olarak ulaşılan 8 özel eğitim oğretmeni ve 8 gorsel sanatlar oğretmeni olmak üzere toplam 16 oğretmen ile görüşme yapılması planlanmıştır. Ancak araştırmada kendi istekleri doğrultusunda 2 oğretmen ile görüşme yapılamamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Gümüşhane, Kırklareli, Sakarya, Sinop, Tekirdağ ve Yozgat illerinde görev yapan 7 özel eğitim oğretmeni ve 7 gorsel sanatlar oğretmeni olmak üzere toplam 14 oğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan oğretmenlerin kod isimleri, daha öncesinde müze eğitimi alma ve özel gereksinimli öğrenciler ile müze ziyareti yapma durumları ve görev yaptıkları okul türü ve kademelere ilişkin bilgiler Tablo 3.1’de sunulmuştur:

Tablo 3.1. *Çalışma grubunda yer alan oğretmenlere ilişkin bilgiler*

Kod adı	Branşı	Müze eğitimi alma durumu	Müze eğitimi yapma durumu	Görev yapılan okul türü ve kademesi
Ö1	Özel Eğitim	Evet	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe)
Ö2	Gorsel Sanatlar	Evet	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe)
Ö3	Gorsel Sanatlar	Hayır	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe)
Ö4	Özel Eğitim	Hayır	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe)
Ö5	Özel Eğitim	Evet	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe)
Ö6	Özel Eğitim	Evet	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe)
Ö7	Özel Eğitim	Evet	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe)
Ö8	Gorsel Sanatlar	Hayır	Evet	Özel Eğitim Meslek Okulu
Ö9	Gorsel Sanatlar	Evet	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe)
Ö10	Özel Eğitim	Hayır	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe)
Ö11	Özel Eğitim	Evet	Hayır	İlköğretim Özel Eğitim Sınıfı (I. Kademe)

Tablo 3.1. (Devam) Çalışma grubunda yer alan öğretmenlere ilişkin bilgiler

Ö12	Görsel Sanatlar	Evet	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe)
Ö13	Görsel Sanatlar	Evet	Hayır	Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe)
Ö14	Görsel Sanatlar	Evet	Hayır	Özel Eğitim Meslek Okulu

Çalışma grubunda yer alan tüm öğretmenler, gönüllülük esasına dayalı olarak kendi istekleri doğrultusunda araştırmaya katılmışlardır. Tüm katılımcılara araştırmanın konusu, amacı ve önemine ilişkin gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve izinleri alınmıştır. Araştırmada yer alan tüm katılımcıların her birine gizlilik ilkesi doğrultusunda numaralandırma yapılarak kod isim verilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplama teknikleri araştırmacının kuramsal yönelimleri, araştırmanın amacı, problemi ve seçilen örneklem tarafından belirlenmektedir (Merriam, 2018, s.84). Özel eğitim öğretmeni ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanılmasına ilişkin görüşlerini saptamak amacıyla öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme, kişilerin deneyimlerine, tutumlarına, düşüncelerine, görüşlerine ilişkin bilgi elde etmek amacıyla kullanılan bir veri toplama yöntemidir. Görüşme yoluyla deneyimler, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyen davranışların anlaşılmaya çalışıldığı süreçte görüşmecinin görevi, görüşmeye katılan kişinin sorulan sorulara karşı rahat dürüst ve doğru şekilde tepkide bulunmasını sağlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.130). Sabit seçenekli cevaplamayı ve ilgili alanda derinlemesine ilerleyebilmeyi sağlayan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, görüşülen kişinin kendini ifade etmesine imkân tanımaktadır (Büyüköztürk vd., 2020, s.159).

Araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (EK-1). Derinlemesine görüşmeler yapılabilmesi adına mevcut literatür incelenerek “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” hazırlanmıştır. Araştırmanın alt problemlerinde yer alan özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin müzelerden beklentilerini saptamak için Bolat Aydoğan (2019)’ın “Bir Eğitim Ortamı Olarak Müzeler Nasıl Olmalıdır? Sanat Eğitimi Ortamı Olarak Müzelerden Beklentiler” adlı araştırması için geliştirmiş olduğu açık uçlu görüşme

sorularından yararlanılmıştır. Hazırlanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” için sanat eğitimi alanında uzman üç kişinin görüşleri alınmış ve görüşler doğrultusunda sorular tekrar düzenlenmiştir. Uzman değerlendirmeleriyle son halini alan açık uçlu görüşme soruları, 2021-2022 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerine uygulanmıştır.

Gönüllülük esasına dayanan bu görüşmeler özel eğitim uygulama okulları, özel eğitim meslek okulları ve ilköğretim okulları özel eğitim sınıflarında görev yapan 7 özel eğitim ve 7 görsel sanatlar öğretmeni olmak üzere toplam 14 öğretmen ile Zoom uygulaması üzerinden yapılmıştır. Bütün görüşmeler öğretmenlerin izni ve bilgisi dahilinde Zoom uygulaması üzerinden kaydedilmiş olup kayıtların yapılabilmesi için etik kurul, Millî Eğitim Bakanlığı ve katılımcılardan gerekli resmi izinler alınmıştır (EK-2, EK-3, EK-4).

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analizde görüşme ve gözlemlerden elde edilen veriler, önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir, yorumlanır ve düzenlenmiş bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır. Bu analizde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemlediği kişilerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtabilmek adına doğrudan alıntılara sıklıkla yer verebilmektedir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.239). Betimsel analizin aşamaları Tablo 3.2`de sunulmuştur:

Tablo 3.2. *Betimsel analizin aşamaları (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.240)*

Aşama	Sürecin açıklaması
1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma	İlk aşamada araştırma soruları, çalışmanın kavramsal çerçevesi veya görüşme ve gözlemlerde yer alan boyutlardan hareket edilerek verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulmaktadır. Bu çerçeveye verilerin hangi temalar altında toplanıp sunulacağı belirlenmiş olmaktadır.

Tablo 3.2. (Devam) *Betimsel analizin aşamaları* (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.240)

2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi	Bu aşamada daha önce araştırmacının oluşturduğu çerçeve doğrultusunda veriler okunur ve düzenlenir. Bu süreçte veriler tanımlama amacıyla seçilerek anlamlı bir şekilde bir araya getirilmektedir.
3. Bulguların tanımlanması	Bu aşamada ise araştırmacı düzenlediği verileri tanımlar ve gerekli gördüğü yerleri doğrudan alıntılarla desteklemektedir.
4. Bulguların yorumlanması	Son aşamada ise araştırmacı tanımladığı bulguları açıklayarak ilişkilendirmekte ve anlamlandırmaktadır. Araştırmacının yaptığı yorumların nitelikli ve güçlü olmasını sağlamak için bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkileri açıklanmakta ve ihtiyaç duyulması halinde farklı olgular arasında karşılaştırma yapılmaktadır.

Araştırmanın analiz sürecinde ilk olarak katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelere ait kayıtlar bilgisayar ortamına aktarılarak yazılı dökümü yapılmıştır. Yazılı dökümde katılımcılar “Ö” harfi ile kodlanarak yapılan görüşme sırasına göre numaralandırılmıştır. Araştırmanın problemi, amacı ve görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda temalar belirlenmiş ve anlamlı şekilde bir araya getirilen veriler kodlanarak bu temalar altında toplanmıştır. Düzenlenen veriler doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve tanımlanan bulgular açıklanarak yorumlanmıştır.

3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Geçerlik ve güvenirlilik, her araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması, verilerinin toplanması, analiz edilmesi, yorumlanması ve bulgularının sunulması gibi süreçleri ilgilendiren önemli kaygılardır (Merriam, 2018, s.200). Bilimsel araştırmaların sonuçlarının inandırıcılığı açısından önemli olan geçerlik ve güvenirlilik, araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür. Bu anlamda her araştırmacıdan kullandığı veri toplama araçlarını ve araştırma desenini geçerlik ve güvenirlilik açısından dikkatli bir şekilde test etmesi ve sonuçlarını okuyucuya rapor etmesi beklenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.269).

Nitel araştırmada geçerlik; araştırma verilerinin yansız, olduğu haliyle yorumlanmasını, objektif ve doğru sonuçlara ulaşılmasını ifade etmektedir (Güler, Halıcioğlu ve Tařđın, 2015, s.374). Geçerlik, i geçerlik ve dış geçerlik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Nitel araştırmalarda i geçerlik, araştırmacının belirlemiş olduğu kategorilerin ve yorumların gerçekleşen doğrularla uyuşup gerçeği yansıtmasına bağlıdır. Verilerinin toplanması ve yorumlanması sürecinde araştırmacı, dūřüncelerini ve beklentilerini araştırmanın sonuca yansıtmadan yansız davranmalı, ön yargısız bir Őekilde araştırmasını sürdürmelidir. Araştırmacının yanlı dūřüncelerinin azalmasını sağlamak amacıyla araştırılan konu üzerinde uzun ve yoğun çalışmalar yapılmalı ve detaylı bir Őekilde alan notları tutulmalıdır (Büyüköztürk vd., 2020, s.265). Dış geçerlik ise sonuçların genellenebilirliğine bağlıdır. Bu nedenle bir araştırmanın dış geçerliğinin olduğunu söyleyebilmek için araştırma sonuçlarının benzer ortamlara ve durumlara genellenebiliyor olması gerekmektedir (Yıldırım ve ŐimŐek, 2018, s.271).

Bu araştırmanın geçerliliğinin sağlanması amacıyla öğretmenlerle yapılan görüşmeler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları için sanat eğitim alanında üç uzmanın görüşleri alınmış ve alınan görüşler doğrultusunda görüşme soruları yeniden düzenlenmiştir. Yapılan görüşmeler Zoom uygulaması üzerinden kaydedilmif ve kayıtların dökümü yapıldığında katılımcılara teyit ettirilmiştir. Kayıtlar gerektiğinde inceleme yapmak amacıyla araştırmacı tarafından saklanmıştır.

Güvenirlik ise yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulguların benzer ortam ve gruplarla yeniden üretilip üretilmemesi ile ilişkilidir (Merriam, 2018, s.211). İnsan davranışının sürekli değişen ve karmaşık bir özelliğinin olması ve durağan olmamasından dolayı sosyal olaylarla ilgili araştırmaların aynen tekrarı mümkün değildir. Bu nedenle nitel araştırma, araştırma benzer gruplarla tekrarlandığında aynı sonuçlara ulaşmanın mümkün olmayacağını en baştan kabul etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.272).

Nitel araştırmada çalışılan ortamdaki her verinin kaydedilmesi araştırmanın güvenilirliğini artırmaktır. Bu nedenle nitel bir araştırmada detaylı alan kayıtlarının alınması, araştırma ekibinin doğru ve kapsamlı bir Şekilde bilgi sağlaması, alan notlarının doğruluk açısından katılımcılar tarafından kontrol edilmesi, ses ve görüntü kayıtlarının kaydedilmesi, fotoğrafların çekilmesi, katılımcılardan ekleme yapılmadan olduğu gibi alıntıların yapılması güvenilirliği artırmaktadır. Güvenirliği artırmanın diğer bir yol ise araştırmanın tüm aşamasının ve araştırmada izlenen yolun detaylı bir Şekilde tanımlanmasıdır. Ayrıca verilerin kaydedilmesinde ve gözlemlenmesinde birden fazla

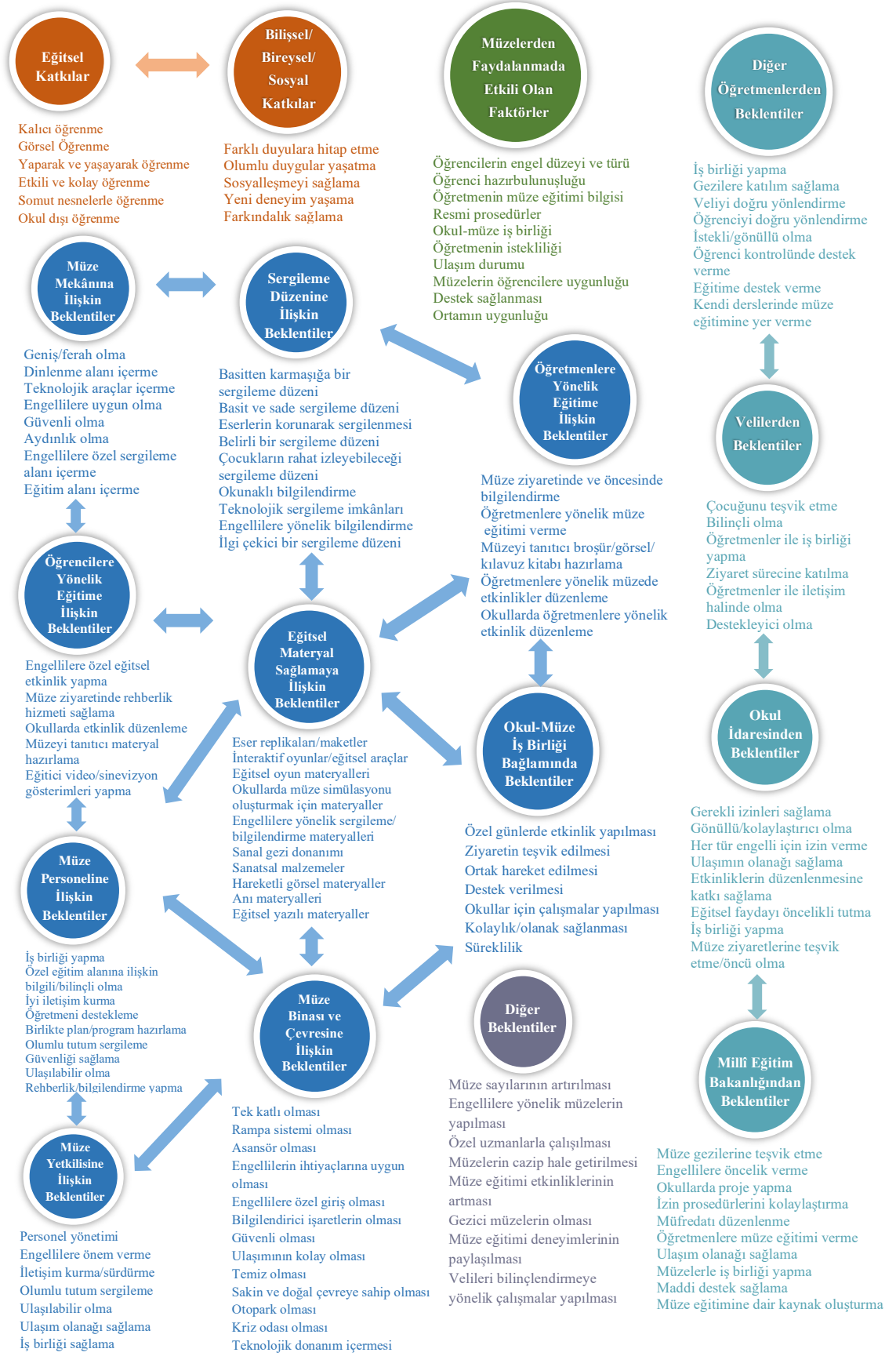
araştırmacının ve veri kaynağının kullanılması, gözlemler arasındaki tutarlılığın kontrol edilmesi sonuçların güvenilirliği hakkında bilgi verecektir (Büyüköztürk vd., 2020, s.264).

Araştırmadaki güvenilirliği arttırmak amacıyla görüşmeler kayıt altına alınmış ve kayıt altına alınan verilerin dökümü alındıktan sonra veriler araştırmacı ve tez danışmanı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Daha sonrasında kodlanan veriler karşılaştırılarak görüş birliğine varılmıştır. Bu araştırmada geçerliği ve güvenilirliği arttırmak amacıyla bulgularda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar da yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde özel eğitim uygulama okulları, özel eğitim meslek okulları ve ilköğretim okulları özel eğitim sınıflarında görev yapan görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmelerine dayalı bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz yöntemiyle çözümlenen veriler sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin temalar tablolar halinde sunulmuş ve güvenilirliği artırmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Araştırma bulgularına ait temalar öğretmenlerin müze eğitimi alma durumları; müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılmasının önemine ilişkin olarak “Eğitsel Katkılar” ve “Bilişsel/Bireysel/Sosyal Katkılar”; Müzelerden Faydalanmada Etkili Olan Faktörler; özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanmaları adına beklentilere ilişkin olarak “Diğer Öğretmenlerden Beklentiler”, “Velilerden Beklentiler”, “Okul İdaresinden Beklentiler” ve “Millî Eğitim Bakanlığında Beklentiler”; müzelerden beklentilere ilişkin olarak ise “Müze Mekânına İlişkin Beklentiler”, “Sergileme Düzenine İlişkin Beklentiler”, “Öğrencilere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler”, “Öğretmenlere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler”, “Eğitsel Materyal Sağlamaya İlişkin Beklentiler”, “Müze Personeline İlişkin Beklentiler”, “Müze Yetkilisine İlişkin Beklentiler”, “Okul-Müze İş Birliği Bağlamında Beklentiler”, “Müze Binası Ve Çevresine İlişkin Beklentiler” ve “Diğer Beklentiler” şeklindedir. Araştırma bulgularına ait tema, alt temalar Şekil 4.1’de sunulmuştur:

Şekil 4.1. Araştırmanın bulgularına ait temalar ve alt temalar

4.1. Öğretmenlerin Müze Eğitimi Alma Durumları

Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden daha etkin bir şekilde yararlanabilmeleri adına özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin lisans eğitimlerinde ya da hizmet içi eğitimi kapsamında müze eğitimi alma durumları saptanmıştır. Müze eğitimi alan öğretmenlere aldıkları eğitime ilişkin görüşleri sorulmuş ve öğretmenlerin müze eğitimi alma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 4.1`de sunulmuştur:

Tablo 4.1. Öğretmenlerin müze eğitimi alma durumlarına ilişkin bilgiler

Kod Adı	Lisans eğitimi	Hizmet içi eğitim/Online
Ö1	Hayır	Evet
Ö2	Evet	Evet
Ö3	Hayır	Hayır
Ö4	Hayır	Hayır
Ö5	Hayır	Evet
Ö6	Hayır	Evet
Ö7	Hayır	Evet
Ö8	Hayır	Hayır
Ö9	Evet	Hayır
Ö10	Hayır	Hayır
Ö11	Hayır	Evet
Ö12	Evet	Evet
Ö13	Evet	Hayır
Ö14	Hayır	Evet

Öğretmenlerden elde edilen veriler sonucunda 2 öğretmenin lisans eğitimi sırasında, 6 öğretmenin hizmet içi eğitim kapsamında, 2 öğretmenin de hem lisans eğitimi hem de hizmet içi eğitim kapsamında müze eğitimi aldığı, 4 öğretmenin de müze eğitimi almadığı görülmektedir. Müze eğitimi alan öğretmenlere aldıkları eğitime ilişkin görüşleri sorulduğunda ise pek çok öğretmen aldığı eğitimden memnun olduğunu ifade etmiştir. Ancak hizmet içi eğitim kapsamında eğitim alan öğretmenler, eğitimleri online olarak aldıklarını; eğitimlerin teorik olduğunu ve eğitimlerde uygulamaya ilişkin faaliyetlerin yer almadığını belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak Ö5'in görüşü şu şekildedir:

Müze ile ilgili hizmet içi eğitimi aldım. Hizmet içi eğitimin yararları şu şekilde insanların kültürleri anlama ve empati kurma açısından deneyimler kazandırdı bize. Tabii bu eski eserleri anlama ve yaşatma ve koruma adı altında farklı kültürlerle hoşgörülle yaklaşmayı ve bu şekilde ilerlememizi sağladı. Negatif yönü ise şöyle hizmet içi eğitimlerimiz online olduğu için deneyim ve kazanımlarımız kalıcı halde değil (Ö5, Görüşme, s.1).

Konuyla ilgili olarak Ö1 ise görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

Hizmet içi eğitimde müze eğitimi aldım ama online olarak aldım. Verimli bir eğitim olduğunu düşünüyorum ama online eğitim mi uygulama yanı olarak mı görmek dersiniz uygulama olarak görülmesi taraftarındayım açıkçası. Çünkü somut nesnelere daha çok insanların akıllarında kaldığı için daha iyi ve gerçekçi oluyor (Ö1, Görüşme, s.1).

Öğretmenler ayrıca aldıkları eğitimlerde özel eğitim alanına ilişkin içeriklerin yer almadığını belirtmiştir. Konuyla ilgili olarak Ö6 görüşünü “Eğitim Millî Eğitimin hazırladığı eğitimdi. Ben eğitimi çok beğendim. Müzeler hakkında bilgi veriyordu ve hani biraz daha özel eğitime yönelik olsa daha iyi olurdu, genel bir eğitimdi. Özel eğitime yönelik olsa daha benim için daha ilgili olabilirdi” şeklinde dile getirmiştir (Görüşme 6, s.1). Bu konuya ilişkin olarak Ö14 ise görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Gördüğüm özel eğitim ve bu öğrencilere yönelik herhangi bir eğitici kitap, ders etkinlik kılavuz kitabı, öğretmenlere yönelik de hani özel eğitim öğrencilerinin öğretmenlerine yönelik de herhangi bir ders içerikleri, müze eğitimiyle ilgili ders içerikli bir kılavuz kitabı, ders kitabı hiç yoktu (...). Herhangi bir özel öğrencilere yönelik herhangi bir ders etkinliğiyle ilgili herhangi bir çalışma hiç yapılmamış (Ö14, Görüşme, s.1).

Görüşme yapılan öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen verilerde lisans eğitimi sırasında aldıkları müze eğitiminde hem teorik konuların hem de uygulamaya dönük etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Bu konuya ilişkin olarak Ö9 görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir:

Lisans eğitimim esnasında güzel sanatlar fakültesinde bir müze dersimiz vardı bir dönem (...). Yani orada teorik olarak bir dönem boyunca müze dersi aldık. Dersin sonunda da ben Burdur ilinde eğitim gördüm, dersin sonunda da bir kez orada çok küçük bir müze var. Orada bir müze gezme şansımızda oldu öğretmenlerimizle beraber bir müze ziyareti de yaptık (Ö9, Görüşme, s.1).

Ö13 ise görüşünü “Lisans eğitiminde müze eğitimi almıştık. Güzel farkındalık oluşturmuştu bize. Eserleri tanıdık, onlar hakkında bilgiler aldık. Bazen kendimizde müze gezisi yaptığımız için dokunarak, görerek, yaşayarak olduğu için daha iyi bir öğrenme gerçekleşti.” şeklinde belirtmiştir (Ö13, Görüşme, s.1).

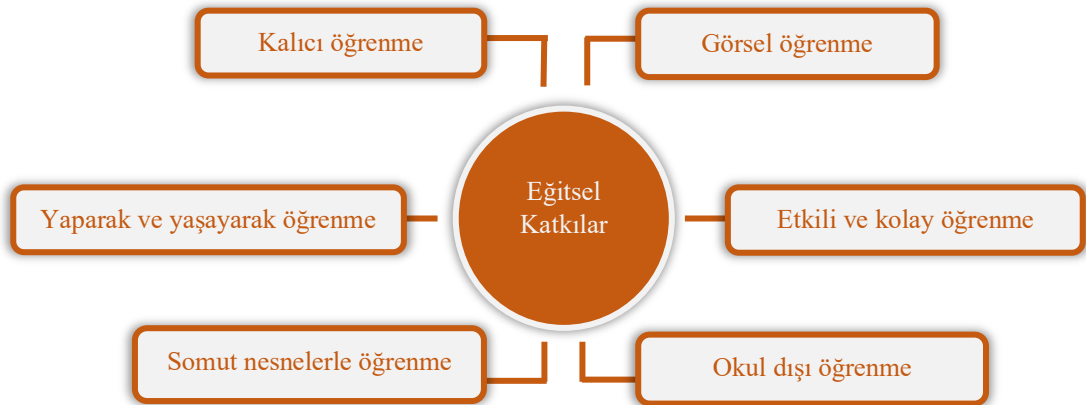
4.2. Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanılmasının Önemine İlişkin Görüşler

Bireyin aktif olarak eğitimin içinde yer almasını sağlayan ve kendisini geliştirmesine olanak tanıyan müzeler, eğitim misyonuyla birlikte okul öncesi dönemden yaşlılık dönemine kadar devam eden okul dışı eğitim ortamlarından biri olmuştur (Atilla, 2017, s.23). Bu bağlamda öğretmenlere özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılmasının önemine ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda elde edilen veriler çözümlenmiş ve bulgular “Eğitsel Katkılar” ve “Bilişsel/Bireysel/Sosyal Katkılar” şeklinde iki tema altında toplanmıştır. Konuya ilişkin temalar Şekil 4.2’de gösterilmiştir:

Şekil 4.2. Müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılmasının önemine ilişkin temalar

Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda Şekil 4.2’de yer alan “Eğitsel Katkılar” temasına ilişkin alt temalar Şekil 4.3’te sunulmuştur:

Şekil 4.3. “Eğitsel Katkılar” temasına ilişkin alt temalar

Öğretmenler, özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik müzelerde eğitim ortamı oluşturulduğunda ve gerekli düzenlemeler yapıldığında müzelerin öğrencilerin gelişimine katkı sağlayabileceğini ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak Ö2 görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

Özel gereksinimli öğrencilerinde müzeler de öğrenme ortamına katılması için müzelerin bu ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmesi gerekiyor. Hafif düzeydeki öğrenciler, orta ve ağır düzeydeki öğrencilerin müzelere katılım şekli daha farklı olmalıdır. Bu öğrenme ortamları da öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlendiğinde bu öğrenciler için faydalı olacaktır (Ö2, Görüşme, s.4).

Görüşme yapılan öğretmenler “Eğitsel Katkıları” temasına ilişkin olarak müzelerin özel gereksinimli öğrencilere somut nesnelere yaparak ve yaşayarak öğrenme olanağı sunduğunu ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin olarak Ö3 şu şekilde görüş bildirmiştir:

Şimdi bizim dersimiz daha çok öyle somut şeylere dayandığı için öğrencilere özellikle normal bir öğrenciye bile materyal geliştirerek farklı materyallerle dersimizi anlattığımızda çocuk çok daha güzel net anlıyor. Kaldı ki bir de yaparak-yaşayarak öğrenme dediğimiz olay var. Bu müzelerde özellikle mesela bu şekilde yaparak yaşayarak bir gezi düzenleme şeklinde olduğu takdirde çocuklar için onların ilgisini çekecektir eminim (Ö3, Görüşme, s.2).

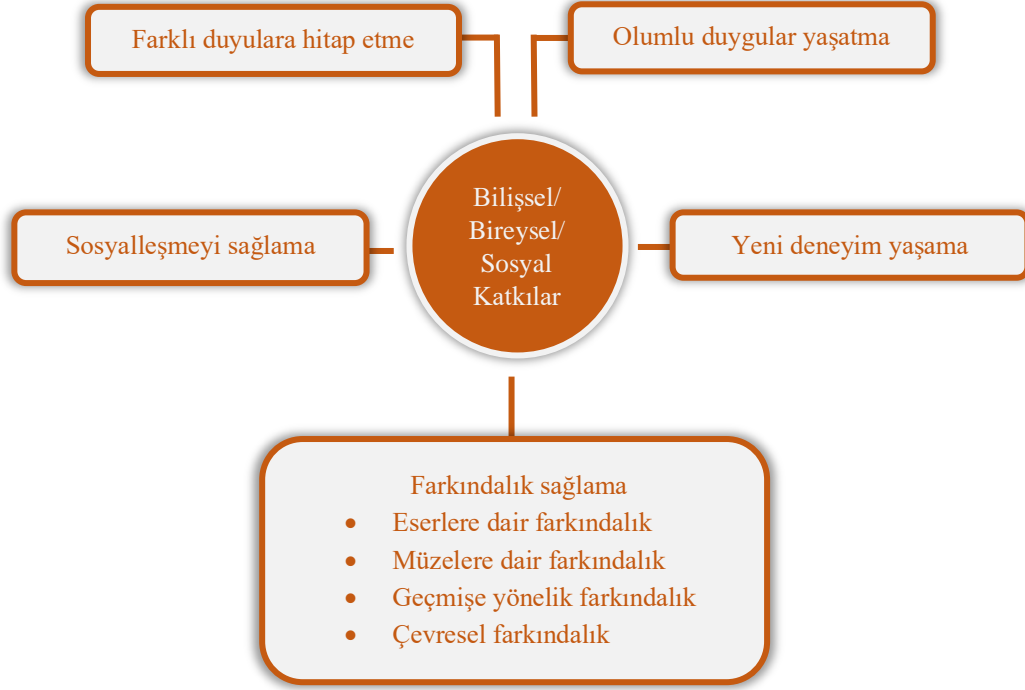
Aynı zamanda öğretmenler, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminin daha çok görsel öğrenmeye yönelik olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmenler okul dışı öğrenme ortamı olan müzelerde gerçek nesnelere bakarak, gözlem yaparak, etkileşime girerek öğrenmeyi deneyimleme fırsatı bulan özel gereksinimli öğrencilerin öğrenmelerinin daha kalıcı bir hale gelebileceğini dile getirmişlerdir. Ö9 görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Şimdi sanat eğitiminde müzeler bence genel olarak özel ve genel bütün öğrencilerimiz çok önemli. Özel öğrencilerimiz için de onların yaparak yaşayarak öğrenmesi adına onlara ne kadar çok görsel sunabilirsek öğrencilerimize onların anlamaları ve öğrenmeleri çok çok daha kolay oluyor. Çocuklarımızda bizim soyut düşünceler daha az oluyor özel gereksinimli çocuklarımızda. Daha çok somut, birebir yaşayarak öğrenmesi daha kolay olduğu için müze gezileri bence onlar için de önemli (Ö9, Görüşme, s.2).

Konuya ilişkin olarak Ö1 ise görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

Müzelerde öğrenme ortamı oluşturulduğunda çocuklarda kalıcılık esaslı çok daha fazla olabiliyor. Çocuklar bunları gerçek ve somut nesnelere gördükleri için hem bunları deneyimliyorlar hem de yaparak ve yaşayarak öğrendikleri için hayatlarında daha kalıcı bir şekilde öğrenme gerçekleşiyor (Ö1, Görüşme, s.2).

Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda Şekil 4.2`de yer alan “Bilişsel/Bireysel/Sosyal Katkılar” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar ise Şekil 4.4`te sunulmuştur:

Şekil 4.4. “Bilişsel/Bireysel/Sosyal Katkılar” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Görüşme yapılan öğretmenler “Bilişsel/Bireysel/Sosyal Katkılar” temasına ilişkin olarak ise pek çok alanı içinde barındıran müzelerin farklı duylulara hitap ederek bireylerin duysal ve zihinsel becerilerinin geliştirmesi açısından önemli bir yere sahip olduğunu dile getirmişlerdir. Aynı zamanda farklı bir öğrenme ortamı olarak müzelerin, özel gereksinimli öğrencilerin yeni deneyimler yaşamalarına ve sosyalleşmelerine olanak tanıyacağına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu durum sonucunda öğrencilerin olumlu duylular yaşayacağını ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin olarak Ö8 görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

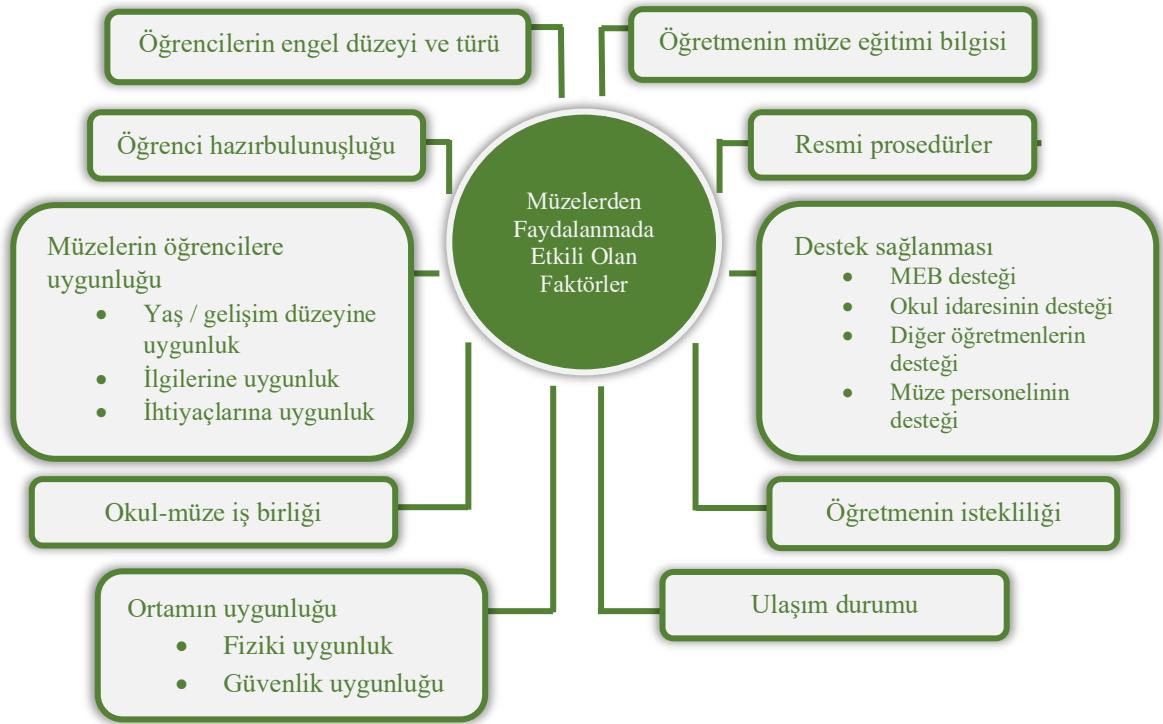
Somut öğrenme olması açısından çok önemli. Farklı bir ortama giriyorlar hem kendilerini daha iyi hissediyorlar. Ortam değişikliği onlar için yeni bir şeyler gibi oluyor. Böyle kendilerini daha özel hissediyorlar belki. Hani somut olarak gördükleri için de daha rahat anlıyorlar diye düşünüyorum (Ö8, Görüşme, s.2).

Ayrıca öğretmenler müzelerin özel gereksinimli öğrencilerin geçmişe, müzeye, tarihi ve sanatsal eserlere ve çevresine ilişkin farkındalık sağladığını belirtmişlerdir. Bu

konuya ilişkin olarak Ö13 görüşünü “Böyle bir ortam çocuklarda farkındalık oluşturabilir. Geçmiş eserlerin farkındalığını oluşturabilir. Böyle bir şeyler de varmış onları görüp yaşayarak, tanıyarak ne diyelim bir farkındalık oluşturabilir çocuklar üzerinde (Ö13, Görüşme, s.2).” şeklinde ifade etmiştir.

4.3. Öğretmenlerin Müzelerden Faydalanmalarında Etkili Faktörler

Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumu tespit edilerek öğretmenlere özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumu üzerinde etkili olan faktörler sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda elde edilen veriler çözümlenmiş ve bulgular “Müzelerden Faydalanmada Etkili Olan Faktörler” şeklinde bir tema altında toplanmıştır. Öğretmenlerin müzelerden faydalanma durumuna bakıldığında görüşme yapılan 14 öğretmenden sadece 1 öğretmenin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlandığı görülmüştür. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Müzelerden Faydalanmada Etkili Olan Faktörler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.5`te gösterilmiştir:

Şekil 4.5. “Müzelerden Faydalanmada Etkili Olan Faktörler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanabilmesindeki en etkili faktörün, öğrencilerin bu konuya ilişkin hazırbulunuşluğu ile sahip olduğu engel türü ve düzeyi olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle orta ve ağır düzey olan öğrencilerle çalışan bazı öğretmenler, bir eğitim ortamı olarak müzelerin her özel gereksinimli öğrenci için uygun olmadığını ancak müzelerden faydalanabilecek olan öğrenci potansiyelinin de fazla olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak Ö11 görüşünü “Öğrenme ortamı olarak her özel gereksinimli bireye uygun olduğunu düşünmüyorum ama uygun olduğu grupların da çok yüksek oranda olduğunu düşünüyorum (Ö11, Görüşme, s.2).” şeklinde ifade ederken bazı zihinsel engelli öğrencilerin davranış problemlerinin en aza düşürülmesi ve müze kurallarına uygun davranışlar sergilemeleri adına hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli hale gelebilmesi için ön alıştırmalara ihtiyacı olduklarını belirtmiştir.

Öğretmenler sanat eğitiminde müzelerden faydalanabilmek için diğer bir etkili faktörün de müzelerin öğrencilerin yaş/gelişim düzeyine, ilgilerine ve ihtiyaçlarına uygunluğu olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler müzelerden faydalanabilmek için müzelerin fiziki ve güvenlik açısından özel gereksinimli öğrencilere uygun olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Konuya ilişkin olarak Ö2 ise görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

Faydalanma durumlarında kesinlikle çocukların bilişsel durumları, öğrenme becerileri önemlidir. Çünkü bazı öğrenciler gerçekten çok ağır öğrenciler. Konuşma açısından sıkıntıları var, fiziksel açısından sıkıntıları var. Bu gibi bilişsel, fiziksel ve görsel ve işitsel olarak etkili faktörler var (Ö2, Görüşme, s.5).

Ö11 müzelerin fiziki koşullarının özel gereksinimli öğrencilere uygunluğuna ilişkin olarak görüşünü “Müzeler (...) teknolojik açıdan gelişmiş durumdadır ses olsun, hani görüntü olsun (...). Sadece yani bedensel engele hitaben biraz eksik buluyorum. Kapalı alanlar yine bir nebze ama açık hava müzeleri mesela oralar özellikle hani uygun şartlarda olmadığını düşünüyorum (Ö11, Görüşme, s.4).” şeklinde ifade etmiştir. Ö9 görüşünde “Bizim oradaki güvenliğimizde çok çok önemli (...) çocukların güvenliğini sağlamak bir de oradaki sanat eserlerine çocuklar zarar verir mi? (Ö9, Görüşme, s.7)” şeklinde bu konuya ilişkin kaygısını dile getirmiştir.

Öğretmenler bir müze ziyaretinin gerçekleşebilmesi için MEB, okul idaresi, öğretmenler ve müze personelinin gerekli desteği sağlaması ve bu konuda müzeler ve okulların iş birliği yapmaları gerektiğine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Müzelerden bir eğitim ortamı olarak faydalanılmasına ilişkin olarak öğretmenlerin belirttiği diğer bir etkili

faktör ise öğretmenin müze eğitimi bilgisi ve müze ziyaretine karşı istekliliğidir. Bu konuyla ilgili olarak Ö9 görüşünü “Yani bir kere istekli olmalı herkes bu konuda. Bir kere bu sanatsal faaliyetlerden, bu sanat eğitiminde müzelerden faydalanmak istiyorsak bir kere herkes istekli olmalı ve bunun gerekliliğine inanmalıyız biz öğretmenler olarak (Ö9, Görüşme, s.6).” şeklinde ifade etmiştir.

Bazı öğretmenler müze ziyaretlerine gidebilmek için gerekli prosedürlerin çok fazla ve zaman alıcı olduğunu bu nedenle müze ziyaretini planlama sürecinde yaşanan sorunlardan dolayı müze gezilerini ertelediklerini ya da yapmama kararı aldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler özellikle bedensel engelli öğrencilerin müzelere ulaşımında zorluk yaşandığını ve bu öğrencilere yönelik olarak yeterli donanıma sahip servis araçlarının sağlanması gerektiğine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Ö13 görüşünü “Faydalanamıyorum şöyle yani bunun için (...) izin almak gerekiyor Millî Eğitimden bir izin prosedürü var. Sonra bu öğrenciler için özel servis ayarlanması (...) lazım (Ö13, Görüşme, s.7).” şeklinde ifade etmiştir. Ö10 ise şu sözlerle dile getirmiştir: “Risk içeren durumlar var işte çocukların başına herhangi bir iş gelebilme durumu gerek müzedeysen gerek oraya gidiş ve dönüş sırasında ailelerden, velilerden izin almak, bir problem, sorun oluşturabilir (Ö10, Görüşme, s.5).”

4.4. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sanat Eğitiminde Müzelerden Öğrenme Ortamı Olarak Yararlanmaları Adına Beklentiler

Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerin kullanılması adına özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerine öğretmen-veli-okul-MEB iş birliğine ilişkin beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda elde edilen veriler çözümlenmiş ve bulgular “Diğer Öğretmenlerden Beklentiler”, “Velilerden Beklentiler”, Okul İdaresinden Beklentiler” ve “Millî Eğitim Bakanlığında Beklentiler” şeklinde dört tema altında toplanmıştır. Konuya ilişkin temalar Şekil 4.6`da gösterilmiştir:

Şekil 4. 6. Müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanmak adına beklentilere ilişkin temalar

4.4.1. Diğer öğretmenlerden beklentiler temasına ilişkin görüşler

Görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin, sanat eğitiminde özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanmaları adına “Diğer Öğretmenlerden Beklentiler” temasına ilişkin görüşlerinden elde edilen alt temalar ve kodlar Şekil 4.7’de gösterilmiştir:

Şekil 4.7. “Diğer Öğretmenlerden Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Özel gereksinimli öğrencilerin müze eğitime yönelik ihtiyaçlarının ve beklentilerinin doğru bir şekilde tespit edilebilmesi ve müzede verimli bir eğitim süreci yaşanabilmesi adına tüm bu eğitim sürecini etkileyen önemli unsurlardan biri öğretmenlerdir. Bu nedenle özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden daha etkili bir şekilde yararlanmaları için görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine okullarında görev yapan diğer öğretmenlerden beklentileri sorulmuştur. Bu doğrultuda görüşme yapılan öğretmenler, öğretmenlerin müze eğitime ilişkin bilgi sahibi olmalarının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanılması için diğer öğretmenlerin de iş birliği yapması, bu konuda istekli ve gönüllü olmaları gerektiğine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Ö10 görüşünü “Öğretmenlerin müze eğitimi ile alakalı bilgi sahibi olması lazım yani ne yapılabilir müzede ne şekilde öğretim yapılabilir, çocuklarımız nasıl faydalanabilir, engel gruplarına göre ne şekilde yaklaşmamız lazım (Ö10, Görüşme, s.6).” şeklinde ifade etmektedir. Ö9 ise görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

Öğretmenler bir kere her şeyden önce istekli olmalı ve bunu gerçekten de çocukların (...) yaşantı kazanmaları adına çocuklar için önemli olduğunu öğretmen bir kere her şeyden önce kendisini bunu inandırmalı ki bu konuda idareyi, veliyi, öğrenciyi de tatmin etsin. Öğretmen bence buna inanmalı, gerekliliğine inanmalı (Ö9, Görüşme, s.8).

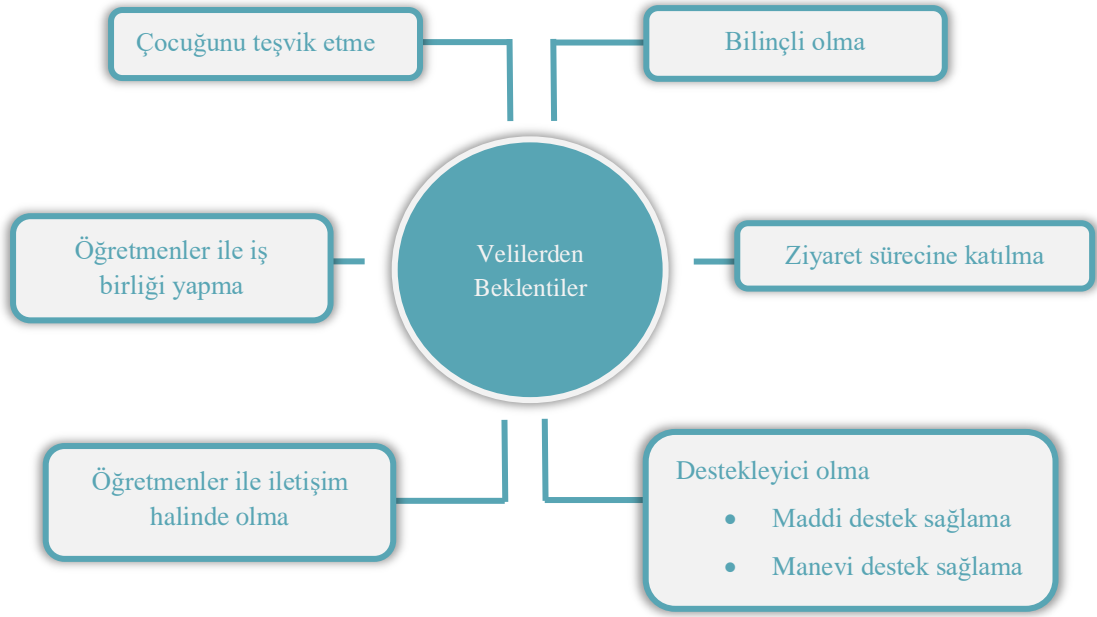
Müze ziyaretlerinde öğrencilerin engel durumlarına ilişkin yaşanabilecek problemleri en aza indirmek amacıyla öğrencilerin kontrolünü sağlamak amacıyla ise Ö7 görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

Öğretmenlerden beklentimiz önce çocuk kontrolünü ve dikkatini sağlamak müze ortamında ve onun faydalanabileceği en basit hale getirmek (...). Bütün öğretmenlerden ve kendimden beklentim öncelikle o çocuğu orada bir bulundurmak, zapt etmek, dikkatini o şeye çekmek. Sonra o şeyi en basit en yalın anlayabileceği şekilde gerekirse zarar vermeden temas sağlaması ve bu şekilde müze yolculuğunu bitirmek (Ö7, Görüşme, s.9).

Görüşme yapılan öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden yararlanabilmeleri adına öğretmenlerin derslerinde müze eğitime yer vererek müze ziyaretlerinin sıklaştırılması, veliyi ve öğrencileri doğru bir şekilde yönlendirerek müze gezilerine katılımın sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır.

4.4.2. Velilerden beklentiler temasına ilişkin görüşler

Özel gereksinimli öğrencilerin müzelerin öğrenme ortamından yararlanmaları adına diğer önemli etken ise velilerin müze eğitime ilişkin tutumudur. Bu doğrultuda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine, etkili bir müze ziyareti planlanabilmesi ve öğrencilerin bu gezilere katılımının sağlanabilmesi adına velilerden beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin “Velilerden Beklentiler” temasına ilişkin görüşlerinden elde edilen alt temalar ve kodlar Şekil 4.8`de yer almaktadır:

Şekil 4.8. “Velilerden Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanabilmek için velilerden beklentilerinde en çok dile getirdiği hususlardan biri velilerin öğretmenlerle iş birliği yapmalarıdır. Ö1 görüşünü “Velilerden beklentim açıkçası, öğretmenlerle iş birliği yapmalarıdır. Kesinlikle bu konuda hem sürece katkı sağlamaları hem de öğretmenlerle iletişim halinde olmaları gerekiyor (Ö1, Görüşme, s.7)” şeklinde ifade etmiştir. Aynı zamanda öğretmenler, velilerin müze eğitimi konusunda destekleyici (maddi ve manevi) olmalarını, ziyaret sürecine katılım göstermelerini, çocuklarını müze ziyaretlerine teşvik ederek her süreçte öğretmenlerle iletişim halinde olmaları gerektiğini de dile getirmişlerdir. Konuya ilişkin olarak Ö10 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Veliler de katılım sağlayabilirler onlarda bizle beraber çocuklarla beraber müzelere gelebilirler. Yine bu konuda izin vermeleri, gönüllü olmaları, teşvik etmeleri, çocukları da teşvik etmeleri yararlı olacaktır (Ö10, Görüşme, s.7).” Ö5 ise görüşünü “Velilerin bu kapsamda çocukları maddi ve manevi destek aynı zamanda bilinçli ve yönlendirici kişi konumunda olmaları beklentim bu yönde (Ö5, Görüşme, s.7).” şeklinde belirtmiştir.

4.4.3. Okul idaresinden beklentiler temasına ilişkin görüşler

Özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden yararlanabilmeleri için öğretmenler ve velilerin yanı sıra önemli etkenlerden biri de okul idaresidir. Öğretmenlerin müze ziyaretini planlanması ve müze ziyaretini gerçekleştirebilmesi için gerekli olanakların okul idaresi tarafından sağlanması beklenmektedir. Bu kapsamda öğretmenlere, sanat eğitiminde özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanmaları adına okul idaresinden beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin “Okul İdaresinden Beklentiler” temasına ilişkin görüşlerinden elde edilen alt temalar ve kodlar Şekil 4.9`da yer almaktadır:

Şekil 4.9. “Okul İdaresinden Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Görüşme yapılan öğretmenlerin görüşlerine göre en önemli hususlardan biri, müze ziyaretinin yapılabilmesi için ilgili kurumlardan gerekli izinlerin alınmasıdır. Bu konuya ilişkin olarak Ö1 görüşünü “Okul yönetiminden beklentim ortaya bir fikir ya da bir durum olduğunda bunu yetkili olarak resmi makamlarda izin alma gibi durumların uygun olarak halledilmesi gerektiği taraftarıyım (Ö1, Görüşme, s.8).” şeklinde ifade etmiştir. Ö13 ise görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

Aslında şimdi bir müze ziyaretinde belli kurallar, prosedürler var. Bunun biraz daha bizim adımıza kolaylaştırılması, bize biraz daha liderlik etmeleri ve kurumlar arası iş birliği

sağlamaları bizim işlerimizi kolaylaştırmaları açısından çok iyi olacaktır. Çünkü bizi zorlayan bir şey, çoğunlukla bize bırakılıyor bu durum ama idareciler kendi aralarında bu işi daha rahat halledebilir. Çok fazla evrak yükü bizi bundan uzaklaştırıyor açıkçası (Ö13, Görüşme, s.12).

Öğretmenler, gerekli izinlerin alınmasının yanı sıra okul idaresinin öğretmenlerin müze ziyareti yapmalarını teşvik etmesi; bu konuda öğretmen, veli ve müze ile iş birliği yaparak müze ziyareti planlama sürecinde her türlü kolaylığı sağlaması gerektiğini dile getirmişlerdir. Ö7 görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

Okul idaresi bizim dilekçemizi kabul eder, servisimizi ayarlar işte o sürecin yürütülmesinde bize yardımcı olması ama genelde ilk başta takılıyor daha hani veliye gitmeden, öğrenciye çıkarmadan okul idaresine takılıyor. Ne gerek var şeyi olduğu için biraz daha anlayış bekliyoruz, destek bekliyoruz, denetim ve yardım bekliyoruz (Ö7, Görüşme, s.11).

Ö13 ise bu konuyla ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

Benim önümün biraz açılması gerekiyor, her şeyi biz bilmiyoruz. Biraz işin içinde öğrenmemiz gerekiyor (...). Birçok kriter giriyor yani müze ziyareti için plan, program gerekiyor bunu yapıyorsun, servis ayarlanıyor, hostes ayarlanıyor, müze ile görüşmeler oluyor, buradaki ortam düzenlemelerini yapmamız gerekir. Birçok şey var işin içerisinde tek başına öğretmene bırakılırsa öğretmen için çok zorlayıcı olacaktır. O yüzden idarecilerimiz de destek vermesi lazım, bizi de anlamaları gerekiyor (Ö13, Görüşme, s.12-13).

Öğretmenlerin dile getirdiği bir diğer önemli husus da ulaşım problemidir. Bir müze ziyareti için yakın mesafede yer alan müzeler tercih edilse dahi öğrencilerin müzelere güvenli bir şekilde ulaşımı büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretmenler, okul idaresinden bu sürecin daha kolay ve rahat yürütülebilmesi adına ulaşım olanağı sağlamasını beklemektedir.

Bazı öğretmenlerin belirttiği önemli bir husus ise okul idaresi tarafından özel gereksinimli öğrencilere yönelik bu tarz faaliyetlerin düzenlenmesine sıcak bakılmaması, bu konuda ön yargıyla yaklaşılmasıdır. Ö11 görüşünü şekilde ifade etmiştir: “Özel gereksinimli bireyler özellikle zihin engeli üzerinde düşünürsek bu tarz yerlere çok gönderilmemeyi tercih ediliyor problemleri davranış sergiledikleri için. Bunlar için biraz daha bir şeylere ön ayak olmak hani bunları yapabilmek önemli diye düşünüyorum (Ö11, Görüşme, s.8).” Bu nedenle öğretmenler, okul idaresinin müze eğitimine ilişkin etkinliklerin düzenlenmesine katkı sağlayarak her tür engelli gruplarının bu faaliyetlere katılımına izin vermesini ve bu konuda gönüllü olmalarını beklemektedir.

4.4.4. Millî Eğitim Bakanlığından beklentiler temasına ilişkin görüşler

Özel gereksinimli öğrencilere yönelik eğitim etkinliklerinin gerçekleştirilebilmesi, müzelere ziyaretlerin yapılabilmesi, müfredat doğrultusunda bu bireylerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve ortaya çıkacak ihtiyaçların karşılanması bağlamında Millî Eğitim Bakanlığına da görev düşmektedir. Bu doğrultuda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine, özel gereksinimli bireylere yönelik etkili bir müze ziyareti planlanma sürecinde ve sonrasında doğabilecek ihtiyaçların belirlenmesi adına Millî Eğitim Bakanlığından beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin “Millî Eğitim Bakanlığından Beklentiler” temasına ilişkin görüşlerinden elde edilen alt temalar ve kodlar Şekil 4.10`da yer almaktadır:

Şekil 4.10. “Millî Eğitim Bakanlığından Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde öğrenme ortamı olarak müzelerden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığından beklentileri öğretmenleri müze gezilerine teşvik etmeleridir. Bu kapsamda öğretmenler, müzelerle iş birliği yaparak özel gereksinimli öğrencileri müzelere yönlendirilmesini, okullarda bu öğrencilere yönelik projeler hazırlanmasını, bu tarz etkinliklerde özel

gereksinimli öğrencilere öncelik tanınmasını beklemektedir. Ö11 görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Bu bir zincir yani Millî Eğitim Bakanlığında başlayarak müdürümüzden bize gelecek bir zincir tamamen. Bize kesinlikle bunu teşvik edebilmeleri lazım diye düşünüyorum. Bu teşvik en azından olması lazım. Belli şeylerin öğretmenlere, öğrencilere sağlanması lazım. Aslında öncelikle ön yargı yani gerçekten ikinci, üçüncü planda tutulabiliyoruz. Gidemezler olamaz mesela okul gezilerinde aynı şeyi yaşayabiliyoruz. Farklı sınıflar gidebiliyorken özel eğitim sınıflarına bu okul gezileri mesela olmuyor diyebiliriz (Ö11, Görüşme, s.9).

Ö12 ise görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı da bu konularla ilgili her konuda olduğu gibi farkındalık projeleri oluşturabilir. Bu tür bireyler için özel günler düzenleyebilir ülke genelinde. İşte şu gün bu öğrencilerimiz için müzeler şu şekilde hazırlanmıştır yani Millî Eğitim Bakanlığı da aslında en üst kurum olarak çok daha kolaylaştırabilir (...). Bu tür öğrencilere ayrıcalık tanınabilir girişlerde ve bunu bakanlık sağlayabilir bence yapacağı görüşmelerle. Yani bakanlık bünyesinde bu tarz projelerle yıl boyunca veya yıl içerisinde belli günlerde bu öğrenciler için müzeler açık hale getirilebilir (Ö12, Görüşme, s.10).

Görüşme yapılan öğretmenler, özel gereksinimli öğrencilerin müzelerde etkili bir müze eğitimi deneyimi yaşayabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığının bu öğrencilere yönelik örnek planlar, öğretmen ve müze etkinlik kılavuz kitabı gibi müze eğitimine dair kaynak oluşturması gerektiği dile getirmiştir. Aynı zamanda öğretmenlere genel müze eğitiminin yanı sıra özel eğitime yönelik müze eğitiminin verilmesine ilişkin görüş bildirilmiştir. Ö6 konuya ilişkin görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir: “Yani bu konuyla ilgili düzenleme yapma, kitaplarla ve öğrencilere ulaştırabilme şeklinde, bize eğitimler verme, nasıl yol izlenebileceğimizi göstermek için bize bir plan hazırlama, bunları bize aktarması bize çok fazla fayda sağlayacaktır (Ö6, Görüşme, s.9).” Öğretmenlerin, bu konuyla ilişkin Millî Eğitim Bakanlığında beklentilerden biri de öğrencilerin müzelere götürülmesi için alınacak olan izinlerin alınmasında kolaylık sağlanmasıdır. Bu konuya ilişkin Ö13 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

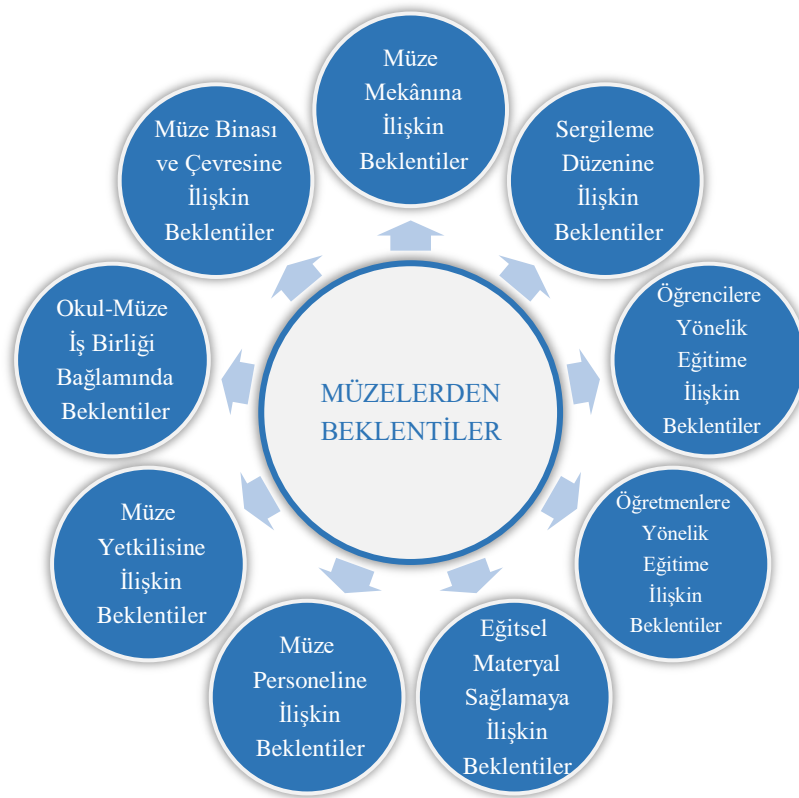
Millî Eğitim Bakanlığı en tepede olduğu için bunun alt yapısını ilk önce onların kurmaları gerekir. Biz baş başa kalıyoruz bu programları yaparken en ufak bir problem çıktığında sorumlu da biz oluyoruz (...). Yani temel şey onlarda ne derler prosedürün arkasının hazırlanması ve önümüzü açmak onlarda (Ö13, Görüşme, s.14).

Öğretmenlerin bu konuya ilişkin ifade ettiği diğer bir husus da özel gereksinimli öğrencilerin müze eğitim faaliyetlerine katılım sağlayabilmeleri için bakanlık tarafından belirli bir bütçenin ayrılması gerektiğidir. Aynı zamanda öğretmenler bu kapsamda özel gereksinimli öğrencilerin müzelere ulaşımının sağlanması ve bu öğrencilere gerekli

olanakların sunulmasını beklemektedir. Tüm bu olanakların sağlanmasının yanı sıra bazı öğretmenler, özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitimine ilişkin ders müfredatlarında düzenlemeler yaparak derslerde müze gezilerine daha fazla yer verilmesi ve müze ziyaretlerini zorunlu hale getirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

4.5. Sanat Eğitiminde Özel Gereksinimli Öğrencilerin Müzelerin Öğrenme Ortamından Yararlanmaları Adına Müzelerden Beklentiler

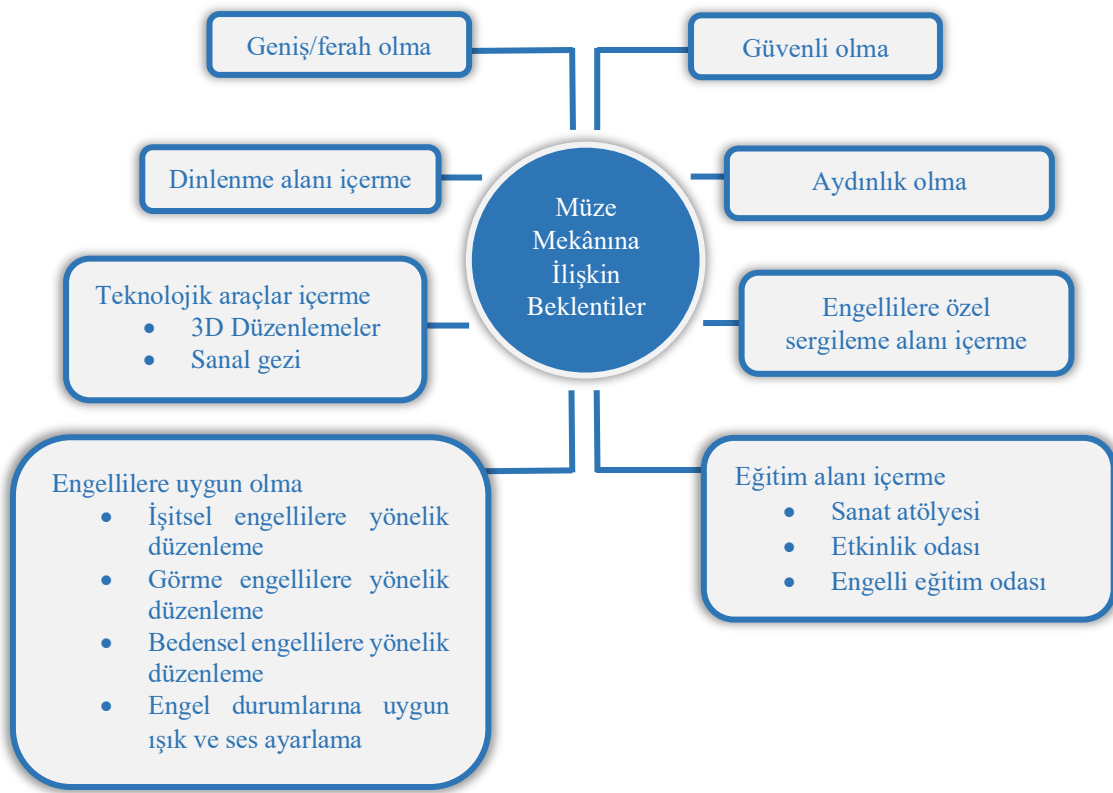
Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanmaları adına müzelerden beklentileri sorulmuştur. Elde edilen veriler çözümlenmiş ve bulgular “Müze Mekânına İlişkin Beklentiler”, “Sergileme Düzenine İlişkin Beklentiler”, “Öğrencilere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler”, “Öğretmenlere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler”, “Eğitsel Materyal Sağlamaya İlişkin Beklentiler”, “Müze Personeline İlişkin Beklentiler”, “Müze Yetkilisine İlişkin Beklentiler”, “Okul-Müze İş Birliği Bağlamında Beklentiler” ve “Müze Binası ve Çevresine İlişkin Beklentiler” şeklinde dokuz tema altında toplanmıştır. Konuya ilişkin temalar Şekil 4.11’de gösterilmiştir:

Şekil 4.11. Müzelerden Beklentilere İlişkin Temalar

4.5.1. Müze mekânına ilişkin beklentiler

Müzedede özel gereksinimli öğrencilere yönelik verimli bir eğitim gerçekleştirebilmek için dikkate alınması gereken hususlardan biri de müzenin mekânsal olarak sahip olduğu özellikleridir. Bu doğrultuda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden daha verimli yararlanabilmeleri adına müze mekânına ilişkin müzelerden beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Müze Mekânına İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.12’de gösterilmiştir:

Şekil 4.12. “Müze Mekânına İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenler müzelerin mekânsal olarak geniş, ferah ve aydınlık olması gerektiğini, müzelerden öğrenciler için güvenli bir ortam sunmasını ayrıca yapılacak olan etkinliklerin kalıcılığını artırmak amacıyla sanal gezi, 3 boyutlu düzenlemelerin yer aldığı teknolojik donanımlı alanların olmasını beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin Ö5 görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

Mekânlar da aynı şekilde aydınlık olmalı, mekânların büyük olması, mekânların çok işlevlere sahip olması yani böyle sanal turlar yapabileceğimiz mekânlara sahip olması, teknolojiden

yararlanılması mekânların bu şekilde uyarlanması bizim için faydalı olacaktır. 3D şeklinde düzenlenmiş alanlar olması, teknolojiyle bağlantının kurulması gerekiyor (Ö5, Görüşme, s.11).

Ö4 ise görüşünü şu sözlerle açıklamıştır: “Öğrenciler için şey de olabilir güvenli olması dışarısının ve müze içinin güvenli olması da önemli öğrencilerin başına orada bir şey gelmemesi adına bunu da söyleyebilirim (Ö4, Görüşme, s.11).” Öğretmenler müze mekânlarında engelli durumlarına uygun ışık ve ses düzenlemelerinin yapılmasını, işitme, görme ve bedensel engelli bireylerin müzelerden verimli bir şekilde yararlanmaları adına gerekli düzenlemeler yapılarak çeşitli teknolojilerden yararlanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Ö10 görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

Yani yine engel türlerimize göre mesela görme engelli, işitme engelli, fiziki engelli, fizyolojik engelli öğrencilerimizin ses kayıt cihazlarıyla işitmeyen öğrencilerimizin görsel materyallerle desteklenmesi, tekerlekli sandalyede öğrencimiz olabilir. Onların mekâna giriş çıkışlarını kolaylaştırılması müze ortamında bu tip imkânların olması faydalı olur (Ö10, Görüşme, s.11).

Öğretmenler aynı zamanda müzelerde eğitim alanı olarak kullanabilecekleri sanat atölyeleri, etkinlik odalarının yanı sıra özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş engelli eğitim odalarının olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Ö10 görüşünü “Özel eğitim öğrencilerine ayrılmış bir ortamda onların daha kolay anlamasını sağlayacak görsellerle materyallerle desteklenerek yapılacak bir anlatım, sunum tabii ki faydalı olur (Ö10, Görüşme, s.11).” şeklinde ifade etmiştir. Ö11 ise görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

Zihin engelli bir bireyin, müze gezisinden zaten beklentimiz hep minimum düzeyde olabiliyor. Ne kadar şey algılayacak, orada gördüğü nesnelere algılayabilecek onlar zaten hep bir soru işareti ama müze içerisinde etkinlik yapılacak. Bir atölyede onlara yapılacak farklı bir eğitim çalışması daha akılda kalıcı olabilir (Ö11, Görüşme, s.11).

Bazı öğretmenler ise müzelerde dinlenme alanlarının olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak Ö7 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Dinlenme alanları çok az. Oturacak yer yapsınlar. Sürekli gezemiyoruz oturmak lazım. Özel gereksinimli çocuk o an da ağladı ya da bir huzursuzluk çıkardı o an bir oturup sakinleş diyebileceğim alanlar da oluştururlarsa memnun oluruz (Ö7, Görüşme, s.23).” Ayrıca bazı öğretmenler ise daha güvenli ve etkili bir müze eğitimi gerçekleştirebilmek adına özel gereksinimli bireylere uygun olarak oluşturulmuş özel sergileme alanlarının müzede olmasını beklediklerini ifade etmişlerdir.

4.5.2. Sergileme düzenine ilişkin beklentiler

Özel gereksinimli öğrencilere yönelik etkili bir müze eğitim gerçekleştirebilmek adına göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husus da müzenin eserlerini nasıl sergilediğidir. Bu kapsamda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden daha verimli yararlanabilmeleri adına müzedeki sergileme düzenine ilişkin beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Sergileme Düzenine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.13’te gösterilmiştir:

Şekil 4.13. “Sergileme Düzenine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden verimli bir şekilde yararlanabilmeleri için eserlerin basitten karmaşığa, basit ve sade olacak şekilde sergilenmesini ayrıca çocukların eserleri rahat bir şekilde izleyebileceği bir sergileme düzenine sahip olmasını beklediklerini belirtmişlerdir. Ö14 konuyla ilgili görüşünü “Çünkü birden çok objeler gördüğünde beyin afallayabilir, çocuk da şaşırabilir, algılamada zorlanabilir ama azdan çoğa doğru veya büyükten küçüğe doğru olursa hani öğrenci daha şey yapabilir, algısı daha iyi olabilir onu diyebilirim (Ö14, Görüşme, s.20).”

şeklinde ifade etmiştir. Bu konuya ilişkin olarak Ö1 ise görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir:

Sergileme düzeninde akışın çok fazla art arda olmaması gerektiğini kanaat getiriyorum. Çünkü çok fazla olduğunda çocuklarda çok karmaşık şeylere yol açabiliyor. Dikkat eksikliklerimiz çok fazla olduğu için dikkatini sadece bir yöne vermesi gerekiyor bizim çocuklarımızın onun için sergileme esnasında çok fazla üst üste ve sırayla materyaller değil de art arda daha fazla boşluklarla olup o şekilde çocuk sadece bir tanesine dikkatini verip ondan bilgi aldıktan sonra diğerine geçmesi gerekir (Ö1, Görüşme, s.12).

Aynı zamandan öğretmenler eserlerin belli bir düzende (tematik, kronolojik vb.) olmasını, ilgi çekici içeriklerin ön planda tutulmasını ve eserlere ilişkin bilgilerin ilgi çekici ve okunaklı olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ö5 görüşünü “Bizim çocuklarımızın seviyelerine uygun bir şekilde günümüze yakın eserlerin ve çok eski eserlerin belli bir sıralamaya göre dizilmesi çocuğun anlamlı ilişki kurması açısından önemlidir diye düşünüyorum (Ö5, Görüşme, s.12).” şeklinde belirtmiştir. Bu konuya ilişkin olarak Ö8 görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir:

Bir bütünlük içerisinde olması açısından hani mesela kullanılan eşyalar olsun, tarihi değerler, mesela kullanılan eşyalar derken bu savaş aletleri, bu kitabeler ya da ne bileyim günlük kullanılan eşyalar hepsi bir bütünlük içerisinde olması, hepsinin kendi içerisinde düzenli bir şekilde gösterilmesi çocuklar açısından daha rahat olur diye düşünüyorum (Ö8, Görüşme, s.12).

Konuyla ilgili olarak Ö4 ise görüşünü “Sergileme düzeninde öğrencilerin içeriklerin ilgi çekici olması, onların daha ön planda olması ya da görsel olarak daha farklı olan daha büyük olan şeylerin daha ön planda olması olabilir bizim öğrencilerimiz için (Ö4, Görüşme, s.12).” şeklinde ifade etmiştir. Müzenin eserlerine dair bilgilerin okunaklı olmasına ilişkin Ö11 görüşünü “Bazen normalde bile altlarda yazan yazıları okumakta falan biz de zorlanabiliyoruz yani çok küçük olduğu zamanlar yani o tarz şeylerin daha ilgi çekici daha okunaklı olabilir mesela zihin engelli bir birey için (Ö11, Görüşme, s.12).” şeklinde dile getirmiştir.

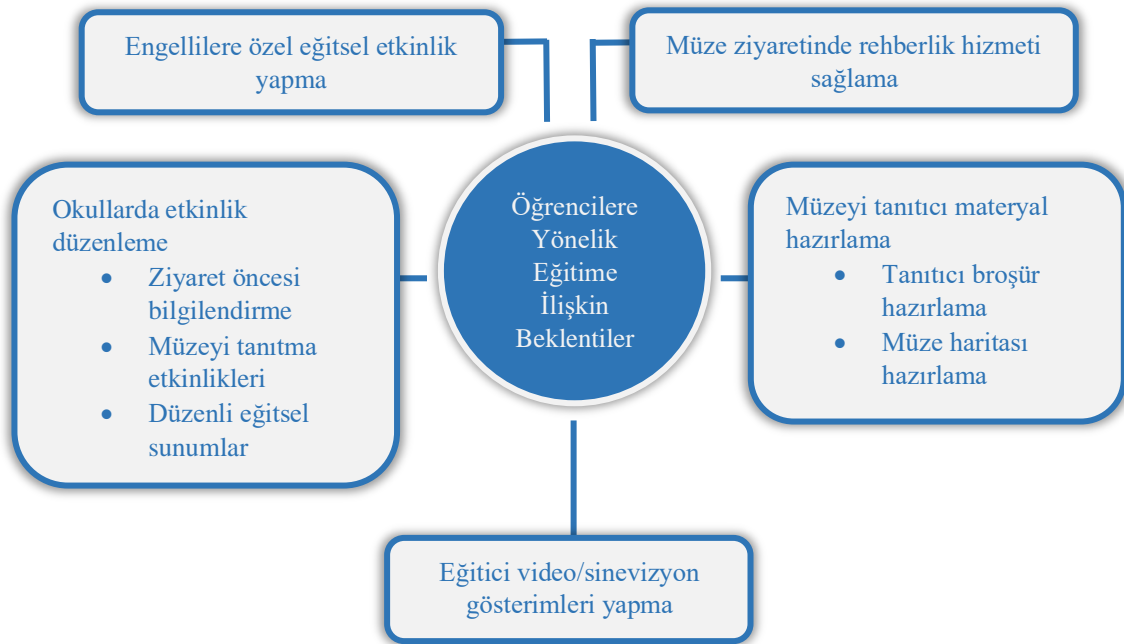
Öğretmenler hem eserlerin hem de öğrencilerin güvenliğinin sağlanması adına eserlerin korunarak sergilenmesinin önemini belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin Ö13'ün görüşü şu şekildedir:

Şöyle düşünüyorum eğer bir tabloysa bunun güvenlik önlemleri alınmalı. Eğer dokunabilecek bir şeyse bunu alma ihtiyacı olabilir meraktan çocuğun. Ona göre sabitleyici bir şeyler yapacaklar ya da heykelleri bir camkanla nasıl koruyacaklarsa çünkü bunları dikkatini çekip zarar da verebilirler belki de dokunmak da isteyebilir. Bunun için özel bir çalışma gerektiriyor (Ö13, Görüşme, s.18).

Ayrıca öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden etkin olarak yararlanmaları adına eserlerin sergilenmesinde teknolojik imkânlardan yararlanılmasını, müzelerde engellilere yönelik kabartma rölyeflerin ve sesli anlatımların yer alması gerektiğini dile getirmişlerdir.

4.5.3. Öğrencilere yönelik eğitime ilişkin beklentiler

Özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden etkili bir şekilde yararlanabilmeleri adına dikkat edilmesi gereken önemli etkenlerden biri de müzelerin bünyelerinde yer alan eğitim faaliyetlerinin; bireylerin ihtiyaçlarına cevap vermesi, etkin olması ve nitelikli olmasıdır. Bu bağlamda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine müzelerden özel gereksinimli öğrencilere yönelik eğitime ilişkin beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Öğrencilere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.14’te gösterilmiştir:

Şekil 4.14. “Öğrencilere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenler özel gereksinimli öğrencilere yönelik eğitime ilişkin olarak müzelerin bu bireyler için özel eğitsel etkinlikler yapmasını, ziyaret sürecinde rehberlik hizmeti sağlaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin olarak Ö11 görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir:

Özel gereksinimli bireyler daha artı ilgi gerektiriyor ve bu grup olarak ayırdığımızda zihin engeli kısmı. Yani onlar için ne yapılabilir bunu düşünmek gerekiyor. Onlar için aslında daha çok rehberliğe ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Yani mesela şu an bir müzeye gittiğimizde kendimiz gezebiliyoruz direkt ama onlar için belki daha fazla rehberliğe ihtiyaç olabilir. Yani oraya gittiğimizde, bir gezi düzenlediğimizde öğretmen tek başına yeterli kalmayabilir (Ö11, Görüşme, s.10).

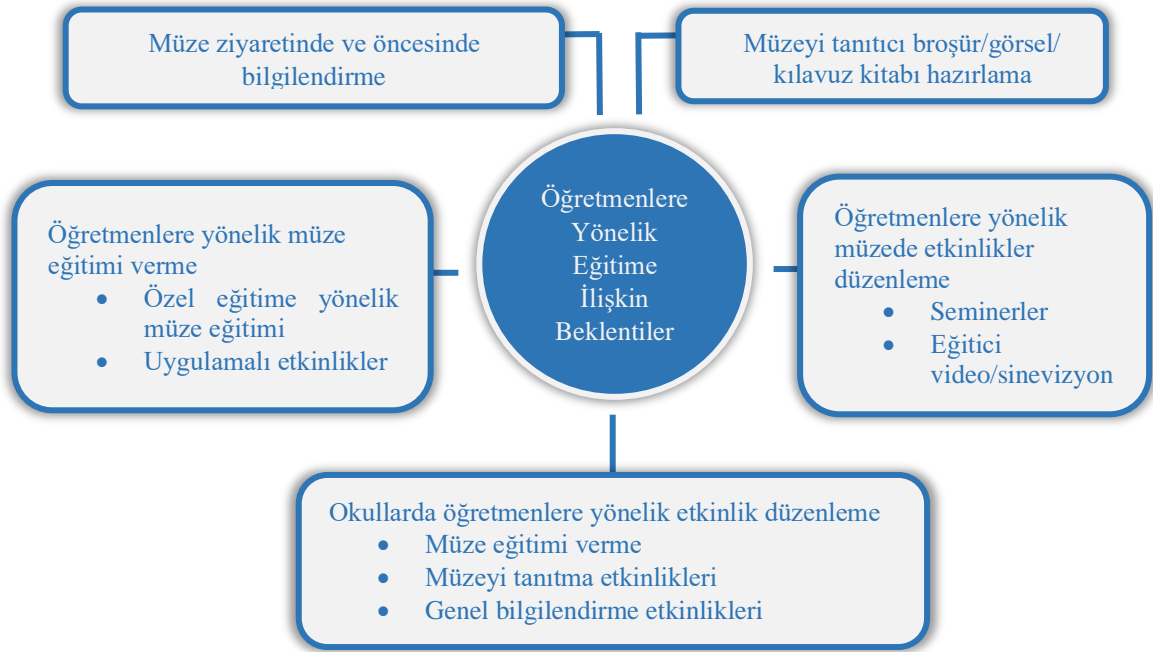
Konuyla ilgili olarak Ö12 ise görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

Ziyaret eden öğrencilere en sonunda o an ki duygu durumlarına göre çalışmalar yaptırabiliyorlar yoğurma maddeleri olsun, boya maddeleriyle olsun. Tabii ki bizim öğrencilerimizle biraz daha kısıtlı olabilir ama o etkinliklerin aynısı bizim öğrencilerimizle bence yapılabilir, birlikte bir şeyler çalıştırılabilir (Ö12, Görüşme, s.14).

Aynı zamanda öğretmenler müze eğitiminin müzelerle sınırlı kalmaması için müzelerin okullarda öğrencileri ziyaret öncesi bilgilendirme, müzeyi tanıtmaya ve eğitsel sunumlar yapma gibi çeşitli etkinlikler düzenlemelerini beklediklerini belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin Ö8 görüşünü “Müzeler de aslında kendilerini, müzelerini tanıtmaya kısa broşürler ya da afişlerle, tanıtım filmleriyle bütün okullarda sürekli yapılmaya bile özel gereksinimli okullarda tanıtılabilir, öğrenciler davet edilebilir diye düşünüyorum (Ö8, Görüşme, s.13).” şeklinde ifade etmiştir. Bu soruya ilişkin olarak öğretmenler müzelerin müzeyi tanıtıcı broşür ve müze haritası hazırlayarak bu materyallerin öğrencilerle paylaşılmasını beklediklerini dile getirmişlerdir. Ö2 görüşünü şu sözlerle açıklamıştır: “Öğrencilere bu bilgilerin verilmesi, broşürlerin, görsellerin, müze haritalarının öğrencilerle paylaşarak onları müzelere karşı farkındalıklarının artırılması sağlanabilir (Ö2, Görüşme, s.13).” Ayrıca bazı öğretmenler öğrencilere yönelik eğitsel hizmet olarak eğitici video ve sinevizyon gösterimlerinin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

4.5.4. Öğretmenlere yönelik eğitime ilişkin beklentiler

Müze ziyareti planlama ve müze eğitimi sürecinin verimli geçebilmesi, öğrencilerin müzelerden etkin bir şekilde yararlanabilmesi için öğretmenlerin müze eğitimine dair bilgisi ve bu konuya ilişkin yeterli donanımına sahip olması önemli bir husustur. Bu bağlamda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine müzelerden öğretmenlere yönelik eğitime ilişkin beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Öğretmenlere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.15`te sunulmuştur:

Şekil 4.15. “Öğretmenlere Yönelik Eğitime İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Bu soruya ilişkin olarak görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin öğretmenlere yönelik eğitime ilişkin müzelerden beklentilerinden biri, müze ziyareti öncesinde ve ziyaret sırasında bilgilendirme yapılmasıdır. Bu konuya ilişkin olarak Ö9 görüşünü “Gittiğimiz zaman orada bize bir kere tanıtılmalı zaten oradaki sanat eserlerini, gezdiğimiz bölümü ne olduğunu, tanıtılmalı bize. Tanıtıcı eğitimleri iyi olmalı (Ö9, Görüşme, s.18)” şeklinde belirtmiştir. Ö1 ise görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Bir müze eğitimi ziyareti olduğunda ilk önce bizim gitmemizden ziyade onların bizim okulumuza gelip (...) müze hakkında örnek veriyorum bilgilendirilmeyi bana sağarlarsa en azından ben de bilgi sahibi olup çocuğu bilgilendirerek çocuğu işte oraya gittiğinde ne yapmaması gerektiğine dair bilgiler vererek bu şekilde daha sağlıklı bir ortam oluşturulması gerektiğini düşünüyorum (Ö1, Görüşme, s.13).

Öğretmenler ayrıca müzelerin okullarda müze eğitimi vermesini, genel bilgilendirme ve müzeyi tanıtmaya etkinlikleri düzenlenmesini, öğretmenleri bilgilendirmek amacıyla müzeyi tanıtıcı broşür, görseller ve kılavuz kitabı hazırlamalarını beklemektedir. Ö4 görüşünü “Burada kültürel mirası sürdürme, sonra geçmişi ve eserleri anlama, yorumlama özelliğini öğretmenlere ve öğrencilere eğitim vererek destek sunabilir (Ö4, Görüşme, s.13).” şeklinde ifade etmiştir. Bu konuya ilişkin olarak Ö14 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Gittiğinizde arkeologların tarihi eserlerin tanıtması,

sonra kılavuz olarak bir kitap veya broşür vermeleri, tüm tarihi oradaki tarihi eserleri tanıtıcı kılavuz, broşür olabilir (Ö14, Görüşme, s.22).”

Öğretmenlerin diğer bir beklentisi de müzelerin özel eğitime yönelik müze eğitimi vermesi ve eğitimlerde uygulamalı etkinliklere yer verilmesi şeklindedir. Konuyla ilgili olarak Ö6 ise görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

Öğretmenler için tabii ki daha çok böyle nasıl verebiliriz nasıl bunu kazandırabiliriz şeklinde eğitimler. Bu eğitimlerin içeriğinde de dediğim gibi her zaman özel eğitimden bahsederek çünkü eğitimler alıyoruz ama özel eğitime entegresini hiçbir zaman almıyoruz. Bu bizim için eksi bir durum ki ben şöyle de düşünüyorum sadece özel eğitim öğretmenlerine değil tüm öğretmenlerin şu şekilde olması gerekir. Çünkü sınıfınızda bir kaynaştırma öğrencisi olabilir onun da o ortama girmesi gerekebilir o ortamda nasıl davranacağınızı bilmeyebiliriz (Ö6, Görüşme, s.13).

Ö13 ise bu konuya ilişkin görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

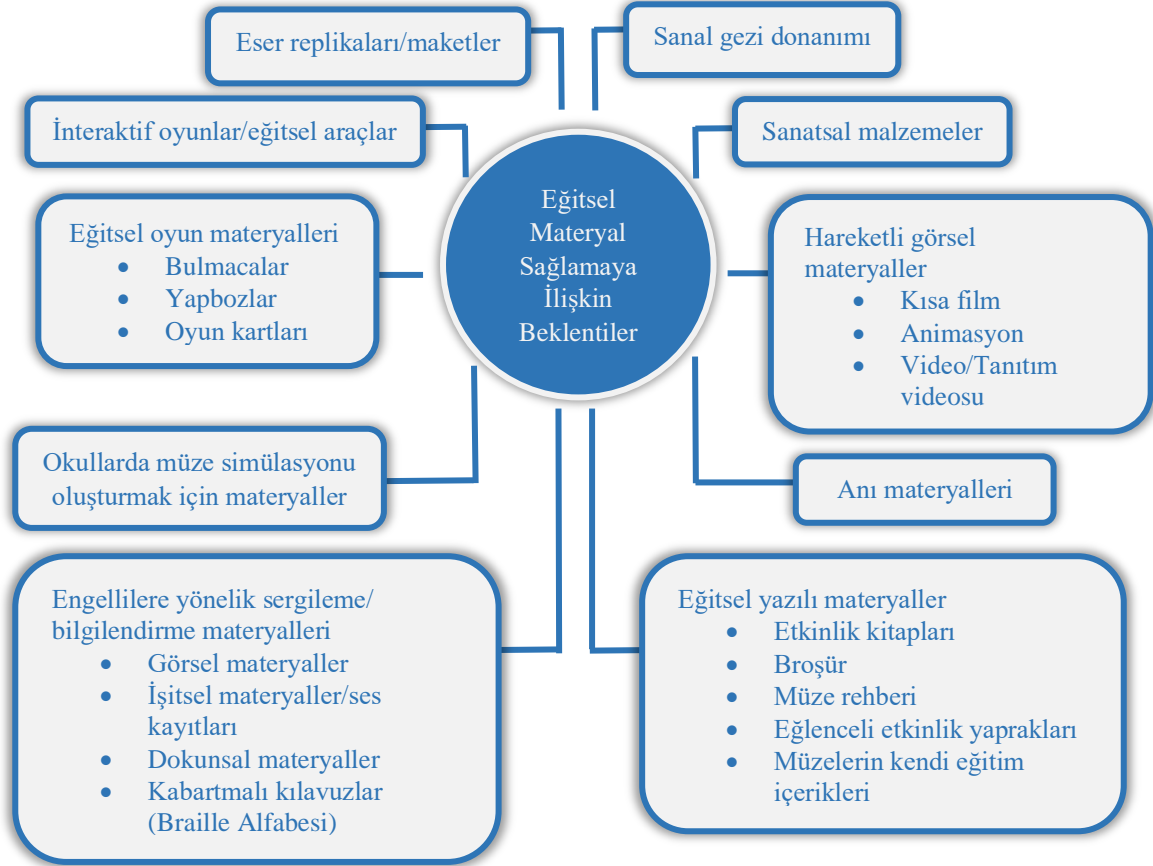
Bizi bilinçlendirici bir çalışmadan geçirebilirler. Uygulama etkinlikleri yaptırabilirler bu hizmet sonunda Müze eğitimiyle ilgili bilgi verebilirler. Benim yüz yüze aldığım eğitimle internetten aldığım eğitim apayrı olacaktır. Ben bunu yaparak yaşayarak öğrenirsem daha mutlu olurum, kalıcı olur. Buna yönelik bir eğitim verilsin, bir uygulama yapılsın bize. Ayıryeten çocuklar da dahil edilsin bu uygulamanın sonucuna (Ö13, Görüşme, s.20).

Bazı öğretmenler ise müzelerin öğretmenlere yönelik seminerler düzenlemesini ayrıca eğitsel hizmet olarak eğitici video ve sinevizyon gösterimlerine yer verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Ö5 görüşünü şu sözlerle bildirmiştir: “Şöyle videolar, görseller ve sinevizyon gösterilerinin olması, müze ile ilgili bilgi verebilecek görevlilerinin olması bu şekilde seminerler vererek eğitsel hizmetler sunulursa eğer bizler ve çocuklar için faydalı olacaktır (Ö5, Görüşme, s.13).”

4.5.5. Eğitsel materyal sağlamaya ilişkin beklentiler

Müzelerde yürütülen eğitim faaliyetleri kapsamında yapılacak etkinliklerde, müze ziyareti planlama sürecinde, müze eğitiminin gerçekleştiği esnada ve sonrasında yararlanmak amacıyla birçok materyale ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaç doğrultusunda müzeler, müze eğitimi kapsamında gerçekleştirilecek etkinlikler için öğretmenlerin ve öğrencilerin yararlanabileceği eğitsel materyaller üretmektedir. Bu kapsamda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine özel gereksinimli öğrencilerin müze eğitiminde yararlanmak adına müzelerin eğitsel materyal sağlamasına ilişkin beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Eğitsel

Materyal Sağlamaya İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.16`da sunulmuştur:

Şekil 4.16. “Eğitsel Materyal Sağlamaya İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenler özel gereksinimli öğrencilere yönelik gerçekleştirilecek müze eğitimi faaliyetleri için müzelerin eserlerin replikalarını/maketlerini, eğitsel oyun materyalleri (bulmaca, yapboz, oyun kartları vb.) sağlaması, öğrencilerin etkileşim kurabileceği interaktif oyunlarına ve eğitsel araçlarına sahip olması gerektiği şeklindeki beklentilerini dile getirmişlerdir. Ö14 görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Oradaki objelere yönelik küçük eğitsel oyunlar yapılabilir hocam. Yani oradaki bir arkeologlar eğitsel oyun tarzında küçük maketler yapıp orada mesela sergi gezildikten sonra o materyallerle oyun tarzında oynatılarak çocuklara daha böyle kalıcı hale getirilebilir, bu olabilir. Oyun tarzında bulmaca olabilir (Ö14, Görüşme, s.23).

Bu konuya ilişkin olarak Ö12 ise şu sözlerle görüşünü bildirmiştir:

Öğrencilerin kıramayacağı parçalamayacağı ya da ilgisini çekecek puzzlelar, yapbozlar bu tarz işlerin olması lazım yani daha parçalanamayacak ve nasıl diyeyim kendilerine zarar

veremeyecekleri işlerin olması lazım ya da dijitalle karşı onlar da çok açıklar, dijital ortam üzerinden anlatabilecek işte ekran üzerinden oynayabilecekleri ve konuyu pekiştirebilecekleri şeyler olabilir (Ö12, Görüşme, s.16).

Müzelerin tanıtım ve eğitim amaçlı etkinlik kitapları, müze rehberi, eğlenceli etkinlik yaprakları, broşür ve kendi eğitim içeriklerinin yer aldığı materyaller hazırlaması gerektiğini belirten öğretmenler bu materyallerin yanı sıra müzelerden kısa film, animasyon, video gibi hareketli görsel materyaller sağlanmasını da beklemektedir. Bu konuyla ilgili olarak Ö2 görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir: “Videolar diyebiliriz konularla ilgili, müze tanıtımlarıyla ilgili mesela. (...) ders içeriklerinin öğretmenlerle paylaşırsa bence daha etkili olabileceğini düşünüyorum, eğitsel videoları paylaşılsa daha iyi olur diye düşünüyorum (Ö2, Görüşme, s.14).” Ö8 ise görüşünü “küçük de olsa müzeyi tanıtan, müzenin içerisindeki eserleri anlatan kısa kısa büyük değil ama kısa kısa anlaşılır, açık bir şekilde küçük el broşürleri olabilir, afişler olabilir yine ya da dediğim gibi kısa bir video gösterimi, izletilmesi olabilir (Ö8, Görüşme, s.14).” şeklinde dile getirmiştir.

Öğretmenler müzelerden engellilere yönelik görsel, işitsel, dokunsal materyaller, kabartmalı kılavuzlar hazırlamasını beklediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca müzelerin okullarda müze simülasyonu oluşturmak amacıyla gerekli olan materyallerin sağlanması ve sanal gezi donanımına sahip olması gerektiğine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Ö4 görüşünü “Eğitsel materyaller söz konusu olduğunda da görsel, işitsel ve dokunsal materyaller sağlamaya yönelik olması özel gereksinimli öğrenciler için daha uygundur (Ö4, Görüşme, s.14).” şeklinde ifade etmiştir. Bu konuyla ilgili Ö11 ise görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

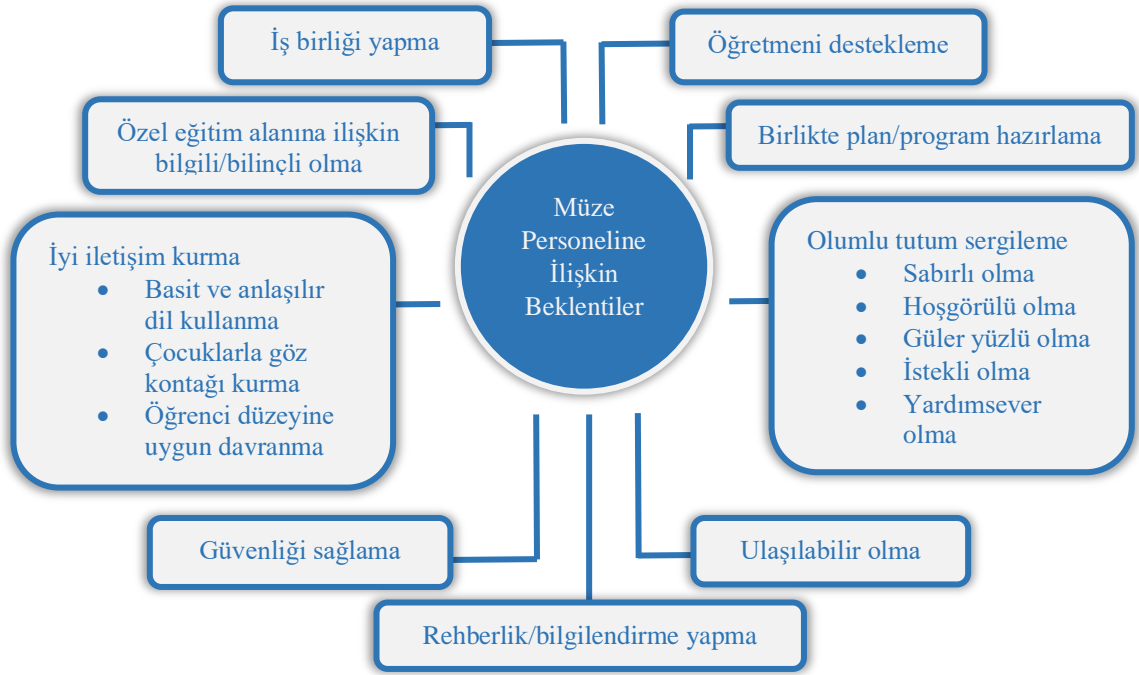
Küçük simülasyonlar, okulda oluşturulacak müzeler yani ön hazırlık yaparak bu materyallerden yararlanarak en azından müze kurallarına alıştırmak lazım diye düşünüyorum. Görüntü de olabilir mesela görsel olarak da kullanabiliriz mesela illa dokunsal olarak değil de görsel olarak müzeleri artık gezebiliyoruz sonuçta uzaktan da müze gezebiliyoruz bunları oraya gitmeden de çocuklara yaşatabilmek de önemli (Ö11, Görüşme, s.14).

Ayrıca öğretmenler müze ziyaretinde yapılacak sanat eğitimi etkinliklerinde öğrencilerin yararlanabileceği sanatsal malzemelerin sağlanması şeklinde beklentileri olduğunu dile getirmişlerdir. Bazı öğretmenler ise müzelerin öğrencilerin ilgisini çeken, müzede yer alan eserlerin maketlerinden yapılmış anı materyallerinin olmasını beklemektedir. Ö7 bu konuyla ilgili olarak görüşünü “Küçük oyuncaklar olabilir. (...) O şeylerin küçük maketleri, oyuncakları hediye edilebilir mesela anlatıldıktan sonra

gösterildikten sonra. (...) Çocuk onu eve götürdüğü zaman unutmaz. Evinde oynadığı zaman bile unutmaz (Ö7, Görüşme, s.18).” şeklinde ifade etmiştir.

4.5.6. Müze personeline ilişkin beklentiler

Müze ziyareti sürecinde herhangi bir sorun yaşanmaması, özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde bir eğitim ortamı olarak müzelerden verimli bir şekilde yararlanabilmesi için diğer önemli bir husus da müze personelinin bu süreçteki davranışı ve tutumlarıdır. Bu bağlamda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine müze ziyareti sürecinde müze personeline ilişkin beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Müze Personeline İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.17’de sunulmuştur:

Şekil 4.17. “Müze Personeline İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenler müze personeline özel eğitim alanına ilişkin bilgili ve bilinçli olmasını, özel gereksinimli öğrencilere yönelik eğitim plan/program hazırlama sürecinde öğretmenlerle ortak çalışılmasını ve müze eğitimi sürecinde öğretmenlerle iş birliği yaparak bu süreçte öğretmenleri desteklemelerini beklemektedir. Ö8 konuyla ilgili olarak görüşünü “Karşılıklı iş birliğinin olması hani karşılıklı belli bir plan ve program dahilinde hareket edilmesi verimliliği daha çok artırır, zaman tasarrufu sağlar diye düşünüyorum

(Ö8, Görüşme, s.15).” şeklinde ifade etmiştir Ö13 ise görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir:

Personelin ilk önce eğitim alması gerekir. Çünkü özel gereksinimli çocukların davranışları hakkında bilgisi olmayabilir, bilgilendirmeye bir eğitime ihtiyaçları olabilir. Çünkü yanlış anlayabilir müze personelleri çocuğun davranışlarını, çocuğun normal davranışı olabilir. Onun için bir eğitim almaları gerekir (...). Bu çocuklarla yüz yüze gelmeli önce, tepkiyi yönlendirmeleri de bu şekilde olacaktır (Ö13, Görüşme, s.23).

Öğretmenler müze personelinin özel gereksinimli öğrencilerin düzeylerine uygun davranmasını, eğitim esnasında basit ve anlaşılır bir dil kullanmasını, iyi iletişim kurabilmek için çocuklarla göz kontağı kurmasını beklediklerini belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak Ö9 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Öğrencilerin anlayabileceği seviyede onların seviyelerine uygun (...), daha anlaşılabilir en yalın en basit şekilde dediğim gibi biraz önce de dediğim gibi bize tanıtım yapmalı müzedeki personel (Ö9, Görüşme, s.20).” Ö5 görüşünü “Şöyle doğru yönlendirmeleri, müzeler hakkında ilgi çekici açıklamalar yapmaları, (...) müze rehberlerinin çocukların düzeylerine inmesi bu şekilde beklentim (Ö5, Görüşme, s.15).” şeklinde belirtmiştir. Bu konuya ilişkin Ö1 ise görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

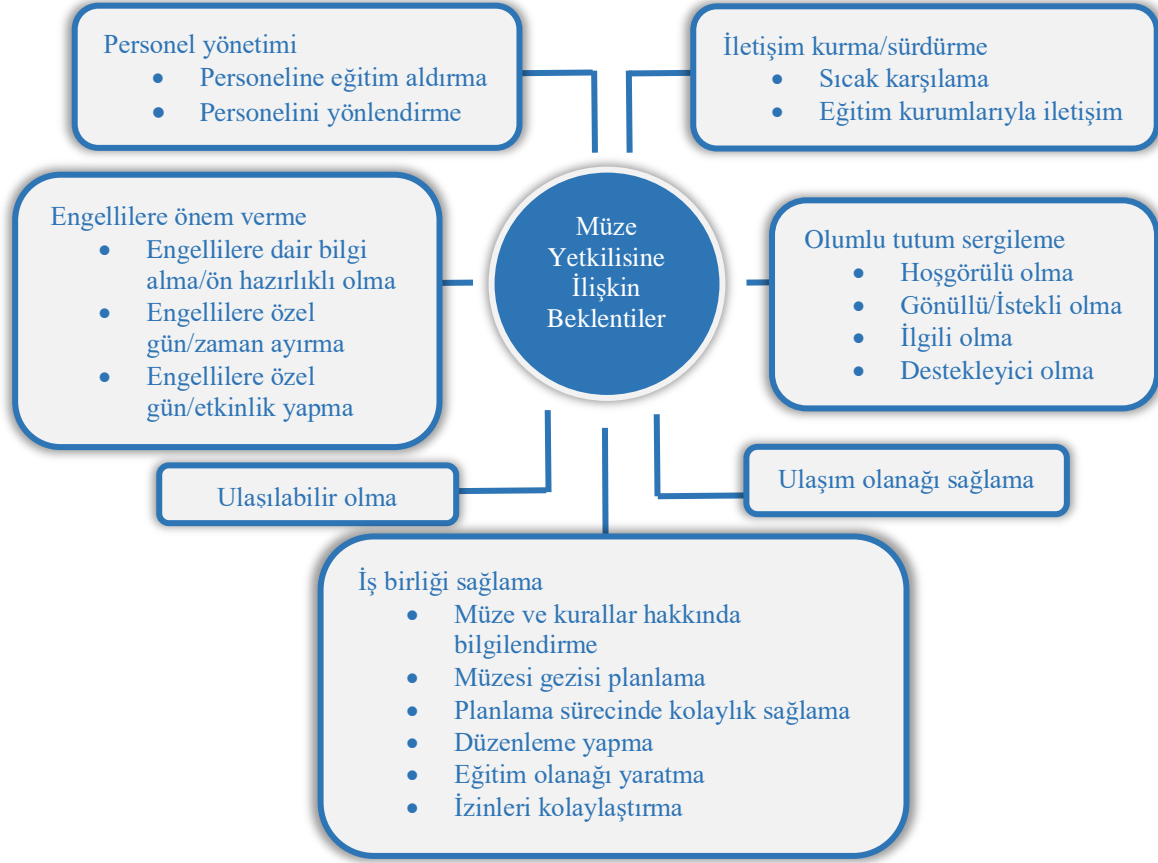
Müze personelinden beklentim daha en öncesi çocuklar müzeyi ziyaret ettiğinde kullanılan dilin basit ve anlaşılır olması gerekiyor. Çünkü çok karmaşık cümleleri çocuklarımız anlamlandıramayabiliyor. Özellikle soyut cümlelerle bir uyarı sağlandığında çocuk bunu anlamlandıramayabiliyor (...) İkinci olarak da bir şey anlatırken çocuklarla göz kontağı göz iletişimi kurması gerekiyor açıkçası. Çünkü bazı çocuklarımız göz kontağı kurmadan dilin ne olduğunu anlamlandıramayabiliyor (Ö1, Görüşme, s.15).

Bu soruya ilişkin olarak öğretmenlerin diğer bir beklentisi de müze ziyareti sürecinde müze personelinin öğretmenlere ve öğrencilere karşı olumlu bir tutum sergilemesidir. Bu bağlamda öğretmenler müze personelinin sabırlı, hoşgörülü, güler yüzlü, yardımsever ve müze eğitimi faaliyetlerine rehberlik etme konusunda istekli olmasını beklemektedir. Ö14 görüşünü “Güler yüzlü olmaları, yardımsever olmaları sonra bu kadar yani evet bu kadar geliyor aklıma şu an da. Öğretmenin bir şeyler yapmak istediğinde olumsuz bir şekilde geri dönüt vermemeleri olumsuzluğu da olumluya çevirmelerini isterim (Ö14, Görüşme, s.24).” şeklinde ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak Ö10 ise görüşünü “Tabi bu çok yeni bir alan olduğu için öğrencilerimizi mümkün mertebe hoşgörü ile karşılamaları (...), onlara yardımcı olmaları gezebilmeleri, orayı anlayabilmeleri adına müze personelinden böyle bir yardım görmemiz bizi çok mutlu eder (Ö10, Görüşme, s.15).” şeklinde belirtmiştir.

Ayrıca öğretmenler müze ziyareti sürecinde personelden rehberlik etmesini, eğitim ortamında güvenliği sağlamasını ve müze personelinin ulaşılabilir olmasını beklediklerini ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin olarak Ö2 görüşünü “Müze personelden yani iş birliği yapmaları, iyi bir rehberlik yapmaları, müze hakkında kısa bilgilerin verilmesi, eserler hakkında bilgilerin verilmesi için öğrencilere ve öğretmenlere birlikte rehberlik etmeleri bence gayet uygun olur (Ö2, Görüşme, s.15).” şeklinde belirtmiştir. Ö14 ise görüşü şu sözlerle dile getirmiştir: “Her zaman arkeologların orada bulunmalarını isterim. Çünkü sınıfı her gün getiremeyebiliyorsun bu şekil yani orada bulunmalarını ve istekli olmalarını isterim (Ö14, Görüşme, s.25).”

4.5.7. Müze yetkilisine ilişkin beklentiler

Özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine yönelik bir müze eğitimi gerçekleştirilmesi, müze ziyareti planlama ve müze ziyareti sürecinde herhangi bir sorun yaşanmaması, gerekli iş birliğinin sağlanması için müzenin idari kadrosunda yer alan yetkililerin müze eğitimi faaliyetlerine ilişkin aldıkları kararlar ve bu konuya dair tutumları büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine müze ziyaretini planlama sürecinde müze yetkililerinden beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Müze Yetkilisine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.18’te sunulmuştur:

Şekil 4.18. “Müze Yetkilisine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Özel gereksinimli öğrencilerin etkili bir müze ziyareti süreci yaşayabilmeleri için müze personelinin özel eğitim alanına ilişkin bilgi sahibi olması ve bu doğrultuda çocukların engel durumlarına ilişkin müze eğitimi etkinliklerinin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu anlamda öğretmenler, müze yetkililerinin gerekli yönlendirmeyi yaparak personelinin pedagojik formasyon eğitimi, müze eğitimi ve özel eğitim alanına ilişkin gerekli eğitimler almasını sağlaması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu konuya ilişkin Ö6 görüşünü “Kendi personeline bu konuyla ilgili bilgi verilmesi, onlar için eğitimler de hizmet içi eğitim şeklinde ilerlenebilir (Ö6, Görüşme, s.16).” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenler müze yetkilisinden, müze ziyareti planlama ve müze ziyareti sürecinde öğretmenlere ve öğrencilere karşı olumlu tutum sergilemesini belediklerini; müze yetkilisinin hoşgörülü, gönüllü/istekli, ilgili ve destekleyici olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak Ö10 görüşünü “Yani bizi ağırlamaya gönüllü olmaları, istekli olmaları bizim için yeterli olur (Ö10, Görüşme, s.16).” şeklinde ifade etmiştir. Ö5 ise görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Tabii ki de planların ve yapılan iş

birliğine uygun şekilde davranılması, geziyi destekleyici ve kolaylaştırıcı tavrılarda bulunmaları, (...) ilgili olmaları (Ö5, Görüşme, s.16).”

Öğretmenlerin müze yetkililerinden diğer beklentileri de eğitim kurumlarıyla iletişim halinde olmaları ve müze ziyaretinde öğretmenler ve öğrenciler için sıcak bir karşılama ortamı oluşturmalarına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Ö11 görüşü şu sözlerle dile getirmiştir:

Bir yerde yetkili hani nasıl davranıyorsa biraz o bütün şeye de işleyişe, çalışana, herkese yansır (...). Yani bunun öncülüğünü yetkililer almalı öncelikle. Yani bu tarz bir gezi yapıyorsam beni belki de yetkili karşılamalı çünkü farklı bir grup, farklı bir geliş yani bizi karşılayarak mesela daha sıcak bir ortam oluşturabilir, kendimizi orada güvenli hissedebiliriz müze içerisinde (Ö11, Görüşme, s.16).

Ayrıca öğretmenler müze yetkililerinin, müze ziyareti planlama sürecinde öğretmenlere kolaylık sağlamalarını, okullarla iş birliği yaparak müze gezileri planlamalarını, öğretmenler ve öğrencileri müze ve müze kuralları hakkında bilgilendirmelerini, özel gereksinimli öğrencilere yönelik müzelerde gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlayarak bu öğrencilere eğitim olanağı sunmalarını, müze ziyaretini gerçekleştirebilmek için gerekli olan izinlerin alınmasında kolaylık sağlamalarını beklediklerini belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak Ö6 görüşünü “Yetkililerden beklentim de tabii ki dediğim gibi planlama sürecinde ortak iş birliği içerisinde olması, çocuklarla ilgili öğretmenlerden bilgi alması, ona göre bir ortam düzenlemesinin sağlanmasını yapmaları ve hani genel olarak bir bilgilendirme yapmaları (Ö6, Görüşme, s.16).” şeklinde ifade etmiştir. Ö10 ise görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir: “Resmiyete dökmeden önceki süreçte de onlar da bizim izin alabilmemiz adına yardımcı olabilirler. Hatta belki bizi davet edebilirler. Bunun sürecini, süresini ayarlayabilirler. Öğrencilerimiz için en uygun zamanda bizi ağırlayabilirler (Ö10, Görüşme, s.16).” Ö1 ise konuyla ilgili olarak görüşünü şu şekilde açıklamıştır:

Müze yetkililerinden beklentimiz en önemlisi şu olur. Daha önceden bizi bilgilendirirlerse müzenin nasıl diyeyim çevresel uyarıları neler bu birincisi. Müzede bizi neler bekliyor. Herhangi bir şekilde fiziksel koşullarında bizi zorlayacak şeyleri var mı? Ya da müzede olması gereken kurallar neler? Bu kuralları bize daha öncesinde söylerlerse biz de çocuklarımıza en azından bu kuralların ne olduğunu müzeye gidildiğinde bu kuralların yapılması gerektiğini söylediğimizde daha sağlıklı bir ortam olmuş olur hem de çocuk neyden haberdar olması gerektiğini bilir (Ö1, Görüşme, s.16).

Öğretmenlerin müze yetkilisine ilişkin dile getirdiği diğer beklentileri; müze ziyareti planlama sürecinde özel gereksinimli öğrencilerin engel durumlarına ve

düzeylelerine dair öğretmenlerden bilgi alarak gerekli hazırlıkları yapması, engellilere yönelik özel bir gün/ zaman ayırması ve bu bireylere yönelik özel etkinlikler düzenlemesi şeklindedir. Konuyla ilgili olarak Ö4 görüşünü “Bu planlama sürecinde de az önce bahsettiğimiz bedensel, zihinsel, görme ve işitme engelli öğrenciler adına öğrencilerin orada daha rahat bir şekilde müze eğitimi alabilmeleri için önceden düzenleme yapılabilir (Ö4, Görüşme, s.16).” şeklinde belirtmiştir. Ö13 görüşünü ise “Belli bir günü bize vermelerini çok isterim. Çünkü bizim çocuklar fazla kalabalıktan hoşlanmayacaktır. Bize öyle bir gün temin ederlerse çok iyi olur. Hem müzeler özel gereksinimli çocukları tanımış olur, kaynaşmış olur (Ö13, Görüşme, s.24).” şeklinde ifade etmiştir. Ö14 ise bu konuya ilişkin görüşünü “Özel gereksinimli öğrencilere yönelik de bir gün veya bir iki gün belirleyerek mesela otizmlili öğrencilerine ait farklı bir gün, zihinsel engelli, görme engelli kesinlikle bunu yapmalarını tavsiye ederim (Ö14, Görüşme, s.28).” şeklinde belirtmiştir. Konuyla ilgili olarak Ö9 ise görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir:

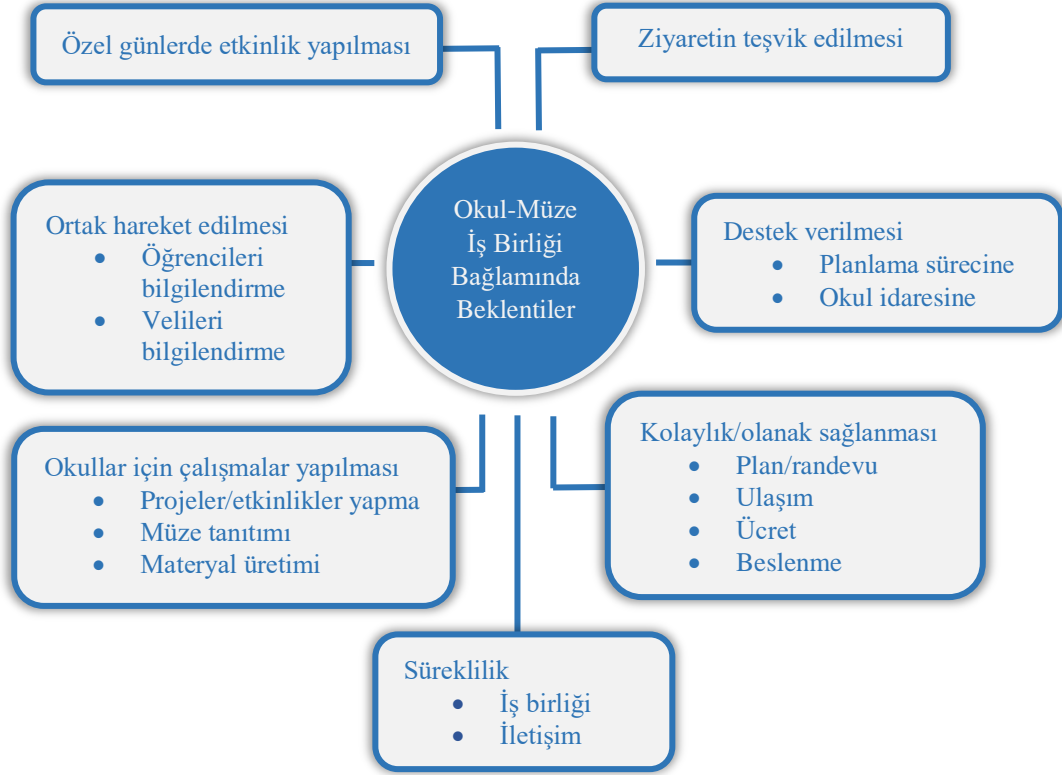
Mesela çok güzel bir şekilde şimdi bu da geldi aklıma mesela biz Engelliler Haftasında çocukların 10-16 Mayıs Engelliler Farkındalık Haftası her yıl bunu çocuklarla beraber bunu farkındalığı artırmak adına faaliyetler düzenleniyor. Mesela müzeler bize talep göndermeli, bu Engelliler Farkındalık Haftası`nda işte öğrencilerimizi kabul etmeli ortamda faaliyetleri onlar düzenlemeli (Ö9, Görüşme, s.14).

Bu görüşlerin yanı sıra bazı öğretmenler müze ziyareti planlama ve müze ziyareti sürecinde öğretmenin yalnız bırakılmamasını ve bu konuda müze yetkilisinin ulaşılabilir olmasını beklediklerini vurgulamışlardır. Konuya ilişkin olarak Ö6 görüşünü “Müzeler herkese açık yerler hani ve biz oraya yani engelli bir kişi oraya gittiğinde rahatlıkla hani destek alabilmeli yetkiliden, (...), bir ihtiyacı olduğunda hemen talep edebilmeli (Ö6, Görüşme, s.16).” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca özel gereksinimli öğrencilerin müzelere erişimini kolaylaştırmak adına müze yetkililerinin bu öğrencilere ulaşım olanağı sağlaması gerektiği belirtilmiştir.

4.5.8. Okul-müze iş birliği bağlamında beklentiler

Özel gereksinimli öğrencilerin müzelere erişiminin sağlanması, müze eğitimi konusunda gerekli bilincin oluşturulması ve bu konuya ilişkin farkındalığın artırılması için okul ve müzenin iş birliği yapması büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine okul-müze bağlamında müzelerden beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Okul-

Müze Bağlamında Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.19`da sunulmuştur:

Şekil. 4.19. “Okul-Müze İş Birliği Bağlamında Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenlerin okul-müze bağlamında müzelerden beklentileri, özel gereksinimli öğrencilere yönelik 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü, 21 Mart Down Sendromu Farkındalık Günü, 10-16 Engelliler Haftası gibi özel gün ve haftalarda bu bireylere etkinlikler düzenleyerek müze ziyareti yapılması konusunda okulları teşvik etmesidir. Konuya ilişkin olarak Ö12 görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Yani sadece bizim girişimlerimiz değil de biraz onların da bu konuyla ilgili girişimleri olması güzel olur. (...) Müzelerin özel günlerde hadi bekliyoruz sizi, (...) her şeyi biz şey yapacağız kontrol edeceğiz, koordine edeceğiz. Bugün de bizim ziyaretçimiz olun demelerini beklerim mesela ve bununla ilgili okullarla iletişime geçmelerini beklerim (Ö12, Görüşme, s.19).

Bu soruya ilişkin olarak öğretmenler müzelerin hem müzenin tanıtılması hem de müze eğitimine ilişkin öğrencilerin ve velilerin bilgilendirilmesi konusunda okullarla ortak hareket etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ö2 görüşünü “Okul müze iş birliği bağlamında müzelerin tanıtımı okul ve müze yetkililerinin ortak bir şekilde çalışma

yürüterek öğrencilere müze hakkında bilgiler verilmesi, katılımın nasıl sağlanması gerektiği, velilerle görüşmesi bunlar ortak bir şekilde yürütülebilir (Ö2, Görüşme, s.16).” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenler etkili bir müze eğitiminin gerçekleşebilmesine ilişkin müzenin planlama sürecine ve öğrencileri müze gezilerine götürülmesi için okul idaresine gerekli desteği vermesini beklemektedir. Aynı zamanda öğretmenler müzelerin okullar için projeler/etkinlikler yapmasını, müze tanıtımına ilişkin çalışmalar yürütmesini, özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için bu bireylere yönelik özel materyaller üretmesi gerektiğine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu konuya ilişkin Ö7 görüşünü “Okulu bilgilendirmeye alakalı ya da tanıtıcı davet olabilir hani. Bak müzemize gelin, böyle eserler sergileniyor çocuklar faydalansın, öğrenmek istesinler gibi şeyler olabilir hani. Müzeler de projeler yönetebilirler (Ö7, Görüşme, s.22).” şeklinde ifade etmiştir. Ö6 ise görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir:

Hani çocuklar geldiğinde tabi ki onlar için daha böyle ilgi çekici daha böyle ne yapabiliriz ne sağlayabiliriz, daha hani nasıl çocukların ilgisi alakası artabilir, bu tabi ki bir müze içerisinde bir etkinlik olabilir, müze içerisinde bir broşür hazırlama, bir sinema gösterimi gibi hani bir animasyon izletme gibi şeyler olabilir tabi ki de çocukların bunlar ilgisini çeker (Ö6, Görüşme, s.17).

Öğretmenlerin dile getirdiği diğer bir beklenti ise okulların özel gereksinimli öğrencilere yönelik müze eğitimi yapma talebine karşı müzelerin olumlu bir tutum sergilemeleridir. Bu kapsamda öğretmenler müzelerden, müze ziyareti için randevuların alınması, müze eğitimine ilişkin planların yapılması ve araç temininde kolaylık sağlanmasını beklemektedirler. Bunun yanı sıra öğretmenler, okulları müze ziyaretine teşvik etmek amacıyla müzelerin giriş ücretlerine ilişkin gerekli kolaylığı sağlamalarını beklemektedirler. Konuya ilgili olarak Ö7 görüşünü “Yani şimdi müzeler zaten bizden para alıyor, okula destek verseler bize gelin diye. Gerçekten de şimdi işin içinde para olduğu zaman herkes dikkat kesiliyor ama ücret yani hiçbir şey yapamıyorsa veliyi götürdüğümde bir indirim sağlaması güzel olur (Ö7, Görüşme, s.22).” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca bazı öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasını istediklerine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Ö13 ise görüşünü “Belki orada ikramlar olabilir çocukların ihtiyaçları olacağı için beslenme anlamında. Su, temel ihtiyaçlar, içecek belki ufak tefek besinler, yiyecekler diye düşünüyorum (Ö13, Görüşme, s. 25).” şeklinde belirtmiştir.

4.5.9. Müze binasına ve çevresine ilişkin beklentiler

Bir eğitim ortamı olarak müzelerin ziyaretçilerinin ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayan fiziksel donanıma sahip olması müze ziyaretlerinin ve gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinin daha verimli olabilmesi için öğretmenlerin müze ziyareti planlarken göz önünde bulundurmaları gereken önemli bir husustur. Bu anlamda müze binasının özel gereksinimli öğrencilerin engel durumlarına ilişkin gerekli yeterliliğe de sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine müze binası ve çevresine ilişkin beklentileri sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Müze Binası ve Çevresine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 4.20`de sunulmuştur:

Şekil 4.20. “Müze Binası ve Çevresine İlişkin Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar ve kodlar

Öğretmenler özellikle bedensel engelli öğrencilerin müzelerden daha rahat bir şekilde yararlanabilmeleri adına müzelerin tek katlı olmasını ya da müzelerde bu öğrenciler için rampa veya asansör sisteminin olmasını beklemektedir. Ayrıca öğretmenler müzelerde engelliler için özel girişlerin olması ve engellilerin ihtiyaçları doğrultusunda müze binalarının tasarlanmasını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak Ö11 görüşünü “Sadece bedensel engeli için değil; bir zihin engeli için, özel bir grup için geçişler çok önemli diye düşünüyorum. Çünkü normal o bizim kullandığımız geçişleri

kullanamayabilirler (Ö11, Görüşme, s18).” şeklinde ifade etmiştir. Ö6 ise görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

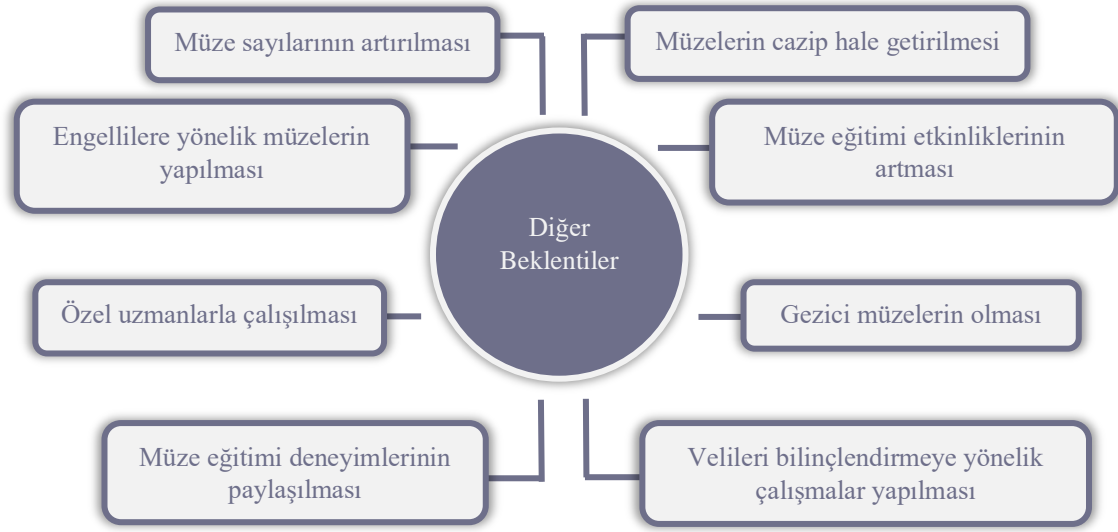
Engellilerin en büyük hani sıkıntılarında birisi bir yere giderken bir alandan bir alana geçmeye çalışırken çok büyük problemler yaşıyor. Bence müze gibi bir yer herkese topluma açık bir yer olduğu için her şekilde her kişinin rahatlıkla gidebileceği bir yer olmalı. Yani sadece merdivenlerden oluşan bir giriş olamaz, bir rampası illaki olmalı, bir asansör (...) olmalı yani bir engelli oraya gittiğinde rahatlıkla o çevreden o binadan ilerleyip gitmek istediği alana ilerleyebilmeli diye düşünüyorum (Ö6, Görüşme, s.18).

Özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına ilişkin olarak öğretmenler, müzelerde bilgilendirici işaretlerin yer almasını, gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasını, müze binalarının yeterli teknolojik donanımına sahip olmasını, müze alanlarının temizliğine önem verilmesini ayrıca müzelerin merkezi ve ulaşımının kolay olmasını beklemektedir. Aynı zamanda öğretmenler müzelerin sakin ve doğal bir çevreye sahip olması ve müzelerin kendilerine ait otopark alanının olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak Ö1 görüşünü “Çocukları bilgilendirmek için yerlere konulan ya da müzenin herhangi bir yerine ortam nasıl müsaitse bilgilendirici işaretlerin kullanılması gerekiyor (Ö1, Görüşme, s.18).” şeklinde ifade etmiştir. Ö5 görüşünü “Binaların engelli öğrencilerimize yönelik daha rahat ve daha kolay bir şekilde ulaşımın sağlanması. (...) Teknolojik bağlamda desteklenmiş, çevresinin daha sakin ve daha doğal bir çevre olması doğal ortamının varlığını yansıtmasını beklerim (Ö5, Görüşme, s.18).” şeklinde belirtmiştir. Bu konuya ilişkin olarak Ö10 ise görüşünü “Mümkünse otopark, kurum bahçesinin muhakkak olmalıdır. Bahçeye girişle alakalı güvenlik önlemlerinin alınması yine kurumun içerisinde, girişlerinde güvenlik önlemlerinin alınması ile alakalı beklentilerimiz (Ö10, Görüşme, s.18).” şeklinde dile getirmiştir.

Ayrıca öğretmenler öğrencilerin müze eğitimi sırasında kriz geçirme olasılığı göz önünde bulundurularak özel gereksinimli öğrenciler için müzelerde kriz odası olmasını gerektiğine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak Ö14 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Kriz köşesi kesinlikle okullarda olduğu gibi müzelerde de olmalı. (...) Diğer çocukların yanında diğer farklı bireylerde o an da esnada müzede olabilir, onlarda olumsuz etkilenmemesi için (Ö14, Görüşme, s.27).”

4.6. Sanat Eğitiminde Özel Gereksinimli Öğrencilerin Müzelerin Öğrenme Ortamından Yararlanmaları Adına Diğer Beklentiler

Görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine son olarak özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanmaya ilişkin belirtmek istedikleri başka görüşleri olup olmadığı sorulmuştur. “Diğer Beklentiler” temasına ilişkin elde edilen alt temalar Şekil 4.21`de gösterilmiştir:

Şekil 4.21. “Diğer Beklentiler” temasına ilişkin alt temalar

Öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden etkin olarak faydalanabilmeleri için müze sayılarının artırılmasını ayrıca özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine göre özel uzmanlar tarafından tasarlanmış engellilere yönelik müzelerin yapılması gerektiğine ilişkin görüş bildirmiştir. Ö13 görüşünü “Ortam düzenlemesi daha çok bilinçli kişilerle akademik bilgisi olan kişilerle yapılandırılması gerekiyor müzelerin. Belki yeniden müzeler oluşturulmalı ya da ek binalar oluşturulmalı (Ö13, Görüşme, s.16).” şeklinde belirtmiştir. Konuya ilişkin olarak Ö2 ise görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Özel gereksinimli öğrenciler için (...) aslında özel müzeler kurulabilir. Bu özel müzelerin içinde özel birebir reproduksiyon eserlerin reproduksiyonları olabilir. Öğrenciler bu eserlere dokunarak mesela görme engelli bir öğrenci bu esere dokunarak eseri daha iyi anlayabilmeli, işitsel engeli olan öğrenciler içinde bu engel düzeyine göre müzenin bu öğrencileri desteklemeli işitsel açıdan desteklemeli (Ö2, Görüşme, s.19).

Pek çok öğretmen müze eğitimi etkinliklerini artırarak müzelerin cazip hale getirilmesini ayrıca müze eğitimi konusuna ilişkin deneyimlerin paylaşılmasını beklemektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin müze gezilerine katılımı için velilerin de müze eğitimi konusunda yeterli bilince ve farkındalığa sahip olması gerekmektedir. Bu anlamda öğretmenler müze eğitimi konusunda velilerin bilinçlendirilmesine yönelik gerekli çalışmaların yapılmasına ilişkin beklentilerini dile getirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden daha çok yararlanabilmeleri için gezici müzelerin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Konuya ilişkin olarak Ö13 görüşünü “Çocuklar için gezici otobüs olabilir (...). Bazı ortamlar çocuklara uygun olmadığı için bu platform daha uygun olacaktır (Ö13, Görüşme, s. 27).” şeklinde dile getirmiştir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılarak sunulmakta ve özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri adına eğitimcilere, Millî Eğitim Bakanlığına, müzelere ve gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler getirilmektedir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde eğitim ortamı olarak müzelerden faydalanma durumları incelenmiş ve faydalanma durumlarına ilişkin etkili faktörler tespit edilerek öğretmenlerin okullarında görev yapan diğer öğretmenlerden, veli, okul, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentilerine ilişkin görüşleri saptanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, Türkiye'nin farklı bölgelerinde görev yapan 7 özel eğitim öğretmeni ve 7 görsel sanatlar öğretmeni olmak üzere toplam 14 öğretmen ile yürütülmüştür. Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanmalarına ilişkin öğretmen görüşleri ilgili alanyazın göz önünde bulundurularak aşağıda tartışılarak sunulmuştur.

Görüşme yapılan öğretmenlerin lisans eğitimi sırasında ya da hizmet içi eğitim kapsamında aldıkları müze eğitimine ilişkin görüşlerinin olumlu yönde olduğu görülmektedir. Öğretmenler, lisans eğitimi sırasında aldıkları müze eğitiminde teorik konuların yanı sıra uygulamaya dönük faaliyetlerin de yer aldığını belirtmişlerdir. Hizmet içi eğitim kapsamında alınan eğitimlerin online olduğunu, müze eğitimi konusuna ilişkin teorik içeriklerin yer aldığını ancak uygulama açısından yeterli olmadığını dile getirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler aldıkları müze eğitimlerinde özel eğitim alanına ilişkin konulara ve etkinliklere yer verilmediğini vurgulamışlardır. Akman vd. (2015) okul öncesi öğretmenleriyle yaptıkları araştırmada üniversitelerin öğretmen yetiştirme programlarında müze eğitimi derslerine yer vermeleri, müze eğitiminin gerekliliğine ilişkin öğretmen adaylarını bilinçlendirmeleri ve müze eğitimi uygulamaları konusunda onların deneyimler yaşamalarına olanak sağlamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim verilmesi ve müzelerin müze eğitimi programları kapsamında eğitimlerin yapılmasına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenleri özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden bir öğrenme ortamı olarak yararlanılmasına ilişkin olumlu yönde görüş bildirmiştir. Özellikle müzelerde özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçları ve beklentileri dikkate alınarak engel türlerine yönelik gerekli düzenlemeler yapıldığında ve programlar hazırlandığında müze ziyaretlerinin bu öğrencilerin gelişimlerine katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler müzelerin öğrencilere somut nesnelere yaparak ve yaşayarak öğrenme ortamı sunduğunu ve öğrencilerin etkili ve kalıcı öğrenmelerini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler müzelerin öğrencilere yeni deneyimler yaşatarak sosyalleşmelerine yardımcı olduğunu, geçmişine, müzelere ve çevresine karşı farkındalık oluşturmalarına olanak tanıdığını belirtmişlerdir. Nesnelere aracılığı ile öğrenme ortamı sunan müzelerde düzenlenen eğitim faaliyetleri, öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarmasına ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine olanak tanıyarak birçok açıdan gelişmelerine katkı sağlamaktadır (Hassan, 2017, s.8). Atilla ve Bulut (2017, s.713) bireylerin eserleri yakından görmelerine, eserlerle etkileşime geçmelerine olanak tanıyarak somut bir öğrenme ortamı sunan müzelerde gerçekleştirilecek olan eğitsel faaliyetlerle öğrencilerin öğrenmelerinin daha kalıcı ve anlamlı olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca sanat eğitimi kapsamında yapılacak olan müze eğitiminin bireyin sanat eserlerine, kültürüne, geçmişine dair farkındalığını artırmasına yardımcı olduğunu vurgulamaktadırlar. Walker (2001) özel öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için müze ortamlarının kullanılmasının yararlarını incelediği araştırmasında, başarılı ve verimli bir şekilde gerçekleştirilen bir müze eğitimi programının bu öğrencilerin bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimine katkı sağladığını ifade etmektedir. Deng (2015)'in geleneksel sınıf ortamından farklı bir informal ortam olan müzelerde öğrenmenin özel gereksinimli çocuklar üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmasında çocukların başkalarıyla etkileşimlerinde olumlu bir değişiklik olduğunu, akranlarıyla bağ kurma yeteneklerinin arttığını, büyük bir grupta daha rahat hissettiklerini, müze ziyaretlerindeki grup iletişimde artış olduğunu, programın çalışma konularının öğrencilere başarılı bir öğrenme deneyimi yaşattığını belirtmektedir.

Ancak öğretmenlerin müze ziyaretlerinden kaçındığı, müze ziyaretleri yapılıyor olsa bile bu ziyaretlerin programsız ve niteliksiz olduğu ve müzelerin sadece gezilip çıkılan bir mekân olduğu görülmektedir. Bu anlamda öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden faydalanmaları için programlı müze ziyaretlerine istekli olmaları

ve müzelerin eğitim ortamından daha fazla yararlanmaları gerekmektedir (Bolu Sert, 2017, s.126).

Ayrıca özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularda öğrencilerin engel düzeyleri, hazırbulunuşluğu, okul ve müze arasındaki iş birliğinin yetersizliği, müzelere ulaşım sorunu, resmi prosedürler vb. durumlardan dolayı özel gereksinimli öğrenciler ile çalışan öğretmenlerin müze ziyaretlerinden kaçındığı görülmektedir. Müzelerden eğitim ortamı olarak faydalanılmasına ilişkin olarak Akman vd. (2015)'nin yaptıkları araştırmada da öğrencileri müze gezilerine götürmek için gerekli bürokratik işlemlerin çok fazla olduğu ve bu durumun müze-okul iş birliğini zorlaştırdığı, müzelere ulaşımı sağlayacak araçların temin edilememesi, bazı müzelerin öğrencilerin düzeylerine uygun olmaması gibi benzer sonuçlara rastlanmaktadır.

Bu durumların yanı sıra özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenleri, eğitim yapılacak olan müzenin özel gereksinimli öğrencilerin engel türlerine yönelik ihtiyaçlarını karşılayabilecek fiziki ortama ve donanımına sahip olmasının müzelerden faydalanmada önemli bir faktör olduğunu ifade etmişlerdir. Buyurgan (2009, s.1189)'ın Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde görme yetersizliği olan öğrencilerle yaptığı çalışmada, müzelerin özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim programlarını geliştirmesi ve bu bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda fiziki şartların iyileştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda müzelerin özel gereksinimli bireylerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamaya ilişkin yürüttükleri faaliyetlerin ve gerçekleştirilen eğitimlerin daha verimli olacağını ifade etmiştir.

Araştırmada özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin en çok dile getirdikleri hususlardan biri de müze ziyaretiyle ilişkin süreçlerde okullarında görev yapan diğer öğretmenler, veli, okul idaresi ve Millî Eğitim Bakanlığı ile gerekli iş birliğinin sağlanması gerektiğidir. Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin okullarında görev yapan diğer öğretmenlerden müze ziyareti yapmak için gönüllü olmalarını, müze eğitimi almaya istekli olmalarını, velileri de bu ziyaretlere katılımını sağlamak adına yönlendirmelerini, müzenin eğitim ortamı olarak etkin kullanımını sağlamak için gerekli ön hazırlıkları yapmalarını beklemektedir. Mercin (2002) sanat eğitiminde müzelerin öğrenme ortamı olarak yararlanmak adına gerçekleştirilecek planlı bir müze ziyaretinin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimi gibi çeşitli zekâ alanlarının desteklenmesinde etkili olduğunu ancak müzelerin öğrenme ortamı olarak

kullanılmamasının nedenlerinden birinin de öğretmenlerin müze eğitimiyle ilgili deneyimlerinin olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin öğrencileri sanat eğitimi amaçlı müze ziyaretine götürmeden önce gerekli ön hazırlık ve araştırmaları yeterli düzeyde yapmadıklarını oysaki verimli bir müze ziyareti gerçekleştirebilmek adına ön hazırlığın yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Araştırmada görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanabilmelerine ilişkin olarak velilerden öğretmenler ile sürekli iletişim halinde olmaları, iş birliği yapmaları, destekleyici olmaları, ziyaret sürecine katılmaları, çocuklarını müze ziyaretlerine teşvik etmeleri, müze eğitimi ve müzeleri ziyaret etme konusunda bilinçli olmaları şeklinde beklentilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ürey ve Kaymakçı (2020)'nin sınıf öğretmenleri ile yapmış oldukları çalışmada okul dışı öğrenme ortamlarının kullanılmamasına ilişkin olarak velilerin bu konuya ilişkin duyarsızlıkları, yeterli desteği vermedikleri gibi sonuçların çıktığı görülmektedir. Aynı şekilde Özer (2018)'in okul öncesi dönemde müze ile eğitime ilişkin olarak uzmanlar, aileler ve öğretmenler ile yaptığı çalışmada da öğretmenler, velilerin müze eğitimi konusunda yeteri kadar bilinçli olmadıklarını vurgulamışlardır. Veliler ise müze eğitiminin çocuklar için faydalı olduğunu bilmelerine rağmen müzelere ilişkin bilgilerinin ve farkındalıkların yeterli olmadığını bu nedenle de müzeleri ziyaret etmediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca veliler müze eğitimi sürecinde öğretmene eşlik edebileceklerini belirtmişlerdir. Velilerin müze ziyaret sürecine katılmaları ve öğretmenlerle iş birliği yapmaları konusuna ilişkin olarak Buyurgan (2017, s.324) araştırmasında küçük yaş grubunda yer alan öğrenciler ile yapılan müze ziyaretlerinde çocukların müzeyi gezmeleri, ihtiyaçlarının karşılanması ve süreç sonunda toparlanmalarında velilerin yardımcı olmaları gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmenler ve velilerin sorumluluklarının yanı sıra özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanabilmeleri adına diğer önemli husus ise müze eğitimi planlama ve ziyaret sürecinde okul idaresinin üzerine düşen görev ve sorumluluklardır. Bu konuya ilişkin olarak görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin okul idaresinden öğretmenleri müze ziyaretlerine teşvik etmesini, etkinliklerin düzenlenmesine katkı sağlamasını, öğretmen-veli-müze ile iş birliği yapmasını, gerekli izinlerin alınmasını sağlamasını ve ulaşım olanağı sunmasını bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ürey ve Kaymakçı (2020)'nin sınıf öğretmenleri ile yaptığı çalışmada okul yönetiminden kaynaklı olarak öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarının

kullanılmalarına ilişkin olarak bulgular incelendiğinde yönetimin öğretmenlere gerekli desteği vermemesi, sorumluluğun yalnızca öğretmene bırakılması, gerekli izinlerin alınması sürecinin zaman alması ve maddi olanakların yeterli olmaması gibi sorunların olduğu görülmektedir. Tatar ve Bağrıyanık (2012)'ın fen ve teknoloji dersi öğretmenleri ile yaptıkları araştırmada da okul idaresinden izin alma işlemleriyle ilgili olarak zorlukla karşılaşılması ve okul dışı öğrenme ortamlarının kullanılmasına ilişkin olarak idarecilerin engelleyici tutum sergilemesi gibi benzer sorunlarla karşılaşıldığı görülmektedir. Yaşar Çetin (2021, s.155)'in okul dışı öğrenme sürecinde okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler ve veliler ile yaptığı araştırmasında öğretmenlerin okul dışı öğrenme sürecinde okul yöneticilerinin sorumluluklarına ilişkin görüşleri incelendiğinde okul yöneticilerinden öğretmenlere destek vermelerini, süreci takip etmelerini, öğretmenlerden bilgi almalarını, izin belgelerini işleme koymalarını, maddi açıdan gerekli olanakları sunmalarını, ilgi ve motivasyonu sağlamalarını beklemektedirler. Mercin (2002, s.124-125) müzelerin sanat eğitimi amaçlı kullanılmasında yöneticilerin sorumluluk almak istemediklerini belirtmiş ve bu konuya ilişkin olarak okul yöneticilerinin öğretmenlerin önünde lider olarak bilgi ve becerileri yenilemelerini, kendilerini sürekli geliştirmelerini ve bu sorumluluğu meslek yaşantıları boyunca sürdürmeleri gerektiğini vurgulamıştır.

Araştırmada görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığında özel gereksinimli öğrencilere yönelik müze eğitime dair kaynaklar oluşturmasını, gerekli izinlerle ilgili prosedürlerin azaltılmasını, öğretmenlere özel eğitim alanına yönelik müze eğitimi vermesini, müze gezilerine teşvik amaçlı okullarda projeler yapmasını, maddi olanak sağlamasını bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Dilli (2017)'nin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılmasına ilişkin sınıf öğretmenleri ve ortaokul branş öğretmenleri ile yapmış olduğu araştırmada öğretmenler, müze eğitimi alanına ilişkin kendilerini geliştirmek istediklerini belirterek seminer dönemlerinde kendilerine hizmet içi eğitim verilmesini bu konuda MEB'in gerekli desteği sunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Müzeler geleneksel okullarda verilen eğitiminden farklı olup daha çok yaşantıya dayanan, bünyesinde yer alan koleksiyonlarla birçok duyuya hitap ederek bireylerin düş gücünü, yaratıcılığını, estetik algısını ve duyarlılığını geliştirerek bireylere yaşam boyu öğrenme fırsatı sunan etkili okul dışı öğrenme ortamlarıdır (Göğebakan, 2018, s.24). Ancak okul dışı eğitim ortamı olarak en çok kullanılan yerlerden biri olan müzelerde

gerçekleştirilecek bir eğitimin planlama ve ziyaret süreci yalnızca öğretmenlerin gayretleriyle olabilecek bir süreç değildir. Müze eğitimi birçok etkenin yer aldığı çok boyutlu bir süreçtir (Bolat Aydoğan, 2019, s.2900). Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanabilmeleri, verimli bir müze eğitimi gerçekleştirilmesi adına öğretmenlere, velilere, okul idaresine, MEB'e birçok görev ve sorumluluklar düştüğü gibi müzelerin de bu sürece gerekli desteği vererek bu amaca hizmet etmesi çok önemlidir. Özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için müzelerin bu bireylere uygun fiziki ortamlara sahip olması, sergileme düzenleri, sundukları eğitim hizmetleri gibi pek çok etken bulunmaktadır.

Araştırmada görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin müze mekânına ilişkin olarak engelli bireylere uygun olarak düzenlenmiş, eğitim sonrası etkinliklerin ve sanatsal çalışmaların yapılabileceği eğitim alanlarının ve dinlenme alanlarının olması, mekânların geniş olması, teknolojik araçlara sahip olması, engellilere özel sergileme alanı içermesi gibi beklentilerinin olduğu görülmektedir. Müzelerdeki öğrenme ortamlarının çocukların duyularına hitap etmesi, kendilerini keşfetmelerine olanak tanınması, merak duygularını canlandırması, ilgilerine göre tasarlanmış ve planlanmış olması çok önem taşımaktadır (Karadeniz Akdoğan vd., 2019, s.402).

Fiziksel çevrenin bireylerin öğrenmelerinde etkili olduğu düşünüldüğünde müzelerin mekânsal yapılarının öğrencilerin bilgiyi anlamlandırma süreci üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Farklı öğrenme biçimlerine ve ilgi alanlarına sahip farklı yaş gruplarının öğrenmelerini kolaylaştıran, kaliteli zaman geçirilmesine olanak sağlayan esnek mekânların tasarlanması önemlidir. Bu nedenle müzelerin bünyesinde yer alan koleksiyonları sergilemesi dışında çok amaçlı salonlar, eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirileceği konferans salonları, kütüphane, laboratuvar, atölyeler ve sosyal ihtiyaçların karşılanacağı mekânlarının olması müzenin mekânsal niteliğini artırmaktadır (Özdemir, 2017, s.29).

Günümüz teknolojisinde yaşanan gelişmelerle birlikte müzeler ziyaretçilerine aktif olarak katılım sağlayabilecekleri bir ortam sunmayı hedeflemektedir. Durağan mekânlar yerine teknolojik olanaklardan yararlanılarak interaktif yöntemlerle oluşturulan mekânlar yeni nesillerin dikkatini çekmektedir. Teknolojik yeniliklerle müzeler bireyleri pasif bir ziyaretçi olmaktan çıkarıp aktif hale gelmesine, bilginin ezbere dayalı bir yolla aktarılmasının ötesinde interaktif yöntemlerle bilginin aktarılmasına olanak tanımaktadır (Tezcan, 2019, s.56). Hetherington (2000)'ın müze küratörleri ve eğitim görevlilerinin

yanı sıra engelli grupları ve müzeleri ziyaret eden görme engelli kişilerin görüşlerine yer verdiği araştırmasında, engelli bireylerin müzelere erişimi için yapılan mekânsal düzenlemelere ve teknolojik yeniliklere yer vermiştir. Ayrıca araştırmada müzelerde yapılan mekânsal düzenlemelerle görme engelli bireylerin müze ziyaretinde yaşadıkları deneyimin kalitesinin arttığı belirtilmektedir.

Araştırmada görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin müzede yer alan koleksiyonların basitten karmaşığa doğru sergilenmesi, belirli bir sergileme düzeninin olması (kronolojik, tematik vb.), eserlerin çocukların rahat izleyebileceği bir şekilde sergilenmesi, ilgi çekici içeriklerin ön planda olması, engellilere yönelik bilgilendirmelerin yer alması, teknolojik sergileme imkânlarının olması gibi beklentilerinin olduğu görülmektedir. Müzelerde sergileme odaklanılan konuya, ulaşılması hedeflenen kitleye ve eserlerin niteliğine göre değişkenliler göstermektedir. Farklı sergileme tekniklerinin kullanılması eserlerin çok yönlü değerlendirmesine, hedef kitleye daha iyi bir sunum yapılmasına olanak sağlamaktadır (Ayan Ergen, 2013, s.142). Müzelerdeki eserlerin sergilenme düzenine ilişkin olarak farklı yaş gruplarının ve farklı kesimlerden gelen ziyaretçi gruplarının fiziksel ve sosyolojik özelliklerine uygun olarak düzenlemeler yapılması, bilgi panoları ve grafikler oluşturulması önem taşımaktadır. Eğitim açısından önemli bir yere sahip olan müzelerdeki eserler ve bilgilendirme panolarının çocukların göz hizasının üzerinde yer alması çocuklar için zor olabilmektedir (Erbay, 2017).

Geleneksel müze anlayışında sergilenen yapıtlar ve nesnelere korunaklı alanlarda sergilendiğinden ziyaretçiler müzede yer alan koleksiyonları deneyimleme fırsatı bulamamaktadır. Bu nedenle müzelerin ziyaretçileri sergilenen objelerin ve eserlerin içine alan, onlara özgür bir alan tanıyan etkileşimli bir sergileme yöntemi kullanması önemlidir (Yavuz Öden, 2020, s.538). Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler dijitalleşmenin kaynaklık ettiği donanımlarla ziyaretçilerinin objelerle arasındaki etkileşimi artırarak objelerin anlamının güçlendirildiği bir anlayışı benimsemeye başlayan müzelerin kendilerini yeniden sorgulamasına ve değerlendirmesine neden olmuştur (Ekiz, Yerlikaya ve Kaya, 2018, s.778). Bununla birlikte sergileme düzenine ilişkin olarak tekil ve nesne gruplarını değerlendirmek ve anlamlandırmak adına ziyaretçilerin algılarını destekleyecek dijital görüntü, çizim, ses, koku gibi farklı bileşenlerin yer aldığı, teknolojik sergileme araçlarının kullanıldığı kurgulara yer vermek çağdaş müzelerin öncelikleri arasındadır (Deniz, 2008, s.36-37). Eğitim ortamı olan

müzelerde kalıcı öğrenmelerin gerçekleşebilmesi, verimli ve eğlenceli eğitimlerin yapılabilmesi için müzelerin durağan sergilemeler yerine dokunmatik, hareketli ve interaktif olacak şekilde teknolojik yeniliklerden yararlanılması gerekmektedir (Gürdal Pamuklu, 2022, s.133).

Araştırmada görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri müzelerin engellilere özel eğitsel etkinlik yapmalarını, müze ziyaretinde rehberlik hizmeti sunmalarını, okullarda etkinlik düzenlemelerini, müzeyi tanıtıcı eğitsel materyaller hazırlamalarını beklediklerini belirtmişlerdir. Erbay (2017, s.299)'ın dezavantajlı gruplara yönelik müzelerde yapılan eğitimlere ilişkin yaptığı araştırmada müzelerde gerçekleştirilecek olan eğitim faaliyetlerinin her tür ziyaretçinin ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak farklı düzeylerde hazırlanması ve yapılan müze ziyaretlerinde müze uzmanlarının rehberlik etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Akman vd. (2015)'nin okul öncesi öğretmenleri ile gerçekleştirdikleri araştırmada öğretmenlerin birçoğunun müze eğitiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin olarak müzeyi tanıtıcı yeterli kaynak ve materyallerin bulunmadığı ve müze hakkında bilgi verecek nitelikli personelin olmadığı şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür.

Çağdaş müzecilik anlayışıyla birlikte toplumu müzecilik hakkında bilgilendirme, müze ziyaretine teşvik etme gibi çalışmalar müzelerin görevleri kapsamındadır. Bu nedenle müzelerin toplumun tüm kesimleri için sunumlar, eğitim programları ve sosyal faaliyetler düzenlemeleri ve kitle iletişime dayanan bilgilendirmelerle aktif ziyaretçi sayılarını artıracak çalışmalar yapmaları gerekmektedir (Güler Cenik, 2018, s.273). Yumuk ve Koçoğlu (2020)'nin 21 lise ve 14 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada müzelerin çocuklar için yaptıkları uygulamalar ziyaretçi deneyimleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmada müzelerin çocuklar ve yetişkinler için eğitim faaliyetleri ve etkinlikler düzenlemelerine, çeşitli kurumlarla iş birliği yaparak müze hakkında tanıtım çalışmaları yapmalarına, çocukların ilgi ve dikkatlerini çekecek eğitsel materyaller hazırlamalarına ve okullara ulaştırmalarına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırma kapsamında görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri müzelerin müze ziyareti planlama sürecinde ve ziyaret sırasında bilgilendirme yapması, okullarda etkinlikler düzenleyerek öğretmenlere müze eğitimi vermesi, seminerler düzenlemesi, müze tanıtımına ilişkin bilgilendirmeler yapması, müzeyi tanıtıcı broşür/görsel/kılavuz kitabı hazırlaması, özel eğitim alanına yönelik müze eğitimi vererek uygulamalı

etkinlikler yapması gibi beklentilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Kan (2022)'in müze gezilerini konu alan 12 makaleyi incelediği araştırmasında müze gezilerinde yaşanan sorunlara ilişkin olarak öğretmenlerin müze eğitimi konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları bu nedenle de planlı müze gezilerinin yapılmadığı belirtilmiştir. Bu anlamda araştırmada müze ziyareti planlama süreci ve sonrası için öğretmenlere müze eğitime yönelik eğitimler verilmesine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Aktekin (2008)'in 4 ayrı müzede görev yapan eğitimden sorumlu müze uzmanlarıyla yaptığı araştırmada müze uzmanları, müzelerin belirli zamanlarda arkeolojik kalıntılar, tarihi eserler, dönemler gibi konularda öğretmenlere kurslar ve bilgilendirme toplantıları düzenlediğini ifade etmişlerdir. Araştırmadaki tüm uzmanlar mevcut okul ziyaretlerinin etkili ve verimli olmadığını, öğrencilerin bu ziyaretlerden hiçbir şey öğrenmediklerini düşünmektedirler. Bu nedenle de eğitim faaliyetlerinin daha verimli ve etkili geçmesi için öğretmenlere yönelik müzeler ve tarihi eserlerin eğitimde kullanımı, müzeler ve imkânları gibi konularda bilgilendirmeler yapılması gerektiği ulaşılmıştır. Benzer şekilde Öner, Uyar ve Öner (2019)'in 12 müze uzmanı ile gerçekleştirdikleri araştırmada da okulların müzelere yaptıkları ziyaretlerin birçoğunun sıradan bir gezinin ötesine geçmediği ve öğretmenlerin öğrencilere rehberlik etmeleri dışında diğer etkinlikler ve faaliyetlerde yetersiz kaldıkları, müze ve eserlere ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları, müze ziyareti öncesi ve sırasında öğrencileri doğru bir şekilde yönlendiremedikleri görülmektedir.

Özer (2018)'in yaptığı araştırmada öğretmenlerin müzelerden planlı ve etkili bir şekilde faydalanabilmeleri, müzelerin yalnızca gezi amaçlı değil eğitim amaçlı da kullanılmasına ilişkin farkındalık yaratılması adına öğretmenlere seminerler ve konferanslar düzenlenmesi, müze eğitimi ile ilgili olarak üniversitelerin müzecilik bölümlerinde görev yapan uzmanlardan da destek alınarak öğretmenlere bilgi verilmesi gibi öneriler sunulmuştur. Egüz (2011)'ün araştırmasında da öğretmenler müze eğitimi konusunda yetersiz olduklarını, yeterli donanıma sahip olmadıklarını belirterek öğrencileri müze eğitimi sürecinde doğru bir şekilde yönlendirebilmek için öğretmenlere müze eğitime ilişkin eğitimler verilmesi yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler müze eğitimi konusunda yazılı kaynaklara ihtiyaç duyduklarını, öğretmenlere rehberlik edecek görsel ve etkinliklerle zenginleştirilmiş yardımcı kaynakların hazırlanmasının müze ziyareti sürecinde kolaylık sağlayacağını belirtmişlerdir.

Araştırma sonucu ve yapılan diğer araştırmalardan elde edilen veriler öğretmenlerin müze eğitimi konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda müze eğitimi konusunda öğretmenlerin eğitime ihtiyaç duymalarının yanı sıra müze ziyaretlerinde öğrencilerle verimli bir müze eğitimi gerçekleştirebilmek ve öğrencileri etkin bir şekilde yönlendirebilmek adına eğitsel materyallere ve kaynaklara da ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu nedenle araştırma kapsamında görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerine müzelerin eğitsel materyal sağlamalarına ilişkin beklentileri sorulmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin etkinlik kitapları, müze rehberi, eğitim içerikleri, eğitsel oyun materyalleri, engellilere yönelik sergileme ve bilgilendirme materyalleri, eserlerin replikaları/maketleri gibi eğitsel materyallerin sağlamasına ilişkin beklentilerinin olduğu görülmüştür. Dilli (2017)'nin araştırmasında da öğretmenler müzelerde eğitim amaçlı kullanabilecekleri yazılı ve görsel materyallerin yeterli olmadığını, dersleriyle ilişkilendirecekleri materyalleri bulmakta zorlandıklarını ve rehber materyallere ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Akman vd. (2015)'nin yaptıkları araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin müze eğitiminde karşılaştıkları sorunlar arasında müzelerde tanıtıcı kaynak, broşür ve görsel materyallerinin bulamamalarını da yer almaktadır. Buyurgan (2009)'ın görme engelli olan 5 üniversite öğrencisiyle yaptığı araştırmada öğrencilerin tamamı müzelerde eserlerin maketlerinin, kabartma resimlerin olmasını, Braille alfabesi ile bilgilendirmelere ve açıklamalara yer verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Araştırmada müzelerin dokunma koleksiyonlarının ve Braille alfabesi ile hazırlanan kataloglarının olmasına ilişkin önerilerde bulunulmuştur. Yeşilyurt, Kırlar ve Lale (2014)'nin müzelerin görme engelliler açısından uygunluğunun saptanması, müze ziyaretleri esnasında görme engellilerin karşılaştıkları sorunlar ile beklentilerinin belirlenmesi amacıyla yaptıkları araştırmada da müzelerin görme engellilere uygunluk açısından yeterli kriterlere sahip olmadıkları görülmüştür. Araştırmada yer alan görme engelliler müzelerde Braille alfabeli bilgilendirmelerin, eserlerin maketlerinin, müzenin kabartma haritasının, sesli rehberlerin ve teknolojik donanımının olmasını beklediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmada öğretmenlerin müze personellerinden özel eğitim alanına ilişkin bilgi sahibi olmaları, iş birliği içerisinde olarak öğretmenleri müze eğitimi konusunda desteklemeleri, özel gereksinimli öğrencilerle iyi iletişim kurmaları ve sabırlı, hoşgörülü, güler yüzlü, yardımsever, istekli olmaları, müze ziyareti planlama ve ziyaret sürecinde

rehberlik etmeleri anlamında beklentilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erbay (2017) araştırmasında müze eğitim uzmanlarının özel gereksinimli bireylerle nasıl iletişim kurması gerektiğine ilişkin bilgi sahibi olmaları ve özel gereksinimli ziyaretçilerin bilgi düzeylerine uygun eğitim programlarında bu tür özel ziyaretçilere eşlik etmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Arı (2010)'nın 18 sınıf öğretmeni ile yaptığı araştırmasında öğretmenler, müze personellerinin çocuklara uygun dil ve davranış şekli kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu anlamda araştırmada müzelerin pedagojik eğitim almış personelleri görevlendirmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bell (2011)'in Kuzey Karolina' daki müzelerin bilişsel engelli ziyaretçilere sunduğu mevcut müze eğitim programlarının durumunu saptamak amacıyla yaptığı araştırmada, müzelerin ziyaretçi grupları içinde engelliliğin yaygınlığı ve çeşitliliği konusunda kendi personellerini eğitmeleri gerektiğine ilişkin öneride bulunmuştur. Sop, Ongun ve Abalı (2020)'nin yaptıkları araştırmada müze personelinin ziyaretçilerle iyi iletişim kurması, yardımsever ve güler yüzlü olması gibi tutum ve davranış sergilemesinin; ziyaretçilerin müze ziyaretinden memnun kalmalarını ve müze deneyimini olumlu değerlendirmelerini sağladığı görülmektedir.

Araştırmada görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin müze yetkililerinden personellerine eğitimler aldirmaları, ziyaretçilere karşı hoşgörülü olmaları, müze eğitimi konusunda gönüllü/istekli olmaları, müze ziyareti planlama sürecinde ve izinler konusunda kolaylık sağlamaları, müzelerde gerekli düzenlemeleri yapmaları ve eğitim olanağı sunmaları, engellilere önem vererek engellilere dair ön hazırlıklı olmaları, özel gün olarak zaman ayırmaları, ulaşım olanağı sağlamaları gibi beklentilerinin olduğu görülmektedir. Selanik Ay ve Kurtdede Fidan (2014)'in sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği ana bilim dallarında öğrenim gören 72 öğretmen adayıyla gerçekleştirdikleri araştırmada da benzer sonuçların çıktığı görülmektedir. Öğretmen adayları müze yetkililerinden güler yüzlü olmalarını, öğrencilerin ilgilerini çekmelerini ve istekli davranmalarını, iletişim becerilerine sahip olmalarını, müzeyi tanıtıcı ve dikkat çekici çalışmalar yapmalarını, çocuklara karşı olumlu tavır sergilemelerini beklediklerini belirtmişlerdir. Yeşilyurt, Kırlar ve Lale (2014)'nin görme engellilerle yaptıkları araştırmada başta müze yöneticileri olmak üzere tüm paydaşlara sunulan öneriler arasında bireylerin farklı ihtiyaçlarının dikkate alınması, görme engelliler için mekân, sergi tasarımı ve hizmetlere yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması, ilgili ve bilinçli personellerin olması yer almaktadır.

Yaşar Çetin (2021)'in araştırmasında da öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarının kullanılmasına ilişkin olarak gerekli izinlerin alınması konusunda zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Solmaz (2015)'in yaptığı araştırmada öğretmenlerin öğrencileri müze ziyaretine götürememe sebepleri arasında çok fazla prosedürün olması yer almaktadır. Akman vd. (2015)'nin araştırmasında da müze ziyareti için düzenlenecek belgeler ve evrakların fazla olması ve müzelere ulaşım için araç olanağının olmaması öğretmenlerin müze eğitiminde karşılaştıkları sorunlar arasındadır. Araştırmalardan da görüldüğü üzere müze ziyaretleri planlama ve ziyaret sürecinde karşılaşılan sorunların ve müze yetkililerinden beklentilerin benzer olduğu görülmektedir. Bu bağlamda müze yetkililerinin okullar ile iş birliği yaparak ziyaretler için gerekli izinlerin alınmasını kolaylaştırmaları, müzelerde engelli ziyaretçilerin ihtiyaçları doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapmaları ve bu konuda istekli olmaları, ulaşım olanağı sunmaları, ziyaretçilere karşı olumlu tutum sergilemeleri müzelerin eğitim ortamları olarak daha fazla kullanılmasını sağlayacaktır.

Görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin okul-müze iş birliği bağlamında müzelerden özel gereksinimli öğrencilere özel günlerde etkinlik yapmalarını, öğretmenler, müzeler ve okullar arasındaki iş birliğinin ve iletişimin sürekli hale getirmelerini, öğrencileri ve velileri müze hakkında bilgilendirmede ortak hareket etmelerini, randevu, ulaşım, ücret vb. konularda kolaylık sağlamalarını, okullar için müze tanıtımı ve materyal üretimi gibi çalışmalar yapmalarını, müze ziyaretleri yapılması konusunda okullara destek vermelerini ve okulları bu konuda teşvik etmelerini bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Müzelerde ziyaretçilerin aktif hale getirilmeleri, müzelerin her ziyaretçinin katılımına olanak tanıyacak alanlara dönüştürülmesi için çalışacakları paydaşlarla iş birliği içerisinde olmaları, yapılacak olan projeler ve iş birliği olanaklarını geliştirmeleri gerekmektedir (Karadeniz 2017, s.32). Okulların yanı sıra müzelerinde bir eğitim ortamı olduğu düşüncesinin güçlendirilmesi ve çocukların eğitiminde müzelerden yararlanılması adına müzeler ve okulların arasındaki iş birliğinin sürekliliği önemlidir. (Bolu Sert, 2017, s.141). Özer (2018) araştırmasında okul-müze iş birliğinin sağlanmasına ilişkin olarak Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı birlikte çalışmalar yapmaları, okullar ve müzeler arasında tarafların uyması gereken bir protokol imzalanması gibi önerilerde bulunmuştur. Egüz (2011) araştırmasında müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılmasında müze girişlerinin ücretli olması, müze personellerinin bilgilendirme konusunda eksikliği ve bu konudaki isteksizliği gibi karşılaşılan sorunların

müze ziyaretlerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Demirci (2009)'nin sınıf öğretmenleri ile yaptığı araştırmada öğretmenlerin derslerinde müze gezilerine az yer vermelerinin nedenleri arasında ulaşımda problem yaşanması da yer almaktadır. Uysal ve Aksoy (2017)'un yaptıkları araştırmada müzelerin ulaşılabilirliğini artırmak amacıyla şehrin uğrak noktalarında konumlandırılmaları gerektiğine ilişkin öneride bulunmuşlardır. Karadeniz (2014)'in 53 müze uzmanı ile yaptığı araştırmada da müze uzmanlarının tamamı ulaşılabilirliğin artması için müzelerin ücretsiz olmaları gerektiği görüşündedir. Ayrıca müze uzmanları müzelere ulaşılabilirliği artırmak adına müzelerin şehrin merkezi ve kolay ulaşılabilir noktasında inşa edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

İlgili araştırmalar incelendiğinde müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılmasında karşılaşılan önemli problemlerin başında ulaşım ve maddi imkânsızlıkların geldiği görülmektedir (Tatar ve Bağrıyanık, 2012; Akman vd., 2015; Solmaz, 2015; Dilli, 2017; Ürey ve Kaymakçı, 2020). Müzelere ulaşılabilirliği artırmak, öğrencilerin müzelerin eğitim ortamından daha çok yararlanmalarına olanak tanımak adına müze-okul iş birliği kapsamında belli başlı kolaylıkların sağlanması gerekmektedir. Bu tarz problemlerin çözülmesi müze eğitimlerinin çoğalmasını sağlayacaktır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde öğretmenlerin müze binasının tek katlı veya rampa ve asansör sistemlerinin olması, engellilerin ihtiyaçlarına uygun olması, engellilere özel girişlerin olması, bilgilendirici işaretlere yer verilmesi, güvenli, temiz olması, sakin ve doğal bir çevreye sahip olması, otopark olması, özel gereksinimli öğrencilerin kriz geçirmeleri durumunda sakinleştirileceği bir kriz odasının olması ve teknolojik donanım içermesi gibi beklentilerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Yurtsever (2018) özel gereksinimli bireylere yönelik müzelerin eğitim hizmetlerini ve fiziki durumlarını incelediği araştırmasında bu bireylerin müzelerde karşılaştıkları sorunlar arasında; tekerlekli sandalyenin engellere takılması, engelli rampalarının olmaması, müzelerde birçok bariyerin bulunması, özel otopark alanlarının olmaması, merdiven korkuluklarının yetersiz olması, özel gereksinimli ziyaretçiler için ayrı özel dinlenme alanlarının olmaması yer almaktadır. Buyurgan (2009)'ın araştırmasında görme engelli öğrenciler; müzelerde duvar takibi yapacakları bir düzenin olmasını, bastonlarının takılmaması için müze merdivenlerinin dönemeçli olmamasını, müzelerde tuvaletin ulaşılabilir yerlerde olmasını ve müze içerisinde çok fazla sütun olmamasını istediklerini belirtmişlerdir. Yeşilyurt, Kırlar ve Lale (2014)'nin görme engellilerle yaptıkları araştırmada görme engelli bireylere yönelik müzelerde eksikliklerin çok fazla olduğu ve

bu bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu anlamda araştırmada, gerekli düzenlemeler yapıldığında bu bireylerin refakatçileri olmadan müzeleri ziyaret etmek istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada müze girişlerinde, çevresinde ve dolaşım alanlarında engellerin bulunmamasına, kaygan zeminlerin kullanılmamasına ilişkin önerilere yer verilmiştir. Erdoğan (2017)'in araştırmasında da müze eğitiminin gelişebilmesi adına özel gereksinimli bireylerin ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alarak müzelerin fiziki şartlarını iyileştirmeleri gerektiğine ilişkin öneride bulunulmuştur.

Araştırmada yapılan görüşmelerde müze sayılarının artırılması, engellilere yönelik özel müzelerin yapılması ve bu müzelerin yapımında özel eğitim alanında bilgili özel uzmanlarla çalışılması, özel gereksinimli bireyler için müze etkinliklerinin sayısının artırılması öneriler de getirilmiştir. Ayrıca ğretmenler bu konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan çalışmalar, düzenlemeler ve projeler yapmalarını beklediklerini ifade etmişlerdir. Özsoy ve Mercin (2003) yaptıkları araştırmada sanat eğitiminde müzelerin kullanılmasında okullar, müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı gibi tüm kamu ve kuruluşların görev ve sorumlulukları olduğunu belirtmişlerdir. Müzelerin sanat eğitiminde kullanılmama nedenleri arasında müzelerin sanat eğitimi kapsamında etkinlikler düzenlememesi, basın-yayın organlarının konuya yeterince önem vermemesi, sivil toplum örgütlerinin ilgisizliği, özel kuruluşların gerektiğince müzelere destek vermemesi, sanat eğitimi veren kurumların konuyla ilgili eğitim ve dersler vermemesi yer almaktadır. Araştırmada müze eğitimini ve sanat eğitimini yaygınlaştırmak amacıyla resmî kurumların ve eğitim kurumlarının yasalarla görevlerinin belirlenmesi gerektiğine ilişkin öneride bulunulmuştur.

Görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri ile yapılan bu araştırmadan ve ilgili alanyazından elde edilen sonuçlar gösteriyor ki müzelerde bireylerin ihtiyaçları ve beklentileri dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapıldığında ve programlar hazırlandığında eğitim ortamı olarak müzeler bireylerin etkili ve kalıcı öğrenmelerine olanak tanımakta, gelişimlerine ve sosyalleşmelerine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden yararlanmalarına ilişkin çalışmalar yapılması çok önemlidir. Bu kapsamda müzelerin normal gelişim sürdüren öğrenciler ile özel gereksinimli öğrencileri bir araya getirerek “Kaynaştırma Programı” adı altında etkinlikler düzenlendikleri görülmektedir (http-23). Geliştirilen eğitim programlarıyla birlikte müzelerde gerçekleştirilen etkinlikler, özel gereksinimli bireylerin sosyal

becerilerini, yaratıcılıklarını, problem çözme ve motor becerilerini geliştirmesine, kendini sanatsal açıdan ifade etmesine yardımcı olmaktadır.

Yurt dışında yer alan müzelerin eğitim programları incelendiğinde özellikle özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları düşünülerek düzenlendiği görülmektedir. Özel gereksinimli bireylerin ailelerinin de aktif katılım gösterebilecekleri eğitim programlarına yer verilmektedir. Uzmanlar tarafından hazırlanan kapsamlı eğitim programlarının yanı sıra özel gereksinimli bireylere uygun olarak donatılmış özel alanları, sanat atölyeleri ve çeşitli eğitim materyalleriyle bu bireylerin sanat eğitimi kapsamında müzeleri aktif olarak kullanmalarına olanak tanınmaktadır. Ülkemizdeki müzeler incelendiğinde ise özel gereksinimli bireylere yönelik yeterli sayıda eğitim faaliyeti yürüten müzelerin olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda ülkemizde özel gereksinimli bireylerin sanat eğitiminde müzelere erişilebilirliği artırmak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşların iş birliği yapmaları önem taşımaktadır.

5.2. Öneriler

Bu bölümde bu araştırmadan ve alanyazından yola çıkarak özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri adına eğitimcilere, Millî Eğitim Bakanlığına, müzelere ve araştırmacılara yönelik öneriler yer almaktadır.

5.2.1. Eğitimcilere yönelik öneriler

- Öğretmenler kendilerini geliştirmek ve verimli bir müze eğitimi gerçekleştirmek için seminer, konferans ve eğitimlere katılmalıdır.
- Müze eğitiminin eğitsel anlamda faydasını artırmak amacıyla öğrencilerin engel düzeylerine ve türlerine göre gruplandırılmaları yaparak ziyaret öncesinde hazırlıklar yapılmalıdır. Öğrenciler gezi öncesinde mutlaka bilgilendirilmelidir.
- Müze ziyareti planlama sürecinde ziyaret edilecek müze ile iletişim kurularak müze personelleri ve müze yetkilileri ile iş birliği yapılmalıdır.
- Öğretmenler müze ziyareti planlama sürecinde önceden müzeyi ziyaret etmeli ve eserler hakkında bilgi almalıdır. Müze eğitiminde yapılacak olan etkinlikler ve kullanılacak materyaller ona göre seçilmelidir.

- Müze ziyareti sırasında yapılacak olan etkinlikler öğrencilerin ilgisini çekebilecek ve aktif katılımlarını sağlayacak şekilde planlanmalıdır.
- Müze ziyareti sonrasında özel gereksinimli öğrencilerin öğrenmelerini kalıcı hale getirmek ve farkındalığını artırmak için bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişim özelliklerine uygun olarak müzede gördükleri nesnelere hakkında etkinlikler yapılmalı ve bu etkinlikler mutlaka değerlendirilmelidir.

5.2.2. Millî Eğitim Bakanlığına yönelik öneriler

- MEB, özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanabilmeleri adına özel eğitim programlarında müze ziyaretlerini daha etkin hale getirmek için gerekli düzenlemeler yapmalı ve müze ziyaretlerini zorunlu hale getirmelidir.
- Müze ziyareti planlama sürecinde yer alan prosedürler hafifletilerek müze eğitiminin önü açılmalıdır. Gezinin planlanması, bu süreçte karşılaşılan sorun ve aksaklıkların giderilmesi, ulaşım olanağının sağlanması gibi hususlarda öğretmen ve okul idaresinin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Millî Eğitim Müdürlüklerinde eğitim birimleri oluşturulmalıdır.
- MEB özel gereksinimli öğrencilere yönelik müze eğitimi konusunda eksikliklerin giderilmesi ve gerçekleştirilecek olan etkinliklerin verimli bir şekilde yürütülebilmesi adına öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim kapsamında uygulamaya dönük eğitim, seminer ve konferans vb. çalışmaları yapılmalıdır.
- Müzelerin eğitim amaçlı kullanılmasını sağlamak amacıyla üniversiteler, müzeler ve yerel yönetimlerle iş birliği yapılmalıdır.
- Özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda her engel türüne göre tasarlanan, öğretmen ve öğrencilere yönelik özel eğitim alanına ilişkin müze eğitimi kılavuz ve etkinlik kitabı hazırlanmalıdır.

5.2.3. Müzelere yönelik öneriler

- Özel gereksinimli bireylerin müzelere giriş ve çıkışlarda ve müze içerisindeki alanlarda kolay hareket edebilmeleri için rampalar, asansörler, tekerlekli sandalye gibi hizmetler sunulmalıdır. Ayrıca müzelerin ücretsiz servis hizmeti sunması bu bireylerin müzelere rahat bir şekilde ulaşabilmelerini sağlayacaktır.

- Özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları ve görüşleri doğrultusunda müzelerde bina, otopark, sergileme düzeni vb. gibi iç ve dış düzenlemeler yapılarak bu bireylerin müzelere erişimi sağlanmalıdır.
- Özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve eğitim programlarının hazırlanması, ğretmen ve okul yöneticilerinin müze eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim planının oluşturulması adına müzeler okullarla iş birliği yapmalıdır.
- Müzelerin ğrenme ortamı olarak etkili bir şekilde kullanılabilmesi için özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları ve gereksinimleri dikkate alınarak eğitim programları ve engel türlerine ve düzeylerine göre tasarlanmış etkinlik materyalleri hazırlanmalıdır.
- Müzeler, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik uygun teknolojilerden yararlanmalı ve bu bireylere interaktif ortamlar sunmalıdır.
- Müze yetkilileri, personellerine hizmet içi eğitim programları hazırlayarak özel eğitimle ilgili gerekli pedagojik bilgilerin verilmesini sağlamalıdır.
- Müzelerde özel gereksinimli bireylere yönelik gerçekleştirilecek müze eğitimi ve etkinlikler afiş, broşür, web sayfası, video vb. araçlar kullanılarak tanıtılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Eser rprodksiyonlarının yer aldığı, özel gereksinimli ziyaretçilerin engel durumlarına uygun görsel-işitsel-dokunsal yöntemlerin kullanılabileceği ortamlar/atölyeler oluşturulmalıdır.
- Müzeler kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak eğitim işlevlerini artıracak çalışmalar yapmalıdır. Müze eğitimine ilişkin müzelerde konferanslar, eğitimler, etkinlikler, seminerler düzenlemelidir.

5.2.4. Araştırmacılara yönelik neriler

- Alanyazın incelediğinde özel gereksinimli bireyler için müzelerin sanat eğitiminde kullanılmasına ilişkin araştırmaların sayıca az olduğu görülmektedir. Bu nedenle özel gereksinimli bireylerin müzelerden daha fazla yararlanabilmeleri adına uygulamaya yönelik araştırmalar yapılabilir.

- Müzelerin eğitim birimlerinin ve özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim programlarının geliştirilmesine ilişkin müzelerle iş birliği yapılarak ortak çalışmalar yapılabilir.
- Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden etkin bir şekilde faydalanabilmeleri için öğretmenlerin ve alan uzmanlarının görüşleri alınarak müze rehberi ve kılavuz kitabı hazırlanabilir.
- Müzelerin zel gereksinimli ziyaretçiler için uygunluk durumlarının araştırılmasına ilişkin çalışmalar yapılabilir.
- Müze personellerinin özel eğitim alanına ilişkin yeterliliklerini saptanmasına ilişkin araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, H. Ö. (2006). Yaratıcı drama kavramı, bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1 (1), 17-29.
- Adıgüzel, Ö. (2019). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 23-43.
- Akçamete, G. (2019). Özel gereksinimi olan bireyler. Ü. Şahbaz (Ed.), (2.baskı). *Özel eğitim ve kaynaştırma içinde* (s.2-29). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akengin, Ç. (2011). *İlköğretim 6.sınıf görsel sanatlar dersinde müze kaynaklı iş birliğine dayalı öğretim yönteminin öğrenci kazanımlarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akman, B., Özen Altınkaynak, Ş., Ertürk Kara, H. G., Can Gül, Ş. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 97-115.
- Artan, E. Ç. (2014). Etkileşim düzlemi ve tüketim mekânı olarak postmodern müzeler İstanbul'daki özel müzeler üzerine bir inceleme. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*. Özel Sayı:2 (Aynalı Labirent: Küreselleşen Kentte Tüketim), 105-132.
- Aktekin, S. (2008). Müze uzmanlarının okulların eğitim amaçlı müze ziyaretlerine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 103-111.
- Artut, K. (2020). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. (Genişletilmiş 8. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atilla, U. (2017). *Görsel sanatlar dersi müze eğitimi konusunun 8. sınıf öğrencilerinin sanatsal değerlendirme yapabilmelerine olan etkilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atilla, U. ve Bulut, Ü. (2017). Müze eğitiminin çocuğun görsel sanatlar eğitimine etkileri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7 (3), 705-714.
- Arı, Ç. (2010). *Müze bilinci öğrenme alanı etkinliklerinin gerçekleştirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ary, D., Jacobs, L. C. and Sorensen, C. (2010). *Introduction to research in education*. (8th edition). California: Wadsworth, Cengage Learning.
- Ayan Ergen, B. (2013). Sanat yapıtı sergileme ve sunum çeşitlerine örnekler eşliğinde bir bakış. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(11), 130-143.
- Ayaydın, A. (2017). Çoklu zekâ tabanlı görsel sanatlar eğitiminde bir öğretim yöntemi olarak müze eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46 (214), 9-21.

- Bell, C. A. (2011). *The least restrictive museum: Educational programming for cognitively disabled visitors at history museums and historic sites in North Carolina*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. North Carolina: University of North Carolina Wilmington, Department of History.
- Bolat Aydoğan, K. E. (2019). Bir eğitim ortamı olarak müzeler nasıl olmalıdır? Sanat eğitimi ortamı olarak müzelerden beklentiler. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14 (6), 2883-2910.
- Bolu Sert, H. (2017). *Zihinsel engelli çocuklara yönelik müze ziyaretinin değerlendirilmesi: Bir uygulama örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bostancı, M. (2019). Dijital müzecilik ve interaktif iletişim: SFMOMA ve MORİ dijital sanat müzesi örnekleri. *UNIMUSEUM*, 2 (2), 34-39.
- Buyurgan, S. (2009). Görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin müzelerden beklentileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences: Theory & Practice*, 9 (3), 1167-1204.
- Buyurgan, S. ve Demirdelen, H. (2009). Total kör bir öğrencinin öğrenmesinde dokunma, işitsel bilgilendirme, hissetme ve müze. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 563-580.
- Buyurgan, S. (2017). Verimli bir müze ziyaretini nasıl gerçekleştirebiliriz?. *Millî Eğitim Dergisi*, 46 (214), 317-343.
- Buyurgan, S. (2019). Giriş. S. Buyurgan (Ed.), *Müzedeki eğitim- öğrenme ortamı olarak müzeler* içinde (s.1-5). Ankara: Pegem Akademi.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2020). *Sanat eğitimi ve sanat öğretimi*. (6.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bümen, N. T. (2005). *Okulda çoklu zekâ kuramı*. (3.baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bümen, N. T. (2020). Çoklu zekâ kuramı ve eğitim. Ö. Demirel (Ed.), (8. baskı). *Eğitimde yeni yönelimler* içinde (s.1-39). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (28.baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri- Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Çev. Ed.: M. Bütün, S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çakır İlhan, A. ve Okvuran, A. (2001). Bir Eğitim Ortamı Olarak Müze ve Müze Çalışmaları. *Anadolu Sanat Dergisi*, (11), 86-93.
- Çakır, İlhan, A. (2019). Müzeler. A. İ. Şen (Ed.). *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (s.21-45). Ankara: Pegem Akademi.
- Çakıroğlu, O. (2019). Özel eğitimde temel kavramlar. V. Ersoy (Ed.), (3.baskı), *Özel Eğitim* içinde (s.2-18). Ankara: Pegem Akademi.

- Çetiner, N. ve Yavuz, E. (2021). Müzecilikte değişim ve stratejik yönetim: Ankara ili örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research/JRTR*, 8 (1), 144-172.
- Çıldır, Z. (2015). *Müzelerde görsel kültür çalışmalarının postmodern sanat eğitimi bağlamında yapılandırılmasına ilişkin hazırlanan eğitim paketinin eğitimcilerinde görevli uzmanların görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çitil, M., Karakoç, T. ve Küçüközyiğit, M. S. (2018). Özel eğitim lisans dersinin öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ve engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 815-833.
- Demirci, M. T. (2009). *Kültürel öğelerin öğretiminde müze gezilerinin önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirdelen, H. (2020). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirel, İ. N. (2019). Kültür, uygarlık, sanat, müze. S. Buyurgan (Ed.), *Müzedeki eğitimi-Öğrenme ortamları olarak müzeler içinde* (s.1-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö., Başbay, A. ve Erdem, E. (2006). *Eğitimde çoklu zeka kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Deng, L. (2015). Inclusive Museum and its impact on learning of special needs children. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 52 (1), 1-4.
- Deniz, M. (2008). *Müze sergileme mekânlarında güncel gösterim teknikleri ile mimari tasarım ilişkisi üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Denzin, N. K. and Lincoln Y. S. (2011). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. *The sage handbook of qualitative research*. (4th edition), (pp.1-19). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Di Lello, C. (2015). Guggenheim for all: Museum education for students on the spectrum. *Occasional Paper Series*, (33), 26-38.
- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 46 (214), 303-316.
- Doğan Temur, Ö. (2014). Çoklu zekâ kuramı. S. Büyükalan Filiz (Ed.), (3.baskı). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları içinde* (s.172-204). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, N. (2020). Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık. Ö. Demirel (Ed.), (8.baskı). *Eğitimde yeni yönelimler içinde* (s.169-196). Ankara: Pegem Akademi.

- Egüz, Ş. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ekiz, M., Yerlikaya, M. ve Kaya, S. E. (2018, 6-8 Eylül). *Görsel kültür eğitimi bağlamında yeni müze algısı ve sergileme farklılıkları*. Uluslararası Öğrenme Öğretimi ve Eğitim Araştırmaları Kongresi. Amasya, Türkiye.
- Eliri, İ. (2021). Sanat eğitiminin önemi, amacı ve gerekliliği. T. Akalın (Ed.), *Sanat eğitimi- "Çocuğun sanatsal gelişiminde yükseköğretimdeki sanal sınıflara"* içinde (s.9-39). Ankara: Pegem Akademi.
- Erbay, N. (2017). Müzelerde dezavantajlı gruplara yönelik eğitimler. *Milli Eğitim Dergisi*, 46 (214), 289-302.
- Erdoğan, B. (2017). *Özel eğitim kapsamında müze eğitimi uygulamalarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Freddman, K. (2003). *Teaching visual culture*. New York: Teachers College Press.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books`tan aktaran Bümen, N. T. (2020). Çoklu zekâ kuramı ve eğitim. Ö. Demirel (Ed.), (8.baskı). *Eğitimde yeni yönelimler* içinde (s.1-39). Ankara: Pegem Akademi, s.2.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st Century*. New York: Basic Books.
- Gartenhaus, A. R. (2000). *Yaratıcı düşünme ve müzeler*. (Çev: R. Mergenci, B. Onur). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Gögebakan, Y. (2018). Alternatif öğrenme mekânları olarak müzelerin eğitim-öğretimde kullanılmasının önemi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (40), 9-41.
- Gözütok, F. D. (2020). *Öğretim yöntem ve teknikleri*. (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Güler, A. (2009). *Programlı ve etkili bir müze gezisi için geliştirilen müze eğitim paketinin etkililiğinin ölçülmesi (Ankara ili ilköğretim 1. kademe 3. sınıf sanat etkinlikleri dersi örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güler Cenik, M. (2018). *Müzelerde tarihi eserlerin tanıtım sorunları; Gordion müzesi için grafik tasarımı uygulamaları*. Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.

- Gürdal Pamuklu, A. (2022). Öğrenme kaynaklı bilgilendirme tasarımlarının müzelerde kullanılması ve eğitime katkısı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 61, 122-138.
- Güzel, E. C. (2006). *Türkiye`de 1950-1960 arasında kültür politikaları ve müzelere etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hassan, S. (2017). *Müzelerde çocuklara yönelik sanat etkinlikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hetherington, K. (2000). Museums and the visually impaired: The spatial politics of Access. *The Sociological Review*, 48 (3), 444-463.
- Hooper-Greenhill E. (1999). *Müze ve galeri eğitimi*. (Çev: M. Ö. Evren, E. G. Kapçı). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Isbell, T. R. ve Shirley, C. R. (2003). *Creativity and the arts with young children*. Canada: Delmar Learning`den aktaran Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. (Geliştirilmiş 7. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık, s.220.
- Johnson, M. (2022). *How neurodiversity centered museum education within art museums can benefit children with ADHD and autism spectrum disorders*. Master`s Thesis. New York: State University, History and Social Studies Education.
- Kan, Ç. (2022). Eğitimde müze gezilerini konu edinen çalışmaların meta sentez yöntemiyle incelenmesi. *Library Archive and Museum Research Journal*, 3 (2), 93-108.
- Karadeniz Akdoğan, K., Durmaz, E., Kimzan, İ. ve Acer, D. (2019). Bir öğrenme ortamı olarak müze atölyeleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 399-413.
- Karadeniz, C. (2014). Müzenin toplumsal işlevleri bağlamında Türkiye'deki devlet müzeleri ile özel müzelerde çalışan uzmanların kültürel çeşitlilik ve müzenin ulaşılabilirliğine ilişkin görüşlerin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (35).
- Karadeniz, C. ve Okvuran, A. (2014). Müzede Bir Gece: Ankara Üniversitesi Öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde Müze Eğitimi. *İlköğretim Online*, 13 (3), 865-879.
- Karadeniz, C. (2017). Müze ve toplum: Müzeyle topluma ulaşmak. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(8), 19-37.
- Karadeniz, C. ve Baloş, P. (2019). Okul müzesi: Eğitim ve okul tarihine etkileşimli öğrenme temelli bir yaklaşım. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 153-173.
- Karadeniz, C. (2020). Uluslararası müze çevrelerinde toplumsal işlevler temalı etik kod uygulamaları. *Milli Folklor Dergisi*, 16 (128), 111-125.

- Kırcaali İftar, G. (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. S. Eripek (Ed.), *Özel eğitim içinde* (s.3-13). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kırıçoğlu, O. T. (2009). *Sanat, kültür, yaratıcılık / görsel sanatlar ve kültür eğitimi- öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kuruoğlu Maccario, N. (2002). Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanımı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 15 (1). 275-285.
- Malatyalı, E. ve Yılmaz, K. (2010). Yapılandırmacı öğrenme sürecinde kavramlar ve önemi: Kavramların pedagojik açıdan incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (14), 320-332.
- Mamur, N. (2015). Resim-iş (görsel sanatlar) öğretmen eğitimi “müze eğitimi ve uygulamaları” dersinde görsel kültür kuramı. *Education Sciences*, 10 (1), 29-53.
- Mamur, N. ve Özsoy, V. (2019). *Görsel sanatlar öğrenme ve öğretme yaklaşımları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Mercin, L. (2002). *Anadolu güzel sanatlar liselerinde müzelerin sanat (resim) eğitimi amaçlı kullanılmasına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mercin, L. (2006). *Resim dersini müze kaynaklı oluşturmaya yönelik öğrenme yaklaşımı etkinliklerine göre uygulamanın erişkiye, kalıcılığa ve tutuma etkisi (Diyarbakır ili örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çev. S. Turan), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Metin, E. N. (2018). Özel gereksinimli çocuklar. E.N. Metin (Ed.), (2.baskı), *Özel gereksinimli çocuklar içinde* (s.1-14). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Morley, G. (1949). Museums and Unesco. *Museum*, 2 (2), 1-37.
- Okan, B. (2015). Günümüzde Müzecilik Anlayışı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5 (2), 187-198.
- Onur, B. (2014). *Yeni müzebilim- demokratik toplumu yaratmak*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Orhan, Y & Genç, K. G. (2015). Engellilere yönelik ülkemizdeki özel eğitim hizmet uygulamaları ve örnek ülke karşılaştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (35/2),115-146.
- Oruç, S. ve Altın, N. (2008). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (35), 125-137.

- Öner, G., Uyar, F. O. ve Öner, D. (2019). Müzelerin eğitimsel işlevine ve kullanımına ilişkin müze uzmanlarının görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 27(6), 2439-2457.
- Özdemir, N. (2017). *Öğrenme ortamı olarak üniversite müzelerinin mekânsal açıdan irdelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özer, M. (2018). *Okul öncesi dönemde müze ile eğitime ilişkin uzmanların, ailelerin ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özmen, S. S. (2018). Müze eğitiminin gelişimi. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), 301-324.
- Özsoy, V. ve Mercin, L. (2003). Sanat (resim) eğitiminde müzelerin kullanılmasında ilgili kurum ve kuruluşların karşılıklı görev ve yükümlülükleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (3), 0-0.
- Patton, M. Q. (2018). Nitel Araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir), (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sağır, E., Demirdelen, H. ve Alpagut, A. (2017). Anadolu Medeniyetleri Müzesi Eğitim Etkinlikleri ve Müze Eğitim Atölyesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 46 (214), 385- 388.
- San, İ. (tarihsiz). *Çocuk ve sanat*. (2. Baskı). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- San, İ. (2018). *Yaratıcı drama ve müze*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Şar, E. ve Sağkol, T. (2013). Eğitim fakültelerinde müze eğitimi dersi gerekliliği üzerine. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 83-90.
- Savaş, B. (2019). Yapılandırmacı Öğrenme. A. Kaya (Ed.), (12.baskı). *Eğitim psikolojisi içinde* (s.433-458). Ankara: Pegem Akademi.
- Selanik Ay, T. ve Kurtdere Fidan, N. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde müzelerden yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (48), 69-89.
- Solmaz, K. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin müze eğitimine yönelik görüşleri ve uygulamaları. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7) , 40-54.
- Sop, S. A. Ongun, U. ve Abalı, R. (2020). Müze deneyimini etkileyen unsurlar: çevrimiçi yorumlar üzerine nitel bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 1123-1138.
- Stringer, M. K. (2013). *Enriching the public history dialogue: Effective museum education programs for audiences with special needs*. Doctoral Dissertation. Murfreesboro: Middle Tennessee State University,
- Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (4), 487-501.

- Tarman, B., Ergür, Ş. ve Eryıldız, F. (2012). Yenilenen sosyal bilgiler programına dair bir değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 103-135.
- Tatar, N. ve Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11 (4) , 882-896.
- Tekin, G. (2017). Dönüşen müzecilik ve müzede öğrenme: Ankara somut olmayan kültürel miras müzesi örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 46 (214), 155-166.
- Tezcan Akmehmet K. ve Ödekan, A. (2006). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 3 (1), 47-58.
- Tezcan, Ö. (2019). *Modern müze iç mekânlarında kavramsal tasarım kriterleri kapsamında interaktif uygulamaların incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Thordeman, B. (1949). Swedish museums. *Museum*, 2 (1), 6-62.
- Uğurlu, A. ve Uğurlu, S. S. (2020). Tekstil müzesi önerisi. *Folklor Akademi Dergisi*, Prof. Dr. H. Feriha Akpınarlı Armağan Sayısı, 289-310.
- Uysal, N. ve Aksoy, Ş. (2017). Sanat eğitimi veren kurumlardaki öğrencilerin sanatsal farkındalıklarının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Anadolu Medeniyetleri Müzesi örneği. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 5 (1), 69-95.
- Ünlü, E. (2021). Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim. İ. H. Diken (Ed.), (20.baskı), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (s.2-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Ürey, M. ve Kaymakçı, S. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kullanılan okul dışı öğrenme ortamları ve uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 49 (227), 7-32.
- Walker, M. J. (2001). *The museum: An effective learning environment for students with learning disabilities*. Master`s Thesis. New Jersey: Seton Hall University, Communication and the Arts.
- Yaşar Çetin, B. (2021). *Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuz Öden, H. (2020). Çocuk müzelerinde iç mekân tasarımları: Atatürk ve çocuk müzesi incelemesi. *Art-Sanat*, 14, 533-556.
- Yeşilyurt, H., Kırlar, B. ve Lale, C. (2014). Müzelerin sessiz ve karanlık dünyası: "Herkes için müzeler" mümkün mü?. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, (2) , 1-19.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yolcu, E. (2021). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yumuk, Y. ve Koçoğlu, C. M. (2020). Profesyonel turist rehberlerinin mesleki bağlılık düzeylerinin meslekten ayrılma niyetleri üzerine etkisi. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 4 (2) , 189-200.
- Yurtsever, E. Ö. (2018). Özel gereksinimli bireylere yönelik müzelerde düzenlenen müze eğitimi ve fiziki koşullarının durumu (Ankara ili örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- http-1:** <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263865/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeligi.html> (Erişim tarihi: 20.04.2021).
- http-2:** <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm> (Erişim tarihi: 15.04.2021).
- http-3:** <https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-definition-that-will-be-subject-to-a-vote/> (Erişim tarihi: 15.04.2021).
- http-4:** <https://icom.museum/en/news/icom-approves-a-new-museum-definition> (Erişim tarihi: 5.10.2022).
- http-5:** <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.71600.pdf> (Erişim tarihi: 10.02.2022).
- http-6:** <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328> (Erişim tarihi: 15.02.2022).
- http-7:** https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/mevzuat/Ozel_Egitim_Hizmetleri_Yonetmeligi_son.pdf (Erişim tarihi: 09.10.2022).
- http-8:** https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460 (Erişim tarihi: 09.10.2022).
- http-9:** <https://www.metmuseum.org/visit/accessibility> (Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-10:** <https://www.metmuseum.org/events/programs/access/visitors-who-are-blind-or-partially-sighted> (Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-11:** <https://www.metmuseum.org/events/programs/access/visitors-with-developmental-and-learning-disabilities> (Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-12:** <https://www.metmuseum.org/events/programs/met-creates/visitors-disabilities/discoveries> (Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-13:** <https://www.nationalgallery.org.uk/learning/teachers-and-schools/special-educational-needs-and-disabilities-network> (Erişim tarihi: 14.04.2021).

- http-14:** <https://www.nationalgallery.org.uk/learning/teachers-and-schools/sense-it>
(Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-15:** <https://www.nationalgallery.org.uk/learning/teachers-and-schools/explore-it>
(Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-16:** <https://www.mca.com.au/learn/bella/> (Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-17:** <https://www.mca.com.au/learn/schools/bella-schools/>
(Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-18:** <https://www.mca.com.au/learn/bella/bella-groups/> (Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-19:** <https://www.mca.com.au/learn/kids-and-families/access/>
(Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-20:** <https://www.mca.com.au/learn/kids-and-families/access/>
(Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-21:** <https://www.mca.com.au/artists-works/artist-commissions/jackson-bella-room/>
(Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-22:** <https://www.mca.com.au/learn/adults/bella-plus/bella-plus-connect/>
(Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-23:** <https://www.peramuzesi.org.tr/Icerik/Engelli-Gruplari/30>
(Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-24:** https://www.istanbulmodern.org/tr/basin/basin-bultenleri/istanbul-modern-ve-istanbul-milli-egitim-mudurlugunden-bir-ilk-ozel-egitimde-sanat-protokolu_2139.html (Erişim tarihi: 14.04.2021).
- http-25:** https://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/bulusma_711.html
(Erişim tarihi: 14.04.2021).

EKLER

EK-1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

“ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN SANAT EĞİTİMİNDE MÜZELERDEN YARARLANMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ” ADLI YÜKSEK LİSANS TEZİNİN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu: Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanmalarına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Görüşme Tarihi:

Görüşme Başlangıç Saati:

Görüşmeci:

Görüşme Bitiş Saati:

GÖRÜŞME SORULARI

1. Lisans eğitimi veya hizmet içi eğitim kapsamında müze eğitimi aldıysanız eğitim ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
2. Sanat eğitiminde özel gereksinimli öğrenciler için müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılmasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
3. Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlandınız mı? Eğer müzelerden yararlandıysanız müze ziyaretindeki deneyimleriniz nelerdir?
4. Sizce sanat eğitiminde özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden faydalanması için neler yapılabilir?

Alternatif soru: Sizce sanat eğitiminde özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden faydalanma durumu üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?

5. Sanat eğitiminde özel gereksinimli öğrencilerin müzelerden öğrenme ortamı olarak yararlanmaları adına;

Sonda: Öğretmenlerden,

Sonda: Velilerden,

Sonda: Okul yönetiminden,

Sonda: Millî Eğitim Bakanlığında beklentileriniz nelerdir?

6. Sanat eğitiminde özel gereksinimli öğrencilerin müzelerin öğrenme ortamından yararlanmaları adına müzelerden beklentileriniz nelerdir?

Sonda: Müze mekânları sizce ne gibi özelliklere sahip olmalıdır?

Sonda: Müzelerdeki sergileme düzenine ilişkin beklentileriniz nelerdir?

Sonda: Öğretmenlere ve öğrencilere yönelik ne gibi eğitsel hizmetler sunmasını beklersiniz?

Sonda: Eğitsel materyal sağlamaya ilişkin beklentileriniz nelerdir?

Sonda: Ziyaret sürecinde müze personelinden beklentileriniz nelerdir?

Sonda: Müze ziyareti planlama sürecinde müze yetkililerinden beklentileriniz nelerdir?

Sonda: Okul-müze iş birliği bağlamında müzelerden beklentileriniz nelerdir?

Sonda: Müze binası ve çevresine ilişkin beklentileriniz nelerdir?

7. Özel gereksinimli öğrenciler için müzede sanat eğitimi konusunda belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

EK-2. Anadolu Üniversitesi Etik Kurul İzni

Evrak Kayıt Tarihi: 15.12.2021 Protokol No: 231880

Tarih: 24.12.2021

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sanat Eğitiminde Müzelerden Yararlanmaya İlişkin Öğretmen Görüşleri
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Dr. Öğr. Üyesi Kibar Evren BOLAT
TEZ YAZARI:	Damla AKYÜZ
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

EK-3. Araştırma Uygulama İzni

Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 09.02.2022-265381

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : E-49614598-605.01-42995168
Konu : Araştırma Uygulama İzin Talebi

08.02.2022

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi: a) Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü'nün 12/01/2022 tarihli ve E-63784619-605.01-247230 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığı'nın 21/01/2020 tarihli ve 2020/2 Nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi.

İlgi (a) yazı ile Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Damla AKYÜZ'ün "Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sanat Eğitiminde Müzelerden Yararlanmaya İlişkin Öğretmen Görüşleri" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri Bakanlığımız tarafından incelenmiştir.

Bakanlığımıza bağlı resmi/özel okul ve kurumlarda öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin katılımıyla yapılması planlanan uygulamanın covid-19 tedbirlerine uyulması ve denetimi il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan, veri toplama araçlarının uygulanmasına ilgi (b) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Mehmet Fatih LEBLEBİCİ
Bakan a.
Başkan

Ek:
1-Onaylı Veri Toplama Araçları (2 Sayfa)
2-Okul Listesi (1 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Gümüşhane, Kırklareli, Manisa, Sakarya, Sinop,
Şınak, Tekirdağ, Yozgat Valiliğine
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bilgi:
Anadolu Üniversitesi Rektörlüğüne

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-4. Öğretmen Gönüllü Katılım Formu

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın Katılımcımız,

Katılacağınız bu çalışma, “Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sanat Eğitiminde Müzelerden Yararlanmaya İlişkin Öğretmen Görüşleri” adıyla, Damla AKYÜZ tarafından Nisan-Mayıs tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Özel eğitim ve görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden faydalanma durumu ve bu durumu etkileyen faktörler tespit edilerek bu kapsamda öğretmenlerin diğer öğretmenler, veli, okul idaresi, Millî Eğitim Bakanlığı ve müzelerden beklentilerini belirlemektir. Çalışmanın sonucunda özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden etkili bir şekilde faydalanmaları için öneriler getirilmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın Nedeni: Yüksek Lisans Tez çalışması

Araştırma Uygulaması: Görüşme

Araştırma T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla.

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Kibar Evren BOLAT

Mail :

Araştırmacı : Damla AKYÜZ

Cep Tel :

Mail :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

...../...../.....

İsim-Soyisim

İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :